

ZE STARŠÍCH STAVEBNÍCH DĚJIN KLÁŠTERA DOMINIKÁNEK V PRAZE NA STARÉM MĚSTĚ

MIROSLAV KOVÁŘ – VERONIKA STAŇKOVÁ

Příspěvek rekapituluje nejnovější nálezy, reviduje dosavadní a přináší nový pohled na hodnocení především středověkého stavebního vývoje objektu bývalého kláštera dominikánek v areálu dnešního čp. 211 na Starém Městě pražském, který navázal na bývalou templářskou komendu. Přínosem je i bezpečná identifikace raně gotického věžového domu z 13. století – jednotraktového objektu přiléhajícího k nárožní věži, následně zakomponovaného do vrcholné gotické výstavby konventu dominikánek. Konvent vyrůstal ve dvou stavebních etapách, přibližně ve druhé a třetí čtvrtině 14. století. Dokumentační práce během adaptace východního křídla v letech 2016 a 2017 potvrdily vysokou míru zachování středověkých zdí a konstrukcí.

FROM THE EARLY BUILDING HISTORY OF THE DOMINICAN FEMALE CONVENT IN PRAGUE OLD TOWN

The article summarizes the latest knowledge, revises the current data and brings a new perspective on the evaluation of the medieval building development of the former Dominican female convent in the area of today's No. 211 in Prague Old Town, which replaced the former Templar commandry. The survey also identified an early Gothic tower house from the 13th century – a single-wing building adjacent to the corner tower. The house was subsequently incorporated into the High Gothic construction of the Dominican convent. The convent grew up in two construction stages in the second and third quarters of the 14th century. Documentation work during the adaptation of the east wing in 2016 and 2017 confirmed the high level of preservation of medieval walls and structures.

Klíčová slova — Čechy – Staré Město pražské – dominikánky – středověká architektura – architektura gotická – templáři – klášter – jednotrakt – Řezno – věžový dům

Key words — Bohemia – Prague Old Town – Dominicans – medieval architecture – Gothic architecture – Templars – monastery – single wing – Regensburg – tower house

Areál bývalého kláštera dominikánek na Starém Městě pražském čp. 211/I,¹ Anenské náměstí 2, Liliová 9, Anenská 4, Zlatá 1 (obr. 1, 2), a starší zástavba daného místa tradičně spojovaná s templářskou komendou z období vlády Václava I. neunikaly odbornému zájmu již na sklonku 19. století. Od poloviny 20. století však můžeme hovořit o soustavném monitoringu této památky doprovázeném dokumentací jednotlivých zásahů. Dějiny bádání shrnuje článek M. Kováře a Z. Dragouna (KOVÁŘ/DRAGOUN 2012, 13–16).² Výčet je třeba doplnit o později publikovanou monografii Kláry Mezihorákové věnovanou architektuře českých a moravských středověkých klášterů dominikánek (MEZIHORÁKOVÁ 2016) a o záchranný archeologický výzkum realizovaný v roce 2013 v severním křídle (FLEK/KOVÁŘ/PODLISKA 2014; FLEK/PODLISKA 2015).

Obr. 1. Praha 1-Staré Město čp. 211/I, Anenské náměstí 2 – Liliová 9 – Anenská 4 – Zlatá 1. Výřez z plánu pražské památkové rezervace s vyznačením polohy zkoumaného objektu (upravila S. Babušková, 2020).

1 Kulturní památka zapsaná v ÚSKP pod číslem 38181/1-108.

2 Faktograficky rekapituluje publikované i rukopisné práce: KLUTSCHAK 1887; KRATOCHVÍL 1891–1892; PIŠA 1956; BORKOVSKÝ 1957a; BORKOVSKÝ 1957b; BORKOVSKÝ 1959; DENKSTEIN 1959; ENGL ET AL. 1962; LIBAL ET AL. 1965; MERHAUTOVÁ 1971; MUK 1992; VLČEK 1996; LIBAL/MUK 1996; VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997; DRAGOUN/ŠKABRAHA/TRYML 2002; DRAGOUN 2002; PAVALA 2004; PATRNY 2004.

Obr. 2. Praha 1-Staré Město, čp. 211, východní nádvoří (býv. rajský dvůr). **A** – východní křídlo; **B** – západní křídlo; **C** – jižní křídlo s kostelem sv. Anny v pozadí (foto J. Podliska, 2021); **D** – průhled Zlatou ulicí východním směrem ke kostelu sv. Anny (foto M. Müller, 2021).

Předkládaný příspěvek referuje o poznatcích získaných během adaptace východního křídla někdejšího konventu pro potřeby současného vlastníka, kterým je Národní divadlo. V prostorách tzv. provozní budovy bylo v letech 2016 až 2017 budováno zázemí pro soubor činohry a hudební archiv. Charakter stavební aktivity vyžadoval provedení záchranného archeologického výzkumu, dohled s lokální exkavací a souběžnou operativní dokumentací historických stavebních konstrukcí. Vedením výzkumných a průzkumných prací byli pověřeni autoři článku z odboru archeologie Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Praze. Akce NPÚ v Praze, pořadové číslo 2016/20, měla záchranný charakter, nebyla tedy cíleně zaměřena pouze na řešení předem formulovaných otázek. Přesto přinesla celou řadu nových poznatků o stavebním vývoji areálu.

Podrobná deskripce nálezových situací je obsažena v souborné nálezové zprávě (KOVÁŘ/STAŇKOVÁ 2021) a na tomto místě jsou, z kapacitních a dalších důvodů, prezentována jen nejpodstatnější zjištění s cílem doplnit naši představu o středověké podobě a stavebním vývoji konventu. Sledováním adaptace objektu bylo možné dosavadní pohled na jeho stavební vývoj, s důrazem na období středověku, precizovat a současně nastolit nové otázky, které bude muset řešit výzkum budoucí. Není třeba zdůrazňovat, že možnosti dokumentace a podrobnější analýzy byly limitovány někdy dramatickým a méně koordinovaným postupem stavby, jak tomu bývá běžně.

STRUČNÁ HISTORIE OBJEKTU³

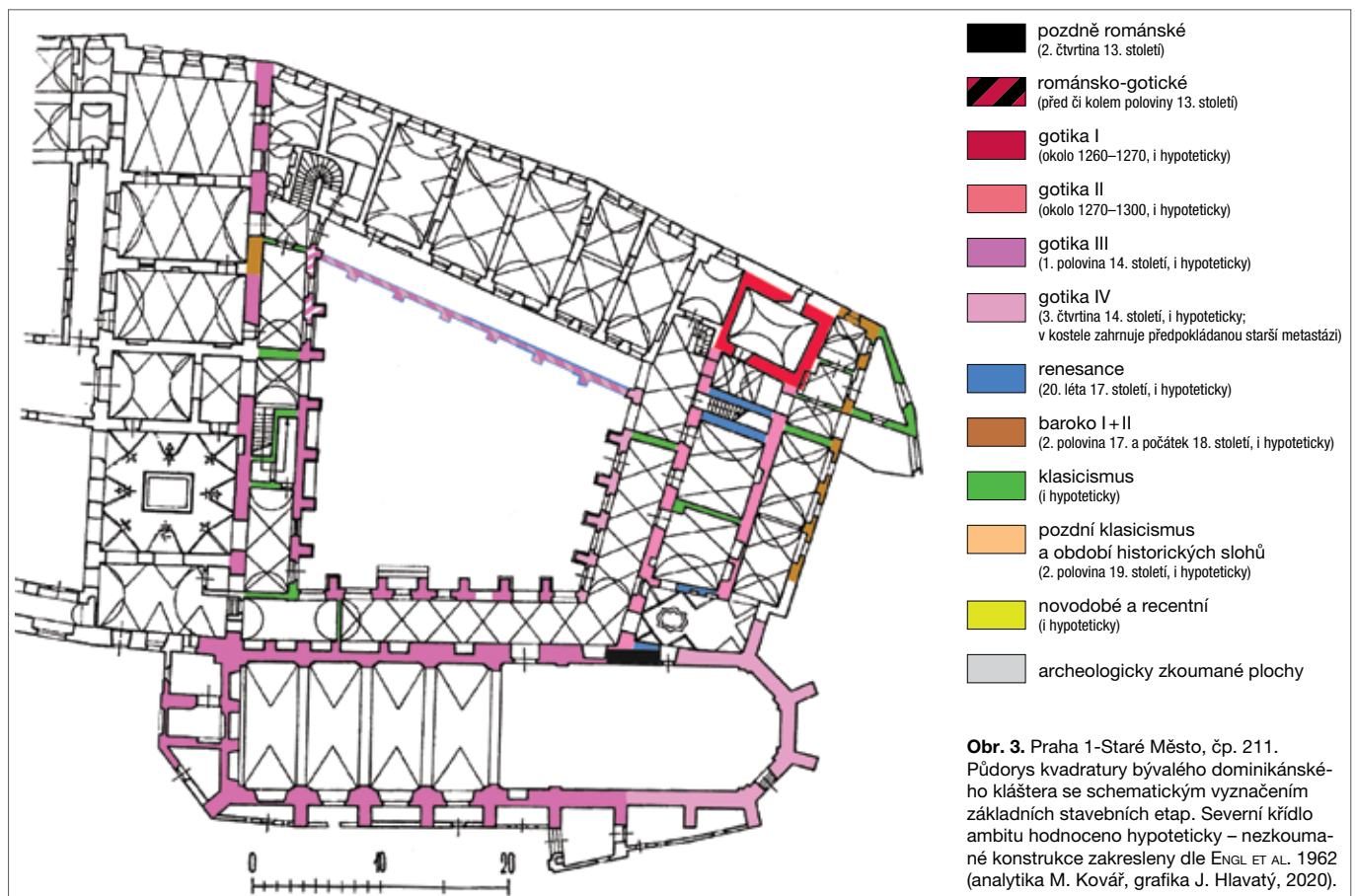
Klášter dominikánek u kostela sv. Anny na Starém Městě pražském není na svém místě první sakrální fundací. V poloze klášterního chrámu, a sice jeho chóru, se již ve 12. století nacházela rotunda sv. Vavřince, která byla patrně součástí blíže neznámého velmožského dvorce. Její základy odkryl archeologický výzkum v 50. letech 20. století (BORKOVSKÝ 1957b). K rané existenci této stavby se však neváží žádné písemné zprávy. Až v 1. polovině 13. století objekt získali templáři, kteří zde zřídili svoji komendu.

³ Za vypracování rešerše publikovaných archivních pramenů a selektivní možnost použití v tomto článku děkují autoři PhDr. Vojtěchu Vaňkovi, Ph.D.

Výstavbu kláštera templářů klade Hammerschmid, v závislosti na starší historiografické literatuře, do roku 1253, příchod templářů do Čech ovšem již k roku 1232 (HAMMERSCHMID 1723, 213–214). Obdobné časové údaje k výstavbě templářské komendy přináší ZIMMERMANN (1831, 15; 1837, 141). Ekert uvádí, že se templáři po svém příchodu asi v roce 1232 (1230) usadili u kostela sv. Vavřince, který podle Ekerta již tehdy stál, a že tento chrám přestavěli a vybudovali u něj komendu nazývanou „Jeruzalém“ (EKERT 1878, 115; EKERT 1884, 388). KLUTSCHAK (1887, 5) považuje za první spolehlivou zprávu o templářích u sv. Vavřince údaj Druhého pokračování Kosmova o výstavbě templářského domu u sv. Vavřince za doby panování Václava I.⁴ LÜSSNER (1884, 97–98) se stavební aktivitou templářů u sv. Vavřince blíže nezabýval. Rovněž KRATOCHVÍL (1891–1892, 7–9) považuje za první jistou zmínku o templářích u sv. Vavřince zprávu v Druhém pokračování Kosmově o výstavbě domu templářů v době panování Václava I. Také RUTH (1995, 3), když píše, že kostel sv. Vavřince, který byl sídlem templářů, byl jimi přestavěn a do roku 1253 zde byl vybudován klášter. PROCHÁZKA (1954, 167) uvádí, že komenda templářů byla vystavěna mezi roky 1230–1249 u staršího románského kostela. Lze shrnout, že první spolehlivou zprávou o templářích u sv. Vavřince je skutečně údaj Druhého pokračování Kosmovy kroniky se sdělením, že byl v době panování Václava I. vybudován dům templářů v Praze u sv. Vavřince (TOMEK 1865, 85; FRB II 1874, 303–304). Za počátek pražské komendy literatura nyní považuje konkrétně rok 1232 (JAN 1987, 13). Rotunda sv. Vavřince, u níž samotné je předpokládán složitější stavební vývoj (PÍŠA 1965, 44), byla tedy místem, kde se nejspíše na počátku 30. let 13. století usadili nově příchozí templáři (SKŘIVÁNEK 2003, 16). Další zmínku o templářích u sv. Vavřince v Praze nalézáme k roku 1294 (TOMEK 1865, 85; RBM II, 714, č. 1663).⁵ Velice důležitá je listina z roku 1313, z níž se dovídáme, že dominikánky pro usídlení sester koupily od johanitů (respektive preceptora Bertolda z Henneberku) někdejší templářský dvorec spolu s dalšími nemovitost-

4 *Sub ejus etiam regimine plures domus religiosorum fabriatae sunt in civitate Pragensi, videlicet [...] Templariorum ad S. Laurentium* (FRB II, Druhé pokračování Kosmovo : Příběhy krále Václava I., 303–304). Nejčastěji je tato zpráva vztažována k počátku 30. let 13. století (JAN 2011, 172).

5 K roku 1294 se uvádí „mistr Ekko a bratři domu sv. Vavřince z řádu vojska jeruzalémského chrámu v Praze“. *Per viros religiosos Ekonom magistrum et fratres domus s. Laurentii ordinis militiae Templi Jerusalemiani in Praga* (RBM II, 714; JAN 2011, 177).

mi zrušeného templářského řádu.⁶ Z této listiny lze soudit, že majetek templářů u sv. Vavřínce disponoval vlastní jurisdikcí nepochybně následně dominikánkami rozšiřovanou (VILÍMKOVÁ 1962, 3–5; cf. KRATOCHVÍL 1891–1892, 9). TOMEK (1865, 86b) zmiňuje na parcele stávajícího čp. 211 ještě dvorec pana z Landštejna prvně zmiňovaný k roku 1253. Tento dvorec je ovšem VILÍMKOVOU (1962, 5) lokalizován až do severozápadní části areálu.

Zejména na základě celkové orientace a charakteru zachovaného zdiva z lomového kamene v kombinaci s tesanými prvky může být s opatrností vyneseno soud, že středověká zástavba zachovaná ve východním křídle čp. 211 může souviset s etapou výstavby templářské komendy. Ta byla realizována patrně až s jistým časovým odstupem od jejich příchodu k rotundě sv. Vavřínce. Zda jsou tyto pozůstatky součástí původní klauzury respektující běžný monastický typ, jak je někdy předpokládáno (VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997, 44), bude muset rozřešit budoucí výzkum.

Klášteří fundace dominikánek se od počátku těšila značné podpoře donátorů, kteří se rekrutovali z různých sociálních vrstev společnosti. Okruh donátorů kláštera byl poměrně široký a zahrnoval panovnický rod, vysokou šlechtu, především pražské měšťany i některé církevní hodnostáře. Vzhledem k tomu, že tyto okolnosti, vedle explicitní výpovědi pramenů, hrají velmi důležitou roli při posuzování celkového kontextu výstavby kláštera, je třeba na tomto místě podat jejich – jistě ne zcela vyčerpávající – přehled. Jeho horní hranice je vymezena počátkem husitských válek. Zmínku si zaslouží složení konventu. V čele konventu dominikánek stála jako představená jeho převorka (TOMEK 1881, 223).⁷ Vedle převorky řídil klášter také probošt.⁸ Mezi členkami konventu převládaly řeholnice měšťanského původu (TOMEK 1881, 223). Nalezneme mezi nimi však i zástupkyně šlechtických rodů.⁹

Nejstarší vrstva klášterního nekrologia, uloženého v Národní knihovně v Klementinu, jmenuje jako dobrodince dominikána a klášterního probošta Alberta, břevnovského opata Bavora, který daroval ½ kopy gr., či olomouckého biskupa Konráda, který daroval roční plat 36 gr. na výživu sester (EMLER 1879, 73, 75, 77). Roku 1320 se mezi donátorky kláštera zařadila královna Eliška Přemyslovna. Vyslovila souhlas s darem mlýna o čtyřech kolech u Mělníka na potoce Pšovce, který klášteru daroval mlynář Konrád z Hrobů, a navíc přidala i roční plat ve výši necelých dvou hřiven grošů, který jí byl z mlýna vyplácen. Při této příležitosti určila, že v klášteři mají být každoročně slouženy zádušní bohoslužby za její rodiče Václava II. a Gutu, jejího bratra Václava III. a sestru Annu Korutanskou. Klášter se tak stal významným místem přemyslovské zádušní memorie (RBM III, 255, 267, 684). Mlynář Konrád je zároveň doložen jako významný donátor v klášterním nekrologiu, podle kterého daroval kromě mlýna rovněž stříbrné klenoty (kříž a kalich) a **prostředky na výstavbu horního chóru pro sestry** (EMLER 1879, 73).¹⁰ Tato zpráva je důležitá, neboť chór sester je někde doložen na západní empoře (např. Bamberg). Tomu odpovídají dobře i výsledky dendrochronologického výzkumu, podle nichž řezivo datované v západních částech chrámu bylo skáceno na přelomu let 1322/1323 a 1324/1325.

Roku 1320 také klášteru odkázal svůj pražský dům a masný krám M. Jan Štěpánův z Prahy, profesor medicíny (RBM III, 259). Roku 1329 Perchta, vdova po Hynáčkovi z Housky z rodu Ronovců,¹¹ klášteru věnovala svůj dům (pozdější čp. 219), popsáný jako „u kostela sv. Vavřínce v jižní uličce“. **Konvent kláštera podle téže zprávy stál na severní straně kostela.** Řeholnice však měly za úkol vyplatit značnou sumu 40 hřiven grošů Perchtiným služebnicím Gertrudě a Agnes (RBM III, 626; TOMEK 1865, 85).¹² Téhož roku (1329) dva pražští měšťané, Pavel Rechczerův

6 *Curiam sitam in Pragensi civitate apud ecclesiam s. Laurentii, que quondam erat Templariorum, ... cum domibus in ipsa curia et extra curiam existentibus, areis ... et cum jure patronatus eiusdem ecclesie s. Laurentii, que est in dicta curia* (RBM III, 58). S prodejem následně vyslovil souhlas král Jan Lucemburský (RBM III, 59).

7 V pramenech je doloženo celkem šest z nich: roku 1337 Herka (RBM IV, 167), 1349 Kateřina z Řičan (RBM V, 299), 1368 Jutka (TOMEK 1881, 223), 1371 Klára Pilungova (SCHUBERT 1901, 194), v letech 1378–1396 Anežka Jentešova (LC III–IV, 90; LC III–IV, 178, 183; LC V, 129, 268; cf. TOMEK 1881, 223) a v letech 1404–1419 Anežka ze Šternberka (LC VI, 220; RBMV V-1/2, 82, 117, 138, 165, 177, 184, 214, 224; RBMV II, 45–46, RTT II, 57, 74, 126, 142; AČ 4, 372).

8 V nekrologiu je zmíněn Albert, probošt a dobrodinec kláštera (EMLER 1879, 73). Dále jsou doloženi probošti Seidl (1395), Mořic (1396), Benedikt (1409–1411) a Petr (1414 – cf. TOMEK 1881, 223). Jako kaplani jsou zmíněni jmenovitě roku 1379 dominikán Pilung, zřetelně příbuzný převorky Kláry Pilungovy, a roku 1395 Petr (TOMEK 1881, 223).

9 V letech 1349–1353 v klášteři přebývala Anna z Řičan (RBM V, 378, 688). V letech 1391–1416 je doložena Žofie z Talmberka (RBMV V-1/1, 178; RBMV V-1/2, 214).

10 Roku 1352 navázala na tuto fundaci královna Anna, která mlýn osvobodila ode všech platů (RBM V, 599). Roku 1377 k tomuto majetku klášter získal dvůr pod Mělníkem s polnostmi od Mikuláše a Kateřiny, sirotků po mlynáři Petrovi (SCHUBERT 1901, 195). Z let 1406 a 1418 pocházejí doklady o pronájmu klášterního mlýna pod Mělníkem na potoce Pšovce (RBMV V-1/2, 117, 224–225).

11 Ta patřila mezi nejvýznamnější šlechtické donátory, resp. donátorky, a dále také pání z Řičan.

12 Uvedený dar potvrdil roku 1355 klášteru císař Karel IV. (RBM VI, 95). Roku 1416 se zavázala Markéta, manželka Vaňka z Dubé, že opraví tento zpuštělý dům stojící naproti klášteru, který řeholnicím dříve darovala Perchta, vdova po Hynkovi

a Johlin Stuk, zakoupili pro klášter roční plat 2 kopy a 20 grošů na dvou městištích (RBM III, 597). Roku 1330 klášter získal darem z odkazu pražských měšťanů Mikuláše Pušova a Sybota z Benešova roční plat téměř 12 kop gr. ve vsi Počernice (RBM III, 671). Neupřesněný majetek kláštera v této vsi je zmíněn již roku 1329 (RBM III, 599). Roku 1358 tento majetek klášteru potvrdil císař Karel IV. (RBM VI, 479). Roku 1338 Zdeňka, vdova po pražském měšťanu Bolkovi, z odkazu svého manžela darovala klášteru ves Hradec s patronátním právem ke kostelu (RBM IV, 238). Roku 1339 pražský měšťan Konrád z Litoměřic **odkázal částku na stavbu „sv. Anny“** 4 kopy grošů. V zápisu však není uvedeno, zda částka měla být určena ke stavbě chrámu nebo konventní budovy (k tomu např. VILÍMKOVÁ 1962, 6). Dalších 20 kop gr. měl věnovat svým dcerám v klášteře a podle zápisu nekrologia též roční plat ve výši 10 kop gr. (TOMEK 1865, 85; RBM IV, 293–294;¹³ EMLER 1879, 71). Tato zpráva dokládá, že výstavba stále pokračovala (BORKOVSKÝ 1957b, 8).

Roku **1355** císař Karel IV. potvrdil klášteru dar majetku ve vsi Lidice, který mu darovala Buda, vdova po hraběti z Orlamündu, hofmistryně císařovny Anny. Zároveň listina dokládá, že v této vsi klášter již dříve zakoupil pozemkový majetek se souhlasem krále Jana Lucemburského (RBM VI, 96). Roku **1358** císař Karel IV. potvrdil klášteru jeho další majetek: 12 kop platu ve vsi Počernice, dvě kopy a 45 gr. platu na domech uzdařů u kostela sv. Linhartu na Starém Městě pražském, které věnovala Kateřina, vdova po Jarošovi z Fuchsperka (RBM VI, 479). Jaroš z Fuchsperka a jeho rodina byli počítáni mezi nejvýznamnější donátory kláštera, jak svědčí několik záznamů v nekrologiu (EMLER 1879, 72, 74, 75, 76). Na Starém Městě pražském klášter vlastnil také patronátní právo nad farním kostelem sv. Linhartu.¹⁴ Roku **1371** byl z rozhodnutí převorky Kláry Pilungovy zakoupen roční plat 4 kopy gr. za spásu duše její matky Elišky Pilungovy, z něhož měla být každoročně vyplácena 1 kopa gr. kaplanům za sloužení zádušních bohoslužeb v pohřební kapli uvedené matky (SCHUBERT 1901, 194). Roku **1383** Konrád ze Lnář daroval roční plat 8 kop gr. na vsi Zahorčice po smrti své matky (RBMV V-1/1, 88). Roku 1408 vykonavatelé testamentu Johlina zvaného Biskup věnovali klášteru pro oltář sv. Kříže zřízený v klášterním chrámu misál, kalich a ornát a dále 30 kop gr. na zakoupení věčného platu. U oltáře se měly každý týden sloužit tři mše za spásu jeho duše (RBMV V-1/2, 138). Roku 1411 věnovala klášteru roční plat 1 kopy gr. Anežka z Prachatic za spásu své duše (RBMV V-1/2, 177).¹⁵

Jak bylo obvyklé, majetek kláštera se rozšiřoval také dary, které na svoji výživu dostávaly jeho členky.¹⁶ Pozemkový majetek kláštera narůstal nejen donacemi. Ku prospěchu svého domu směřovala i aktivita jednotlivých řeholnic.¹⁷ Časté jsou rovněž zprávy o nejrozumnějších majetkových

z Dubé, do své smrti jej bude obývat a pak případně zpět klášteru (RBMV V-1/2, 214).

13 „Ze Send Annen zu dem gebeude“.

14 Uvedené právo získal již roku 1299 původní svatoanenský klášter na Újezdě od Kateřiny, vdovy po Jaroši z Fuchsperka. Později zřejmě bylo předáno novému staroměstskému konventu. V jeho rukou je doloženo již roku 1335 (RBM IV, 49, 60) a roku 1364 jeho držbu klášteru potvrdil císař Karel IV. (RBM VIII/1, 83). Následně je kontinuálně doloženo zápisy v konfirmačních knihách pražského arcibiskupství v letech 1378–1407 (1378: LC III–IV, 90; 1386: LC III–IV, 178, 183–184; 1392: LC V, 129; 1396: LC V, 268; 1407: LC VI, 220).

15 Mezi donátory kláštera je v nekrologiu zmíněn i jistý pražský měšťan Konrád, který měl spolu se svou manželkou klášteru věnovat 2 kopy gr. ročního platu (EMLER 1879, 71). Ve stejném pramenu je doložen i pražský měšťan Frenclín z Chebu (EMLER 1879, 74).

16 Anna, sestra Jimrama z Říčan a Průhonice, řeholnice u sv. Vavřince, obdržela roku 1349 od svého bratra plat 4 kop gr. ročně na vsi Újezdci, které jí dal jako věno jejich otec Diviš (RBM V, 378). Roku 1353 byl tento plat Anně převeden na majetek v Říčanech (RBM V, 688).

Roku 1366 pražský měšťan Hynčík Pflug a jeho manželka Klára se zavázali vyplácet roční plat 3 kopy gr. řeholnici Lukardě ze Zvířetic zakoupený za 30 kop gr. ze vsi Olšan, které Lukardě odkázala její teta Bella, manželka pražského měšťana Petra z Kolína, za spásu své duše a jejich příbuzných. Po Lukardině smrti měl plat připadnout klášteru (RBM VIII/1, 206). Roku 1385 Jimram z Říčan prodal ves Babice řeholnici Anně Divišové, která následně tento majetek postoupila klášteru (RTT I, 503).

Roku 1405 obdržela řeholnice Anna, dcera staroměstské měšťanky Anežky z Norimberka, po dobu svého života roční plat 8 kop gr., z kterých měl klášter získat po její smrti věčný plat 4 kopy gr. (RBMV V-1/2, 105).

Roku 1407 obdržela řeholnice Žofka, dcera Půty z Nedvídkova, roční plat 6 kop gr. z vesnic Deštnice a Přitočno (AICP V, 321).

17 Roku 1391 novoměstský řezník Hynek prodal roční plat ve výši 1 kopy gr. na svém domě sestře Žofce z Talmberka, člence svatoanenského konventu (RBMV V-1/1, 178). Podobně roku 1395 staroměstský kramář Reichlin prodal dominikánce Anně Zeidlinové roční plat 1 hřivny gr. z domu novoměstského sladovníka Václava řečeného Nekázanec (RBMV V-1/1, 229). Téže člence konventu se roku 1395 zavázal platit každoročně plat 2 kopy gr. novoměstský měšťan Mikuláš z Chrudimi ze svého domu na Poříčí (RBMV V-1/1, 230–231). Roku 1397 jí novoměstský řemenář Mikuláš Polák prodal plat 4 kopy gr. na svém domě (RBMV V-1/1, 265).

Také členka konventu Anna Lexikova byla v této době ekonomicky aktivní ve prospěch svého kláštera. Roku 1397 koupila roční plat ½ kopy gr. od novoměstské lojovnice Vojky na jejím domě, v témže roce pak koupila od novoměstského řemenáře Mikuláše Poláka plat ½ kopy gr. na jeho domě a na vinici u Olšan (RBMV V-1/1, 258). Podobně roku 1398 získala plat ½ kopy gr. od novoměstského uhlíře Blažka na jeho domě (RBMV V-1/2, 11). Roku 1361 řeholnice Anna, dcera Kytlicova, koupila od novoměstského měšťana Mikše krčmáře 1 kopy gr. ročního platu na jeho domě a sladovně (RBM VII/4, 601–602). Roku 1365 řeholnice Eliška Hynprechtova koupila plat 1 kopy gr. od malostranského měšťana Pavla vinaře (RBM VIII/1, 193).

transakcích, které podnikal konvent jako celek (přehledně, avšak s nepřesnostmi též TOMEK 1875, 137–138; BÍLEK 1893, 223–225).¹⁸

Poté, co dominikánky osadily nový klášter na Starém Městě, započaly s jeho výstavbou. Podle svědectví klášterního nekrologia a barokního urbáře stavbu nového chrámu založil zemský sudí Oldřich z Říčan, který zároveň roku 1324 podle uvedeného novověkého urbáře daroval klášteru dvůr a ves Křeslice (EMLER 1879, 73; SEDLÁČEK 1927, 240). Ačkoli tato zpráva o založení chrámu nepochází z nejstarší vrstvy zápisů v nekrologiu, kloníme se k její věrohodnosti. Nekrologium sloužilo jako podklad pro sloužení zádušních bohoslužeb za významné dobrodince kláštera a členky či členy řádu a nepředpokládáme, že by obsahovalo zkreslené informace. Rovněž klášterní majetek v Křeslicích je doložen i v letech 1406–1410 při hraničním sporu s vyšehradskou kapitulou (LE VII, 361–363; RBMV II, 45–46; RBMV V-1/2, 165; SEDLÁČEK 1927, 240).

Podle dosavadní literatury byl kostel sv. Anny vybudován za podpory královny Elišky a již uvedeného Oldřicha z Říčan, byť tyto zprávy převzaté z mladších pramenů podle J. Vítovského mohou být výsledkem druhotné interpretace královského znaku a erbu pánů z Říčan na svorníku v chrámové klenbě (VÍTOVSKÝ 1980, 78). Páni z Říčan však měli ke klášteru velmi blízký vztah, zejména v prvních desetiletích jeho existence, jak svědčí jejich prvotní donace a dále skutečnost, že z jejich rodu pocházelo několik řeholnic a nejméně jedna představená kláštera. Rovněž panovnický rod, zejména královnu Elišku Přemyslovnu, nacházíme mezi významnými donátory kláštera. V každém případě se začalo stavět nedlouho po roce 1313, neboť stavba byla již ve 20. letech v plném proudu (viz níže).

K dobudování klášterního chrámu mělo dojít před rokem 1365, kdy je zmíněn dům naproti chóru sv. Anny, který tehdy zřejmě již byl dokončený (TOMEK 1865, 85; VÍTOVSKÝ 1980, 78). Vítovský se rovněž pokusil odvodit datum dostavby klášterního chrámu od změny jeho patrocinia (sv. Vavřínek / sv. Anna; cf. VÍTOVSKÝ 1980, 78), ovšem musíme podotknout, že užívání obou patrocinii bylo nepravděpodobné, ještě na počátku 15. století se klášter objevuje jak s patrociním sv. Anny, tak sv. Vavřínce, tak za použití obou patrocinii souběžně (např. RBMV V-1/1, 230, 258). Dále se Vítovský pokusil odvodit dokončení přestavby kláštera a chrámu ze skutečnosti, že řeholnice od 70. let 14. století výrazně častěji nakupovaly pozemkový majetek, a měly tedy volné finanční prostředky, kterých se jim během stavby nedostávalo (VÍTOVSKÝ 1980, 79). To je v souladu s novějšími názory, které předpokládají finalizaci stavebních prací v době před polovinou 14. století.

Svatoanenský klášter byl jediným řeholním domem v Praze, který přečkal bez úhony husitské války. Podle barokních legend bylo prý důvodem, že členkou jeho konventu byla příbuzná Jana Žižka z Trocnova, údajně teta. Tuto pověst však nelze potvrdit. Ve skutečnosti se klášter stal útočištěm pro pražské řeholnice, které přestoupily ke kalichu (ČORNEJ 2019, 306–307). Další vývoj klášterních objektů, jak jej osvětlují písemné prameny, je doložen až v období pozdní renesance. K roku 1606 se dovídáme o výstavbě patra nad severním konventním křídlem. Další vlna úprav je doložena k roku 1616, kdy bylo adaptováno východní a severní křídlo. Tehdy došlo k zaklenutí a přefesení jejich prostor. Vlna barokních změn je doložena k roku 1667, kdy byly vybudovány nové cely a východní část kláštera byla rozšířena o trakt (obr. 5). Vrcholně barokní výstavba v kvadratuře, kdy bylo zvýšeno východní křídlo, probíhala od počátku 18. století. Vrcholně barokní stav setrval až do zrušení kláštera v roce 1782. Následovalo zřízení tiskárny v areálu kláštera, což vyvolalo dispoziční změny v původní kvadratuře (přehledně VLČEK 1996, 214–215).

18 Roku 1336 klášter koupil roční plat 1 kopy gr. z masného krámu od pražského řezníka Oldřicha (RBM IV, 132). Patrně jiný masný krám v Praze klášter pronajal roku 1337 za 3 kopy gr. pražskému řezníku Petrovi (RBM IV, 167).

Roku 1343 se vinař Konrád z Radlic vzdal svého práva na klášterní vinici (RBM IV, 524). Patrně mohlo jít o vinici v Košířích, která je doložena spolu s domem kláštera k roku 1375 (LE I, 108). Zprávy starší literatury, podle které dvůr v Košířích a 10 hřiven zlata daroval klášteru král Jan Lucemburský roku 1333, se nepodařilo ověřit (BÍLEK 1893, 224).

Převorka Anežka roku 1386 pronajala dvůr v Netlukách Ondřeji z Křeslic a jeho manželce Bětě na dobu jejich života za roční plat 6 ½ kopy gr. (RBMV V-1/1, 118).

Roku 1389 klášter zakoupil od Hynka z Říčan ves Křížkovy Újezdec s ročním platem téměř 16 kop. gr. (RBMV V-1/1, 160).

Roku 1404 proběhl spor mezi klášterem a Vaňkem z Dubé o klášterní ves Zvánovice (RBMV V-1/2, 82).

Roku 1404 Jan ze Střimelic prodal klášteru ves Dřísy (RTT II, 8).

Roku 1412 klášter zakoupil od Viléma z Chlumu a Košumberka plat 10 kop gr. na vsích Klucké Chvalovice a Vlkaněč (RBMV V-1/2, 184).

Podle zprávy z roku 1419 klášter vlastnil též ves Radlice, kterou téhož roku pronajal staroměstskému měšťanu Šimonovi od Bílého lva za roční plat 65 kop gr. (AČ 4, 372–375; AČ 28, 187–188).

Obr. 5. Praha 1-Staré Město, čp. 211, Anenské náměstí 2. Analytický půdorys východního křídla v pracovním schematickém vyhodnocení za využití nových poznatků a situace nálezů v přízemí východního křídla (podle M. Kováře upraven J. Hlavatý, 2020). Z křídla jižního a západního byla vyhodnocena pouze nádvorní stěna ambitu. Zčásti bylo využito vyhodnocení z roku 1962. Místnost 1.10 – věž; místnosti 1.05 + 1.03 + 1.02 – jednotrakt; místnosti 1.04 + 1.01 – ambit.

Obr. 6. Praha 1-Staré Město, čp. 211, Anenské náměstí 2. Analytický půdorys východního křídla v pracovním schematickém vyhodnocení za využití nových poznatků a situace nálezů **v prvním patře** východního křídla (podle M. Kováře upravil J. Hlavatý, 2020). Využito bylo zčásti vyhodnocení z roku 1962. Legenda: **a** – kvádřikové zdivo templářského rozšíření rotundy sv. Vavřince; **b** (červeně tečkované) – vnější obrys raně gotické věže.

NOVÉ POZNATKY KE STAVEBNÍM DĚJINÁM KLÁŠTERA DOMINIKÁNEK

Průzkumy stavebněhistorické i archeologické přinesly k vývoji klášterních budov zcela nové informace. Jejich rozsah byl však výrazně limitován, neboť místnosti kláštera byly v době průzkumu omítané, mnohá pozorování byla získána pouze z průřazů pro technické zařízení budovy. V některých místnostech byly odstraněny podlahy, proto bylo možné v několika stavebně-technických sondách zkoumat strukturu klenebních zásypů, výjimečně ruby kleneb i návaznost svislých konstrukcí.

NEJSTARŠÍ ETAPA – RANĚ GOTICKÁ VÝSTAVBA VĚŽE A JEDNOTRAKTU

Nejstarší zástavba v místě konventu se koncentruje ve východním křídle nynějšího čp. 211. V první fázi vyrůstal suterén objektu, který zahrnuje prostory S.05 a S.06 (obr. 4: A). K problematice těchto suterénů jsme se vyjádřili již na jiném místě (KOVÁŘ/DRAGOUN 2012). Nad suterénem vyrostl raně gotický jednotraktový objekt (obr. 5), obsažený v přízemí a patře stávajícího východního křídla kláštera, který prošel ještě ve 13. století složitým vývojem. Nepodařilo se bezpečně prokázat výrazný stratigrafický předěl mezi výstavbou suterénu a stávajícího přízemí, přesto se jeví, že přinejmenším západní zeď místnosti 1.03 vyrůstala ve výraznějším časovém odstupu od výstavby suterénu. Zdá se totiž, že mezi korunou západní zdi suterénu a jejím pokračováním v přízemí se zachovaly požárové nečistoty (viz níže).

Místnost 1.03

Stavební úpravy v této podsklepené místnosti měly pro poznání vývoje v rané gotice zcela zásadní význam. V severozápadním rohu místnosti byl vybrán klenební zásyp (obr. 5: šedá plocha v 1.03), který odhalil situaci nad klenbou **bývalé vstupní šíje S.05**, kterou se vstupovalo do suterénu S.06 dnešního středního traktu východního křídla. Prostora S.06 byla ve středověku polosuterénem. Byl odkryt rub drobné valené klenby vstupu, která klesala k západu (obr. 7). Západní úsek klenby byl nově vyzděn z cihel formátu 235 × ? × 55 mm (zdívo Z59). Ojedinele bylo možné ve spárách zaregistrovat fragment gotického opukového článku. Západní úsek vstupní šíje a vyzdění západního úseku valené klenby Z59 proběhlo vzhledem k západní stěně prostory S.05 (a také východnímu úseku klenby šíje) až dodatečně a souvisí s novým vstupem do suterénu východního křídla. Intaktní východní – delší – úsek valené klenby nástupní šíje (Z60) byl vyzděn z lomového kamene a klenáky výrazně vystupovaly do prostoru klenebního zásypu. Klenáky byly spojovány pórovitou maltou šedé barvy. Koruny klenáků vykazovaly stopy opálení. Ve spárách byly ojedinele použity štibry s charakteristickým bulbem, které mohly pocházet ze zpracování kamene. Na vlastní vrcholnici klenby bylo možné pozorovat zatřenou maltu žlutošedé barvy. Na rubu klenby se zachovala tenká vrstvička propálené mazanice s příměsí uhlíků (obr. 8). Z východního úseku byla obnažena jen drobná část, zbytek zůstal skryt pod neporušenou podlahou.

Pozoruhodné detaily odhalil v úrovni skladby podlahy zběžný stavební rozbor **severní zdi** východního úseku vstupní šíje S.05. Na její koruně byla dodatečně založena renesanční severní zeď Z61 místnosti 1.03. Korunu severní zdi suterénní šíje překrývala vrstvička popela (obr. 8: vrstva 1.03-02), na niž nasedala vrstva propálené mazanice (obr. 8: vrstva 1.03-01), a teprve na její zbytky byla založena severní zeď místnosti 1.03. V koruně zdiva bylo možné, ovšem až pod patou severní zdi Z61, identifikovat kapsu po svislém dřevěném trámku o průřezu cca 160 × 160 mm (hloubku se nepodařilo zjistit, obr. 8: šrafo). Kapsa byla vyplněna mazanicí. Nelze vyloučit, že cca 1,20 m východně od této kapsy se nacházela v koruně zdi obdobná další kapsa, jejíž hrany byly ovšem nezřetelné. Na koruně starší fáze severní zdi místnosti 1.03 bylo možné lokálně pozorovat bochníky malty, které by hypoteticky mohly souviset s její prvotní úpravou. Teprve na tuto situaci byla založena stávající severní zeď Z61 místnosti 1.03, vyzděná z lomového opukového kamene pojeného výraznou šedobílou maltou. Jak bylo uvedeno výše, její báze byla založena na vrstvě propálené mazanice 1.03-01 pokrývající korunu severní zdi šíje a zdá se, že mazanice pokračovala i pod východní líc západní zdi místnosti 1.03 (obr. 5: 1.03/bod 2). Obsahovala keramický materiál (drobnější zlomky výdutí nádob), který je možné rámcově zařadit do 2. poloviny 13. století.

V základu odstupněného soklu severní zdi místnosti 1.03, který není řádně lícovaný, byly druhotně použity silně opálené opukové kvádríky, což poukazuje k patrně poststředověkému, popožárovému vzniku konstrukce. Podle charakteru spáry mezi svislými konstrukcemi lze konstatovat, že severní zeď Z61 byla přizděna ke zdi západní Z62.

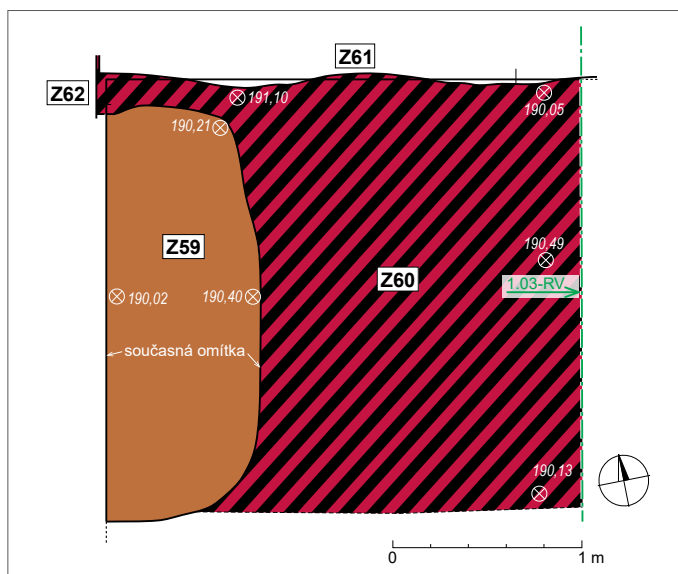
Fragment středověké situace se zachoval rovněž v nejzazším severozápadním koutě místnosti (obr. 5: 1.03/bod 2). Zde byla také z části viditelná koruna severní zdi nástupní šije se zřetelně propálenou zdicí maltou. Na ní byl založen jak základ severní zdi, tak zdi západní. Pod nejsevernějším úsekem západní zdi Z62 bylo možné ve spáře mezi zmíněnou korunou šije a základovou spárou západní zdi pozorovat stopy požáru. Tato situace však prošla úpravou a není ji možné považovat prozatím za bezpečně průkaznou.

Při dílčím odkrytí rubu křížové klenby prostoru S.06 bylo možné v úrovni záspy cviklu klenby pozorovat vztah zdiva této klenby k **východní obvodové zdi** prostoru S.06 (obr. 5: 1.03/bod 5). Zdivo kápě bylo přiloženo k obvodovému zdivu, respektive k jeho ustoupení, které bylo možné pozorovat na západním líci v úrovni rubu klenby nad suterénem. V místě styku zdi s klenbou bylo možné pozorovat režné

zdivo z drobnějšího lomového opukového kamene pojené maltou žlutošedé barvy. Výše navazoval úsek zdiva z větších lomových opukových kamenů, které byly kladeny nepravidelně, a zeď měla spíše charakter základového zdiva. Od zdiva v místě napojení klenební kápě nad prostorem S.06 oddělovalo toto zdivo zřetelné rozhraní. Přibližně v úrovni stávající podlahy líc východní stěny (obr. 5: 1.03/bod 5) ustoupil dále k východu, a byl tak vytvořen charakteristický ústupek, který však patrně nemá svou viditelnou analogii u západní zdi Z62 místnosti 1.03. Na koruně ústupku ulpěla šedá malta a dále malta jemné struktury a srovnatelné barvy, což pravděpodobně souviselo s vyzdíváním(?) či přinejmenším s finální renesanční úpravou východní zdi místnosti.

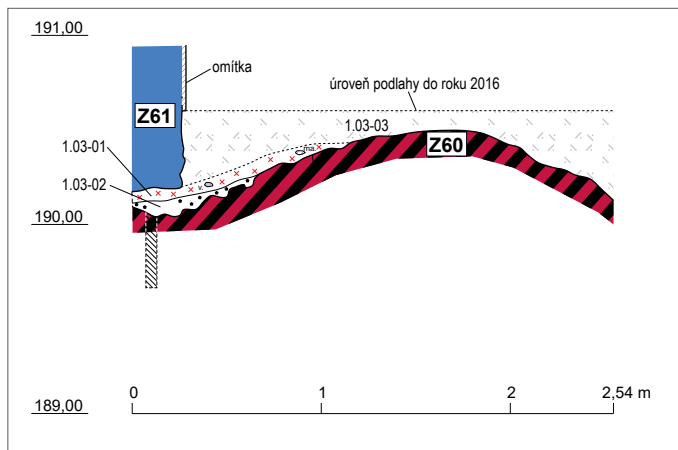
Charakter zdiva východní zdi místnosti 1.03 v úrovni přízemí bylo možné posoudit pouze ze svisle vedené instalační drážky (obr. 5: 1.03/bod 4), která probíhala po jižní straně jižní špalety portálové niky. Zdivo bylo v místech poškození vyzdíváno převážně z lomové opuky pojené maltou. Přibližně metr nad ústupkem východní stěny se nacházela zazděná dřevěná fošna tl. 35 mm, nad kterou byl vyzdíván vodorovný pás cihel tl. 55 mm. Vzhledem k úzkému pruhu průrazu se nebylo možné k situaci blíže vyjádřit. V průrazu se ve fragmentech rovněž zachovaly zbytky omítky bílé barvy. V dolní části průrazu byla registrována omítka hrubšího charakteru, respektive její podhoz, který měl strukturu analogickou k výlitku malty na koruně výše popsaného ústupku ve východní stěně místnosti.

Severní zeď místnosti (obr. 5: 1.03/bod 3) byla v renesanci(?) rovněž vyzdívána z lomové opuky a v jejím jižním líci bylo možné pozorovat výrazný vodorovný předěl vytvářející na bázi zdi jakýsi sokl. V úrovni vodorovného rozhraní a výše navazujícího zdiva bylo možné sledovat pečlivě zatřenou maltu. Lze předpokládat, že zmíněný sokl byl vybudován širší než zeď v souvislosti se snahou o půdorysné vyrovnání jižní a severní zdi schodiště 1.12. Na východním konci severní stěny místnosti 1.03 totiž již rozhraní není zřetelné a sokl splývá s plochou stěny.

Obr. 7. Praha 1-Staré Město, čp. 211, místnost 1.03. Odkrytý rub západní části klenby nástupního prostoru (šije) S.05. Lokalizace půdorysu viz obr. 5: 1.03; šedá plocha v severozápadním koutě místnosti (zaměření J. Švach; kresba E. Ditmar, 2017, úprava J. Hlavatý, 2020).

románsko-gotické (před polovinou 13. století či kolem ní)
 baroko I+II (2. polovina 17. a počátek 18. století, i hypoteticky)

Obr. 8. Praha 1-Staré Město, čp. 211, místnost 1.03. Východní řez 1.03-RV nad klenbou sklepního prostoru (šije) S.05 překrytou popelem (vr. 1.03-02) a propálenou mazanicí (vr. 1.03-01). (Zaměření J. Švach; kresba E. Ditmar, 2017, úprava J. Hlavatý, 2020.)

románsko-gotické (před polovinou 13. století či kolem ní)
 renesance (20. léta 17. století, i hypoteticky)
 negativ po svislém trámku(?)

Celkem jednoznačně sejevila situace v případě **jižní zdi** místnosti 1.03 (obr. 5: 1.03/bod 6). Základ zdi je litý do zasypu, bez známek lícování a bednění. Byl založen na rubu středověké klenby suterénního prostoru S.06 a rovněž dodatečně přizděn k východní zdi místnosti 1.03, respektive překonal její ústupek (obr. 5: 1.03/bod 5). V úrovni tohoto ústupku bylo možné ve zdivu základu jižní zdi pozorovat otisk dřevěného trámku(?). Zdivo základového pasu bylo tvořeno lomovým opukovým kamenem spojeným šedou maltou jemné struktury. Obdobný charakter zdicí malty byl zjištěn i u severní zdi místnosti a v nálitku malty na koruně ústupku – v úrovni podlahy – východní zdi místnosti 1.03. V maltě se dokonce zachovaly otisky stébel. V západním úseku jižní zdi místnosti 1.03 byl identifikován pas vyzděný z cihel tl. 45/55 mm, který byl rovněž založen na rub klenby prostoru S.06. Dělicí zeď mezi místnostmi 1.03 a 1.02 byla tedy vyzděna dodatečně, nepochybně v rámci klasicistní adaptace gotického traktu.

O charakteru **západní zdi** místnosti 1.03, kterou pokrývají cenné renesanční povrchy, bylo možné získat jen omezené informace. Báze zdi byla vyzděna z lomové opuky pojené maltou šedobílé až šedé barvy. Zdivo mělo nepravidelný charakter, bez stop pečlivého lícování. Pokud bylo možno soudit, zdivo nevykazovalo stopy požáru. Přibližně v úrovni stávající podlahy ustupuje východní líc o cca 50 mm k západu a výše je tvořen pečlivě zataženou omítkou.

Výsledkem našeho pozorování je konstatování, že se nad pozdně románským suterénním prostorem, který nápadně připomíná dispozice pražských románských domů, nacházela v průběhu 13. století konstrukce vybudovaná patrně z lehčího materiálu spojeného jílem. Návaznost na románské dispoziční řešení není v případě obytných staveb v rané gotice výjimečným jevem (DRAGOUN 2002, 181). Otázkou zůstává, zda tato konstrukce měla pouze dělicí funkci nebo byla vybudována po obvodu objektu, který prozatím hodnotíme jako jednotrakt (v rozsahu dnešních místností 1.02, 1.03 a 1.05). Jednotrakt v každém případě půdorysně navázal na výstavbu suterénního prostoru S.05 a S.06. Jednotrakt, alespoň z pohledu technologie výstavby, byl dodatečně přiložen k jižní stěně raně gotické věže (viz níže).

Je třeba připustit, že na zmíněný suterénní objekt navázala o něco málo později (současnost nelze vyloučit) výstavba severního objektu, který pokládáme za **věž** (dnes místnost 1.10), opatrněji za **věžový objekt** (obr. 5: 1.10). Stratigraficky není bezpečně možné prozatím tyto dvě části sloučit. Jistou možností do budoucna nabízí podrobná analýza omítek zachovaných ve zbytcích patra věže a v suterénním prostoru. Zdivo tzv. věže tvoří dodnes obvodové zdi místnosti 1.10, která má podstatný význam pro poznání nejstarších stavebních dějin objektu.

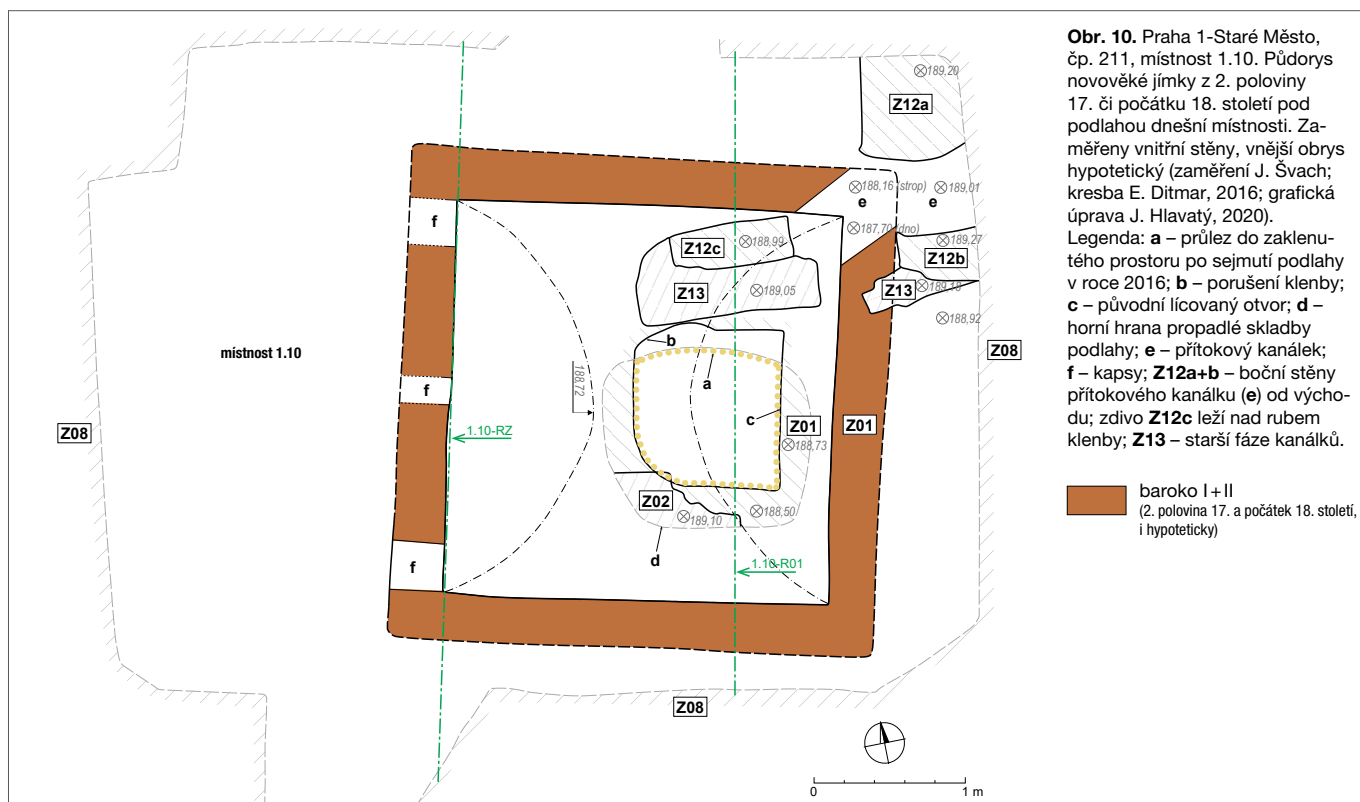
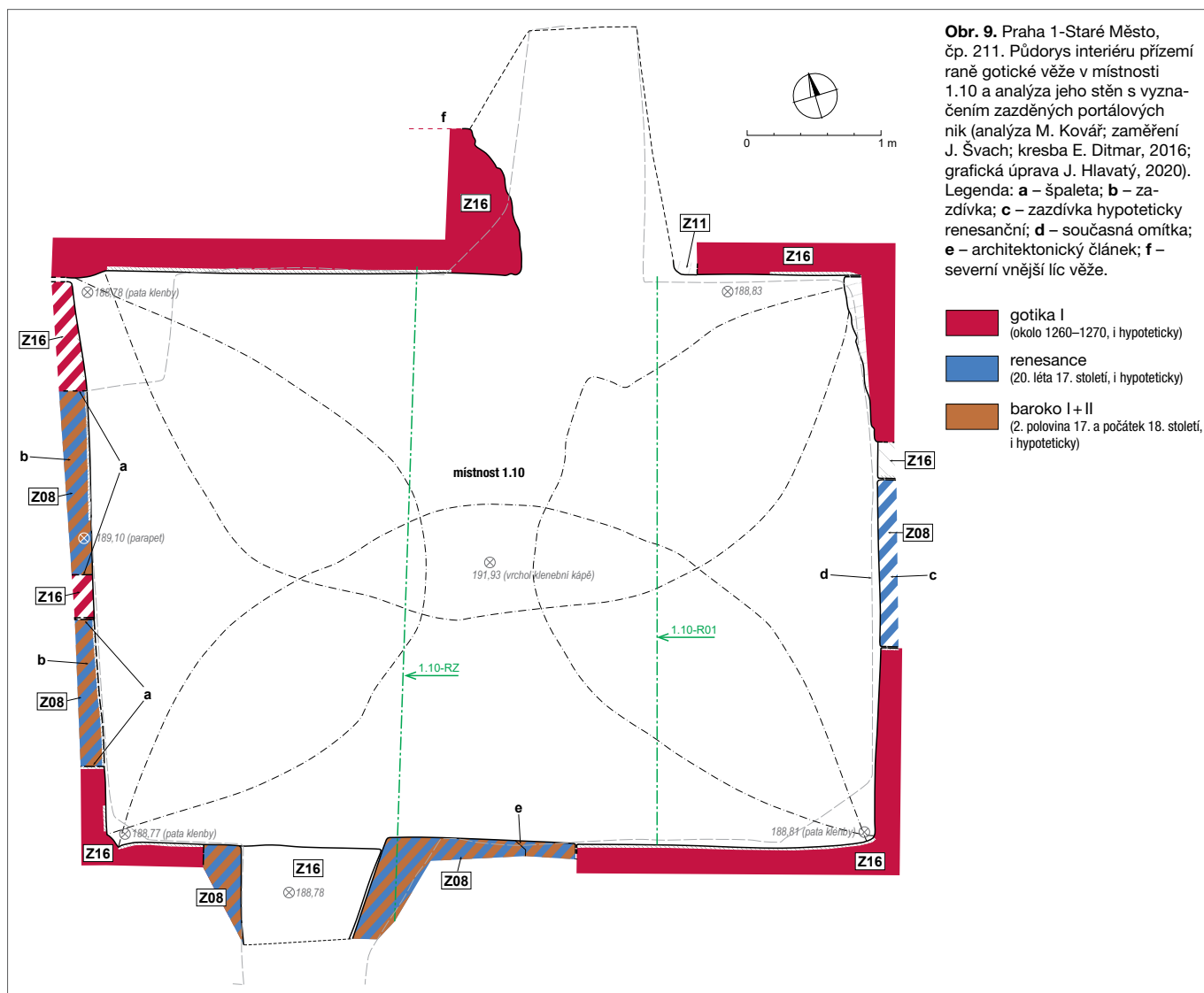
Místnost 1.10

Přízemní místnost 1.10 (obr. 5), dodnes zaklenutá křížovou bezžebrou klenbou, je přízemím nárožní věže, případně věžového rizalitu (obr. 9). V její **východní stěně** (Z08, Z16) byly zjištěny nárožní opukové armatury špalety nepochybně raně gotické portálové niky, opatrněji ostění (obr. 5: 1.10/bod 1), jejíž šířka činila 1 220 mm a její jižní špaleta se nacházela ve vzdálenosti 1 490 mm od jihovýchodního koutu místnosti. Portálová nika byla zazděna lomovým opukovým zdivem (Z08) spojeným hrubší maltou šedobílé barvy. Severní část východní stěny vykazovala četná recentní poškození a úpravy, které reprezentuje zdivo z cihel spojených cementovou maltou.

Zachovaný východní úsek **severní stěny** místnosti Z16 byl tvořen lomovým opukovým kamenem, na jehož povrchu se nacházela jemnější jednovrstvá omítka. V severní zdi byl (nepochybně) dodatečně vylámán rozměrný otvor, jehož špalety tvořilo převážně recentní zdivo síly 200–250 mm. V rámci západní špalety (obr. 5: 1.10/bod 2) bylo v hloubce cca 1 080 mm možné pozorovat rozhraní raně novověkého a raně gotického severního obvodového zdiva věže. Raně novověké zdivo bylo založeno na zasypu. Západní úsek severní stěny Z16 byl opět vyzděn z lomového opukového kamene. Líc zdiva opět pokrývala omítka jemné struktury a nažloutlé barvy. Nelze vyloučit, že tato povrchová úprava pochází až z pozdně renesanční přestavby objektu. V severozápadním koutě místnosti se nacházela dodatečná přízdívka (obr. 5: 1.10/bod 3).

Velmi složitá je situace v interiéru v případě **západní zdi**. Ve vzdálenosti cca 640 mm od severní zdi zde byla zřetelná hrana patrně další portálové niky, jejíž šíře činila cca 1 400 mm (obr. 5: 1.10/bod 4). Tato nika byla zazděna zdivem Z08, které obsahovalo různé formáty cihel tl. 50, 62, 65, a 75 mm, z nichž některé (tl. 75 mm) mohly být i recyklovanými gotickými prvky. V prahu zazděného otvoru byly zřetelné dlaždice tl. 40 mm spojené maltou šedobílé barvy. Severní špaleta otvoru byla vyzděna z cihel tl. 55 mm pojených maltou šedobílé barvy. Jižně bylo možné ve zdi

Z16 pozorovat špalety dalšího dodatečně zazděného (Z08) otvoru (obr. 5: 1.10/bod 6), který však nebylo možné kvůli přítomnosti omítky blíže klasifikovat.

Zajímavá byla situace v severozápadním rohu místnosti. Mezi stykem západní stěny Z16 a klenby byla zřetelná hluboká dutina, do které původně zabíhaly konce šalovacích prken klenby. Měřitelná hloubka kapsy činila cca 230 mm. Vnitřní líce zdi Z16 v severozápadním koutu místnosti byly opět vyzděny z lomového opukového kamene. Na povrchu se rovněž nalézala malta jemnější struktury a nažloutlé barvy.

Zaujala i pozorování v případě **jižní zdi** (Z16) místnosti 1.10, v níž se nacházela nika vstupního otvoru se západní špaletou vyzděnou z cihel v. 55 mm, ale i dlaždic tl. 40 mm. Prvky byly spojovány hrubší maltou bílé barvy. Zdivo špalety Z08 (obr. 5: 1.10/bod 5) bylo cca 300 mm široké a bylo přizděno ke staršímu raně gotickému zdivu Z16 jižní zdi věže. Přibližně 1020 mm od východní špalety otvoru v jižní zdi se nacházela hrana patrně staršího vstupního otvoru. Po jeho částečném zazdění zdivem Z08 byla vytvořena východní špaleta stávajícího vstupního otvoru. Podstatné je, že v této zazdínce byl využit i starší, nepochybně gotický, architektonický prvek. Východní špaleta stávajícího jižního vstupního otvoru je vyzděna z cihel tl. 55 mm, ale i dlaždic tl. 35 mm. V bázi špalety byl zřetelný její nelicovaný základ. Pojivem zdiva špalety se stala hrubší malta šedobílé barvy, která byla podobného charakteru jako malta v zazdínce otvoru ve východní zdi (obr. 5: 1.10/bod 1) a zdiva severní špalety zazděného otvoru v západní zdi. Lze tedy opatrně předpokládat, že po zrušení východního vstupu do přízemí místnosti (věže), k čemuž došlo nejpozději po výstavbě východního arkádového traktu, byl upraven starší otvor v jižní zdi a současně zřízena západní portálová nika.

K poznání stavebního vývoje místnosti 1.10 významně přispěl archeologický průzkum. Po odstranění recentní podlahy a začištění plochy byla odkryta v západní části místnosti dlažba z obdélných cihel formátu cca 250 × 175 × 53 mm. Dlaždice byly kladeny do pórovité malty šedé barvy a spočívaly dílem na klenbě téměř čtvercového prostoru, který byl vyzděn pod úroveň podlahy místnosti 1.10 (obr. 10). Jeho obvodové zdi Z01 byly ze smíšeného zdiva a v západní stěně byly ve zdivu zřetelné kapsy. Prostor byl zaklenut valenou klenbou Z02 s pravoúhlým otvorem. Vzhledem k bezpečnostnímu riziku nebyl zaklenutý prostor podrobněji dokumentován. Souvisel se sanitárním provozem (nejspíše) barokního konventu.

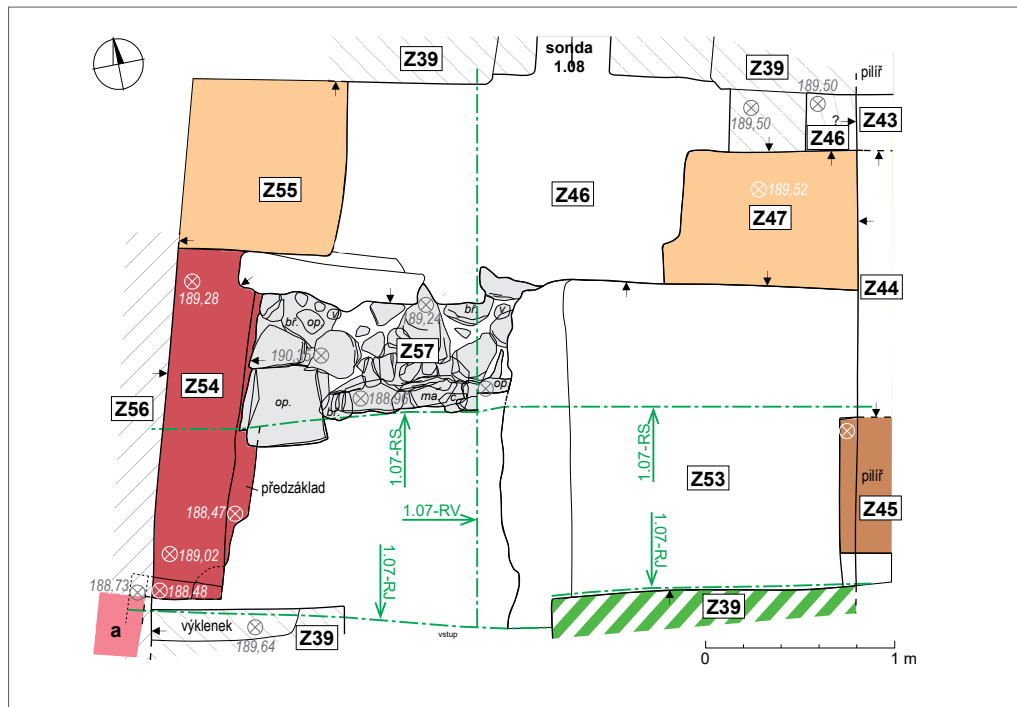
V severozápadním koutu místnosti 1.10 se nalézal omítaný sokl dodatečně založený na starší dlažbě. Na ní byla dodatečně založena také dělicí příčka šířky 260 mm označená jako Z07, orientovaná přibližně ve směru SV–JZ. Byla vyzděna z lomového opukového kamene a cihel (250 × ? × 55 mm), omítnutá, na její západní stěně bylo dokonce možné pozorovat stopy jejího bílého oličení. Prvky příčky byly spojovány maltou šedobílé barvy. Ke zdivu příčky, při jejím severním konci, bylo přizděno zdivo Z15 tvořené lomovým opukovým kamenem a vzhledem k zachování ojedinělou cihlou formátu ? × 135 × 75 mm. Prvky byly spojovány pórovitou maltou šedé barvy.

Pod jihozápadním nárožím okenní niky v severní zdi bylo částečně odkryto raně gotické základové zdivo severní zdi věže (potažmo místnosti 1.10). V západní polovině místnosti byla dokumentována další zdiva, jejichž původ, obdobně jako u předchozích konstrukcí, nelze považovat za středověký. Pod jihovýchodním nárožím špalety otvoru v severní zdi místnosti bylo možné pozorovat blíže nepřístupný fragment záklenku kanálu, který odpovídal zaklenutí podélného severojižně orientovaného kanálu. S jeho konstrukcí a dodatečnými úpravami souvisela další zeď a recentní šachta. V severovýchodním koutu místnosti 1.10 bylo dokumentováno zdivo související s konstrukcí kanálu, který přibližně od severovýchodního koutu místnosti směřoval do zjištěné jímky pod podlahou. Konstrukce kanálu vykazovala dvě podstatné stavební etapy. Starší fázi reprezentovalo vyzdění bočních stěn (zdi Z12 – severní část a Z13). Mladší etapu datujeme do 2. poloviny 19. století (využity typické cihly v. 65 mm).

K věži se podařilo získat další údaje také v sousedních místnostech přízemí a patra. Zdivo věže se zachovalo až do úrovně podlahy stávajícího 1. patra objektu (obr. 13–16). V úrovni podlahy patra byl v severní části dnešní chodby 2.01 a v přilehlé místnosti 2.22 dokumentován pozůstatek koruny zachovaného obvodového zdiva věže. Podstatné je konstatování, že v severní zdi věže byla vyzděna okenní nika, jejíž okenní výplň zajišťovala závora. Patro věže bylo zaklenuto křížovou žebrovou klenbou (obr. 13, 15), z níž se zachoval v jihozápadním koutě výběh pětibokého klenebního žebra (obr. 15B, 17: 1).

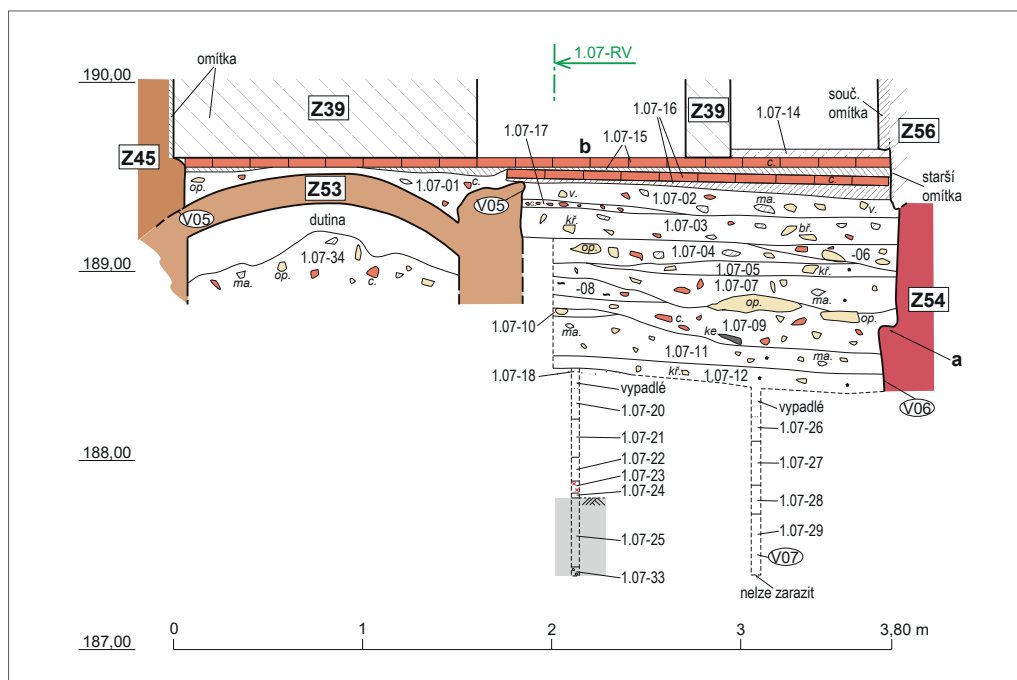
Místnost 1.07

Při západní stěně místnosti 1.07 byla pod podlahou odkryta přibližně severojižně orientovaná zeď Z54 (obr. 11), která při svém jižním konci vytvářela nároží (obr. 5: 1.07/bod 1) a zdivo dále pokračovalo směrem k západu. Východní líc zdiva Z54 byl vzdálen od západní stěny Z56 dnešní místnosti cca 490 mm. Zdivo Z54 bylo tvořeno lomovým opukovým kamenem spojeným šedobílou maltou hrubší struktury. Malta obsahovala kousky nevyhašeného vápna. Na poškozené východní straně zdi nebyl zachován pečlivě provedený líc, v její bázi se však fragment původní východní hrany zdi zachoval a vykazoval poškození požárem. Zdivo mělo téměř litou strukturu. Výše uvedené **jihovýchodní nároží** zdi Z54, které náleží věži, bylo armováno pečlivě otesanými opukovými kvádry. Severojižně orientovaný základ severojižní zdi (obr. 11: a) zjištěný ve výklenku pod podlahou místnosti 1.07 byl přizděn na spáru k jihovýchodnímu nároží věže, respektive její jižní stěně.

Obr. 11. Praha 1-Staré Město, čp. 211, místnost 1.07. Půdorysná situace zdiva. Dobře zřetelné je jiho-východní nároží raně gotické věže Z54. Směr **černé šipečky** značí stratigraficky následná zdiva vůči zdivu, k němuž šipečka směřuje; **a** – zdivo jednotraktu (?); (Analýza M. Kovář; zaměření J. Švach; kresba E. Ditmar, 2016; grafická úprava J. Hlavatý, 2020.)

- gotika I (okolo 1260–1270, i hypoteticky)
- gotika II (okolo 1270–1300, i hypoteticky)
- renesance (20. léta 17. století, i hypoteticky)
- baroko I + II (2. polovina 17. a počátek 18. století, i hypoteticky)
- klasicismus (i hypoteticky)
- pozdní klasicismus a obd. historických slohů (2. polovina 19. století, i hypoteticky)
- novodobé a recentní (i hypoteticky)

Obr. 12. Praha 1-Staré Město, čp. 211, místnost 1.07. Řez 1.07-RJ. **a** – předzáklad zdi Z54; **b** – vstup do místnosti (analýza V. Staňková; zaměření J. Švach; kresba E. Ditmar, 2016).

- gotika I (okolo 1260–1270, i hypoteticky)
- baroko I + II (2. polovina 17. a počátek 18. století, i hypoteticky)
- intaktní geologický podklad

Obr. 13. Praha 1-Staré Město, čp. 211, místnost 1.11, severovýchodní kout. Detail armování severozápadního nároží raně gotické věže v úrovni přízemí (foto M. Kovář, 17. 11. 2016).

Místnost 1.11

V přízemní místnosti 1.11 byly evidovány cenné nálezové situace (obr. 5), které mají také vztah k podobě a nejstarší raně gotické etapě výstavby. V severovýchodním koutu místnosti (obr. 5) byla bezpečně zjištěna **nárožní severozápadní armatura** přízemí raně gotické věže (Z16) z pečlivě opracovaných opukových kamenů (obr. 13). Zpracované nároží bylo obdobné jako zjištěné nároží věže v patře objektu, v podlaže místnosti 2.22.

Místnost 2.22

Místnost 2.22 leží nad přízemní místností 1.11, také ze západu přiléhá k bývalé věži. Při **východní** klasicistní dělicí **příčce** (obr. 6: 2.22 zeleně) byla odhalena koruna západní zdi věže v úrovni patra věže, její severozápadní nároží a západní líc. Zdivo bylo tvořeno lomovým opukovým kamenem pojeným vápennou maltou žluté barvy. Na korunu jejího **jižního konce** byla nadezděna zeď (nepochybně související s jižní zdí místnosti 2.22) z cihel vysokých 60 mm, spojovaných hrubší maltou šedé barvy. Stávající dělicí příčka byla založena na korunu odtěžené západní zdi věže a šedá malta základu příčky vyhrázla na korunu zdi věže.

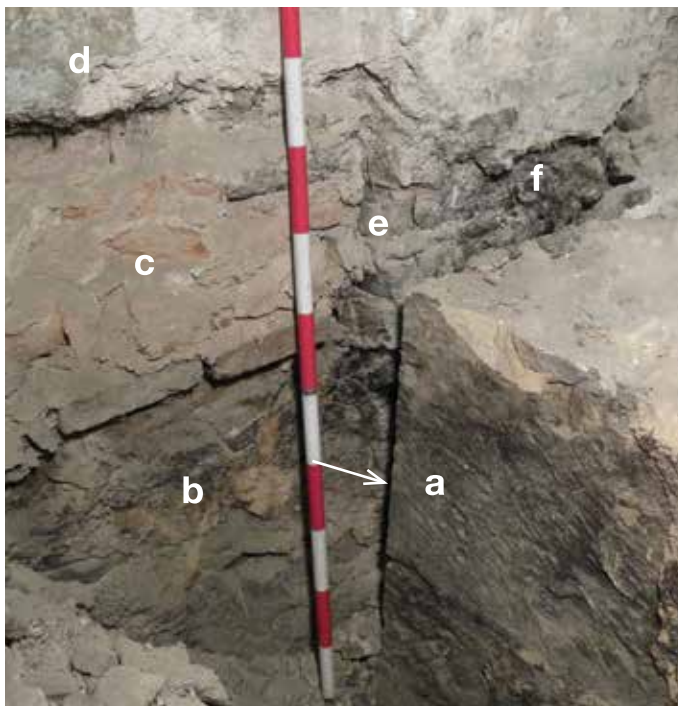
V **severní části** byl základ novodobé dělicí příčky tvořen cihlami v. 65 mm, jejichž pojivem byla vápenná malta šedobílé barvy. Vložení příčky souvisí velmi pravděpodobně s úpravami objektu v 19. století, jak lze soudit na základě formátu cihel a struktury malty. Tehdy byla zazděna arkáda mezi místnostmi 2.01 a 2.22.

Odhalená koruna zdi věže vytváří v **severovýchodním koutu** místnosti 2.22 armované nároží (obr. 14: a). Jako armatury posloužily velké, pečlivě opracované opukové kvádry. Na jejich líci bylo možné pozorovat stopy po šikmých úderech (šlezích) nástrojem s plochým ostřím. Jižně od armatury se zachovala na povrchu západního líce věže hrubá jednovrstvá omítka vykazující stopy po požáru (ohni). Po severní straně byla k severozápadnímu nároží věže přizděna stávající severní obvodová zeď,

v dolních partiích nejpozději renesančního původu. V jejím líci se zachovalo ve východní části odstupné odpovídající snad jakési špaletě(?) v tlušťce severní zdi, která odděluje západní úsek a úsek východní. V západním úseku zdiva bylo možné pozorovat v jeho bázi lomové zdivo pokryté hrubou omítkou žluté barvy (obr. 14: b). Líc zdiva rovněž vykazoval stopy požáru a znečištění sazemi. Nelze vyloučit, že toto lomové opukové zdivo ještě náleží (pozdně) středověké výstavbě objektu. Omítka tohoto úseku zdiva měla srovnatelný charakter jako omítka na západním líci západní zdi

Obr. 14. Praha 1-Staré Město, čp. 211, místnost 2.22. Detail armování severozápadního nároží raně gotické věže v úrovni patra (foto, analýza a deskripce M. Kovář, 7. 12. 2017).

Legenda: **a** – armované nároží věže; **b** – lomové opukové zdivo s omítkou; **c** – cihlová zeď; **d** – omítka; **e** – ústupek; **f** – stopy po požáru.

věže. Na toto opukové severní obvodové zdivo byla založena cihlová zeď (obr. 14: c), do jejíhož jižního líce byla částečně zapuštěna skladba podlahy. V cihelném zdivu se uplatnila i cihla v. 80 mm a dlaždice tl. 40 mm. Zdivo bylo nad úrovní podlahy opatřeno omítkou bílé barvy, jejíž povrch pokrýval žlutý film (obr. 14: d). V omítnuté ploše byla výše zřetelná oprava hrubší šedobílou omítkou. Zdivo zmíněného ústupku (obr. 14: e) bylo v bázi tvořeno lícem ustupujícím k severu (obr. 14), vyzděným z lomového opukového kamene. Ze zdiva této partie předstupoval směrem k jihu, tedy k armovanému nároží věže, kámen. Zdá se, že na spodní partii tohoto předstupujícího zdiva, skrytého za nárožím věže, bylo dodatečně nadezděno zdivo z cihel, které rovněž vykazují stopy po požáru (obr. 14: f). Západní hrana předstupujícího zdiva vymezuje líc (obr. 14: e), který dále pokračoval k severu a k němuž bylo dodatečně přiloženo západně navazující zdivo z cihel (obr. 14: c). Na zmíněném líci se dokonce zachovala omítka žluté barvy, která rovněž vykazovala stopy po požáru starším než cihlové zdivo (obr. 14: c).

Zmínku si zaslouží komplikovaná nálezová situace na severním líci **jižní zdi** místnosti 2.22, potažmo severní zdi schodiště 2.21. Ve východním úseku, při východní stěně místnosti 2.22, bylo možné pozorovat negativ po odtěženém zdivu, jehož západní hrana odpovídala vnějšímu líci západní zdi věže. Nelze vyloučit, že z původního středověkého zdiva zůstal zachován relikt v předstupujícím soklu příložky na jižní zdi v jihovýchodním koutu. Na soklu je založen pas (arkáda), pod nějž byla v průběhu klasicismu vložena příčka. Dimenze přílozek odpovídá šířce odtěžené západní zdi věže, pod bázi zásahu proto nelze vyloučit dochování drobného fragmentu raně gotického zdiva. Povrch jižní příložky pokrývá pečlivě utažená omítka, která dále přechází na severní líc jižní zdi místnosti a pokračuje dále k západu. V její struktuře je v úrovni schodišťového okna zřetelná svislá hrana, která odpovídala průběhu severojižně orientované konstrukce, která je dnes nezřetelná. Západněji situované zdivo je tvořeno smíšeným zdivem, které sestává z lomového opukového kamene a cihel v. 55 mm. Právě v trnožním zdivu jižní zdi bylo možné pozorovat v této omítkce negativ, který odpovídal severojižně orientované konstrukci. Západněji situované zdivo je také smíšené, sestává z lomového opukového kamene a cihel v. 55 mm. Jižní stěna místnosti vykazuje složitý stavební vývoj o několika etapách, nelze vyloučit přítomnost předbarokních konstrukcí.

Prostora 2.19

Půdorysný rozvrh věže a její maximální zachovanou výšku doplňují nálezy učiněné po sejmutí podlahy prostory 2.19 (obr. 6). Po odstranění nášlapné vrstvy byla lokálně začištěna nálezová situace pod podlahou místnosti přístupné barokním portálem od východu, kde bylo možné hypoteticky předpokládat **jihozápadní nároží** raně gotické věže, které zde bylo skutečně nalezeno. Nároží bylo omítnuté a jeho jižní líc v prodloužení k východu navazoval na jižní zeď věže, jejíž koruna byla identifikována v místnosti 2.01.

Také na západním líci byla registrována omítka. Západní líc probíhá pod schodištěm 2.21. Průběh líce odpovídá přibližně pozici severozápadního nároží věže identifikovaného v místnosti 2.22. Pozice západního líce jihozápadního nároží věže se nacházela cca 860 mm od východního líce východní zdi prostory 2.19, respektive vnitřního líce západní zdi místnosti 2.01. Jižní líc nároží byl vzdálen 410 mm od ozubu portálové niky vyzděné ve východní zdi prostory 2.19. Podstatné bylo zjištění, že v pozorovatelných partiích nebyl jižní líc zdiva věže provázán se severojižně orientovanou zdí přizděnou k nároží od jihu. Tato zeď probíhající v rozsahu portálové niky vyzděné ve východní zdi je ze smíšeného zdiva, ve kterém byla zazděna cihla v. 50 mm. Tato zeď byla však přiložena k již narušenému (odlomenému) nároží.

Chodba 2.01

Situace dokumentované pod úrovní podlahové skladby dnešní chodby 2.01 (obr. 6) měly zásadní vliv na klasifikaci stavební podoby a vývoje nejstaršího raně gotického objektu ve východním křídle dnešního čp. 211. Po začištění situace bylo zjištěno, že v severní části chodby 2.01 je zachována koruna raně gotického věžového objektu, jehož obvodové zdivo bylo označeno jako Z04. Jeho koruna ohraničovala mírně obdélný půdorys (obr. 16). Zdivo bylo poškozeno vestavěním výstupního ramene schodiště Z18 a nacházelo se v superpozici s obvodovým zdivem chodby (Z05). Obvodové zdi objektu „věže“ byly vyzděny z lomových opukových kamenů spojených maltou žluté barvy, která obsahovala kousky nevyhašeného vápna. Interiér bývalého patra věže byl zaklenut křížovou žebrovou klenbou, ze které se šťastnou náhodou zachoval výběh pětibokého klenebního žebra v jihozápadním nároží a fragmenty navazující klenební kápě, přizděné k rubu zmíněného žebra (obr. 16, 17: 1). Interiér věže, včetně klenby, byl původně omítnut.

Obr. 15. Praha 1-Staré Město, čp. 211, místnost 2.01. **A** – odkrytá severní zeď věže pod podlahou 1. patra; **B** – fragment raně gotické žebrované klenby (šipkou) v patře věže (foto M. Kovář, 27. 10. 2016).

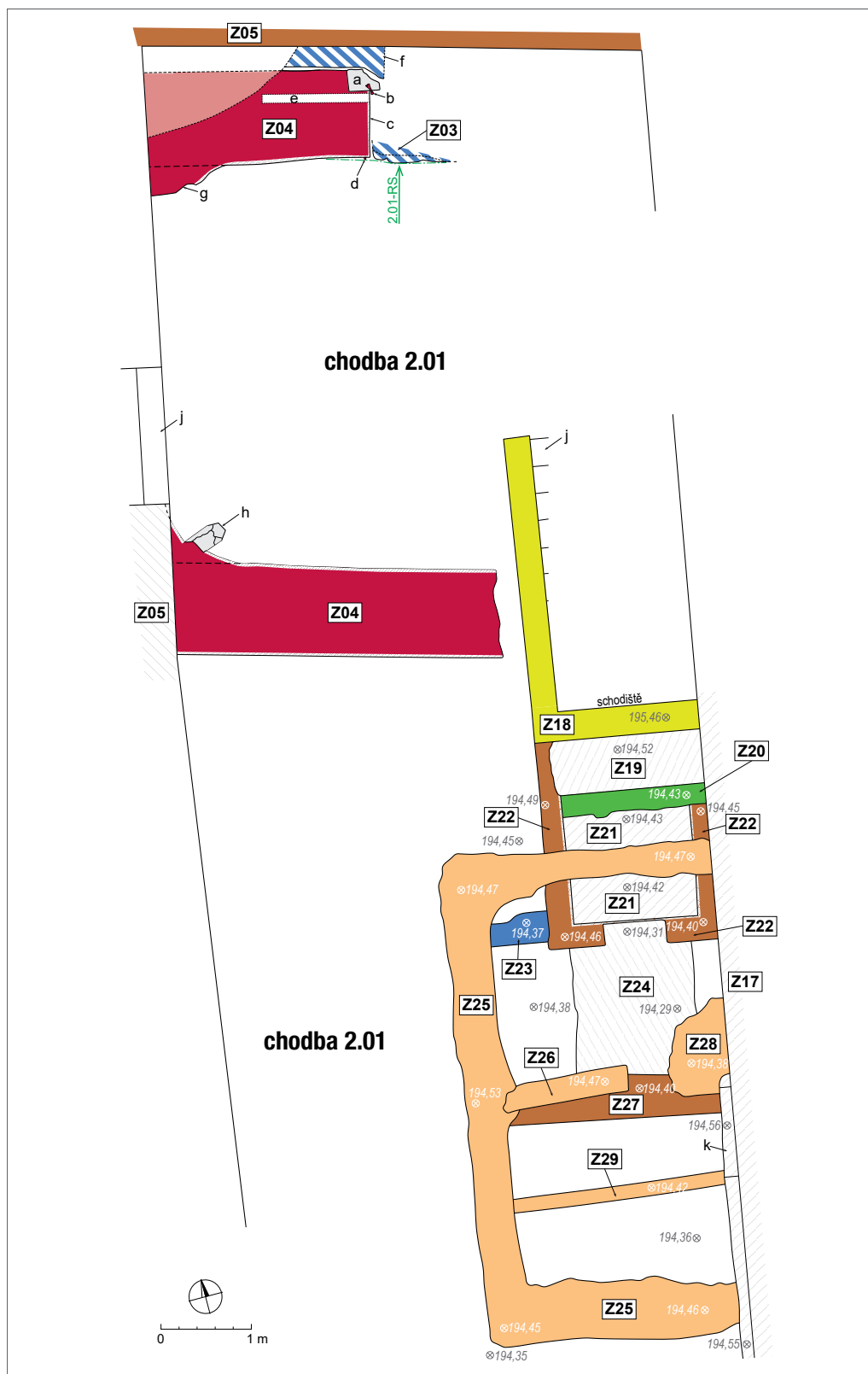
Na stěnách se zachovala stratigrafie několika povrchových úprav. Na jádrovém zdivu stěn a klenby tvořené hrubší maltou přibližně šedobílé barvy byla natažena vrstva jemné omítky šedozelené barvy s drsnějším povrchem. Je možné, že úprava povrchu odpovídá situaci u severního líce jižní zdi, kde byl zřetelný na první omítkové vrstvě přehoz bílé barvy, který vytvořil krupičkový charakter povrchu. Obdobná omítky, jako první vrstva omítky na fragmentu severní zdi Z04, spíše však žlutozelených odstínů, byla zjištěna i na vnitřním líci jižního úseku zdi Z04. Tato omítky byla následně výrazně olíčena nepochybně vápenným nátěrem bílé barvy síly až 1 mm. Na tuto vrstvu nasedala další vrstva jemné omítky šedozelené barvy. Omítky byla velmi pečlivě utažena a na jejím povrchu byly zřetelné kousky nevyhašeného vápna. Zmínku si zaslouží fakt, že výběh kápě v severozápadním koutu chodby vymezeného zdi Z04 byl v podstatě vyzdíván současně s obvodovým zdivem objektu, tedy zdi Z04.

Z obvodových zdí věže se zachovala přibližně polovina zmíněné **severní zdi**, ve které byla vyzděna okenní nika (obr. 16) s omítanou západní špaletou, ve které byla navíc zachována kapsa po zajištění výplně otvoru závorou. Otvor byl následně zazděn zdivem Z03. K severnímu líci severní zdi byl dodatečně přizděn blok zdiva, který probíhal dále k západu a vytvářel zde nároží (viz níže) při zjištěném severozápadním nároží věže. Bližší datace tohoto zdiva není možná, neboť bez hloubkové sondáže nebylo možné prokázat jeho vztah k severní zdi chodby 2.01. Nelze však vyloučit, že úpravy při severní zdi věže náleží ještě předbarokní (renesanční) výstavbě. Severní zeď patra věže byla vyzděna z lomového opukového kamene spojeného maltou žluté barvy. Zde byl zachován fragment (velmi pravděpodobně) okenní niky, z níž zůstala dolní část západní špalety. V jihozápadním nároží niky se nacházela armatura, reprezentovaná opukovým kvádříkem. Od něj pokračovala přímá a kolmá západní špaleta k severu. Nepochybně v původním severozápadním nároží otvoru se dochoval fragment opukové stojky okenního ostění, sestávající ze dvou kvádrů. Ve stojce zůstal šikmo vsazený kovový trn pro závěs křídla. Před okenní stojkou byla v západní špaletě vyzděna kapsa pro zasouvací závoru (obr. 16: e), která zajišťovala okenní křídla. Okenní nika byla dodatečně zazděna.

Současně se zaslepením okenní niky byla k severnímu líci severního úseku zdi Z04 přizděna **východozápadně orientovaná zeď** vyzděná z lomového opukového kamene spojeného maltou šedobílé barvy, v níž byl již druhotně použit gotický architektonický prvek. Teprve na tomto zdivu byla založena severní zeď stávající chodby 2.01, vyzděná ze smíšeného materiálu (lomová opuka a cihly), ve kterém byly využity i středověké stavební prvky. Zajímavé je zjištění, že ze zdiva přizdívkou na severní straně severního úseku zdi Z04 probíhal směrem k severu dřevěný trámek, který snad měl zajistit provázání přizdívkou a výše navazujícího zdiva severní zdi chodby 2.01. V nepatrném úseku bylo možné pozorovat i severní líc severního úseku zdi Z04, a to západně od uvedeného okenní niky. Líc byl přetažen hrubší omítkou, případně rozetřenou zdicí maltou žluté barvy.

Přibližně ze dvou třetin se zachovala i **jižní zeď** věžového stavení. S probíhající západní zdi věže vytvářela v prostoru 2.19 nároží. Oba líce jižní zdi věže byly omítané. Podstatné je zjištění, že lomový opukový kámen jižního líce jižní zdi věže (Z04) byl opálen požárem. Na povrchu zdiva bylo možné pozorovat dvě omítky. Starší a tenčí byla jemné struktury a bílé barvy, na ni nasedala pečlivě utažená omítky jemnější struktury a šedozelené barvy. Na koruně západní zdi objektu byly patrné stopy později založeného prahu barokního schodiště.

Západní zeď věže se zachovala pod zdi oddělující dnes chodbu 2.01 od prostor 2.19, 2.21 a 2.22. Východní líc západní zdi věže byl zjištěný cca 60 mm od západního líce západní zdi (příčky) oddělující chodbu 2.01 od místnosti 2.22.

Obr. 16. Praha 1-Staré Město, čp. 211, chodba 2.01. Koruna zachované severní zdi raně gotické věže se západní špaletou severní okenní niky a při jižní zdi věže objeveným fragmentem žebra raně gotické křížové klenby. V jižní části chodby jsou zakreslena převážně novověká zdiva dokumentovaná ve skladbě podlahy 1. patra; úroveň podlahy v době rekonstrukce cca 194,60/Bpv (analýza a deskripce M. Kovář; zaměření J. Švach; kresba E. Ditmar, 2016; úprava J. Hlavatý, 2020).

Legenda: **a** – opukové ostění, **b** – železný čep pantu, **c** – západní špaleta okenní niky, **d** – železný čep pantu, **e** – kapsa pro závoru, **f** – pravděpodobně renesanční zdivo, **g** – negativ žebra, **h** – opukové žebro (obr. 17: 1), **j** – schodiště.

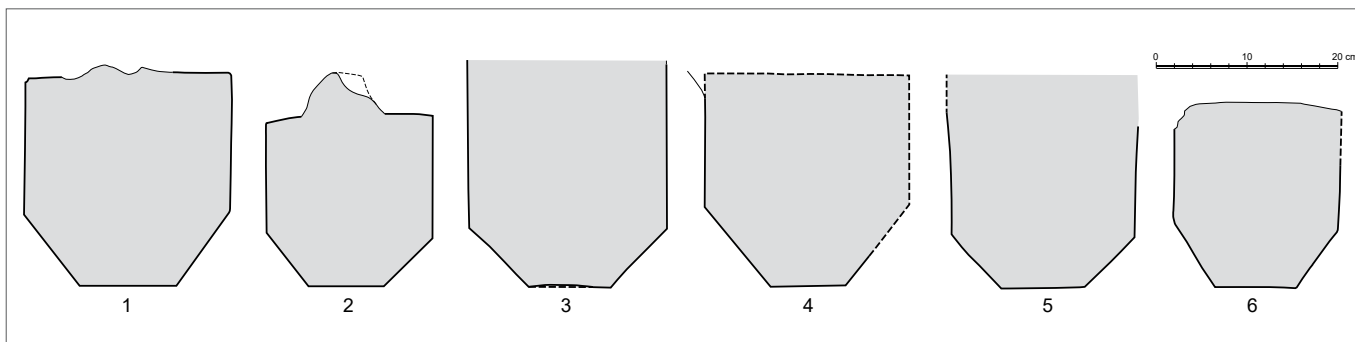
- gotika I (okolo 1260–1270, i hypoteticky)
- gotika II (okolo 1270–1300, i hypoteticky)
- renesance (20. léta 17. století, i hypoteticky)
- baroko I + II (2. polovina 17. a počátek 18. století, i hypoteticky)
- klasicismus (i hypoteticky)
- pozdní klasicismus a obd. historických slohů (2. polovina 19. století, i hypoteticky)
- novodobé a recentní (i hypoteticky)

V západní a východní stěně chodby 2.01, která měla v období baroka obslužnou a komunikační funkci, byly zřetelné obslužné otvory barokního otopného systému. Jeden se zachoval například v západní zdi na rozhraní místností 2.17 a 2.18. Ve východní zdi byl obdobný prvek vyzděn v úrovni místností 2.04 a 2.07. Z kumulace zdív v dnešní chodbě 2.01, s převahou klasicistního stáří, je třeba zmínit východozápadně probíhající zdivo zdi Z23, které bylo vyzděno z lomového opukového kamene spojeného maltou šedé barvy. Zdivo mělo odlišný výraz než stratigraficky následná zdiva v jeho sousedství a odpovídalo pozici jižní zdi schodišťového ramene (obr. 16).

Věž – profilace a datace

Nově identifikovaná věž byla mírně obdélného půdorysu (vnější rozměry cca 7 × 9 m) a do dnešních dnů se z ní zachovalo přízemí a část patra v úrovni výběhu žebrové klenby. Zdivo věže, v patře široké cca 1 m, je tvořeno lomovým opukovým kamenem spojeným vápennou maltou. Nároží věže byla pečlivě armována, jak dokládají pečlivě opracované opukové nárožní kvádry identifikované na severozápadním (místnost 1.11), jihozápadním (prostor 2.19) a jihovýchodním (místnost 1.07) nároží. Do přízemí věže se vstupovalo původně portálovou nikou ve východní zdi. V patře věže se v severní zdi nacházela okenní nika, v níž bylo osazeno ostění gotického okna směřujícího k severu do Anenské ulice. Objevená armovaná nároží věže (obr. 13, 14), především nároží jihozápadní, poukazují k tomu, že věž nejprve vyrůstala jako stavebně samostatná jednotka.

Rámcovou dataci věže lze opřít o charakter **hranolových okosených žebor** (obr. 17: 1), ať již v podobě okoseného hranolu, nebo tupého klínu, běžně označovaných jako pětiboká, která mají řadu dobových analogií z průběhu celého 13. století (MENCL 1952, 269). Jejich výskyt je zcela obecný v prostředních dvou čtvrtinách 13. století. Není bez zajímavosti, že podobně formovaná žebra se uplatnila při zaklenutí starší kaple sv. Barbory v Anežském klášteře, z níž jsou patrně některá žebra deponována v tamějším lapidáriu (obr. 17: 2). Kaple sv. Barbory, která byla původně pohřební kaplí klarisek, je datována spolu s dalšími partiemi kláštera do let 1238–1245 (SOUKUPOVÁ 2011, 122, 123). Žebrová klenba s obdobně profilovanými žebry se uplatnila při zaklenutí přízemí pro nás důležité věže nedalekého čp. 446 v Jilské ulici (obr. 17: 3; zmínkou např. LÍBAL 2001, 345). Ta již byla dříve datována do doby kolem roku 1260 (MENCL 1969, 60). Nakonec lze připomenout žebra průjezdu raně gotického domu vzniklého proměnou starší zástavby, jenž je obsažen v bloku Staroměstské radnice (obr. 17: 4) a který byl datován do doby kolem roku 1260 (MENCL 1969, 52). Z podrobněji dokumentovaných dalších příkladů zmiňujeme klenební žebra z paláce hradu Vízmburku (obr. 17: 6) nebo drobnější stavby, kterou je kostel v Olešce (obr. 17: 5), jehož tvarosloví se hlásí patrně nejdříve do doby kolem roku 1270 (cf. LÍBAL 2001, 291).

Obr. 17. Srovnávací tabulka profilací raně gotických žebor.

1 – Praha 1-Staré Město, čp. 211 – zaklenutí věže ve východním křídle (viz obr. 5);

2 – Praha 1-Staré Město, Anežský klášter, depozitář (NG AK 35) – klenební žebro patrně z raně gotické kaple sv. Barbory;

3 – Jilská čp. 446 – raně gotické žebro věže;

4 – Praha 1-Staré Město, čp. 2 „U kohouta“ – raně gotické žebro průjezdu;

5 – Oleška, kostel Všech svatých;

6 – hrad Vízmburk – klenební žebro deponované v muzeu v Úpici. (Zaměření M. Kovář, 2006–2020; překreslení J. Hlavatý, 2020).

Jak jsme uvedli výše, nelze vyloučit, že výstavba severního objektu věže (dnešní místnost 1.10 a chodba 2.01) navázala na suterénní objekt o něco málo později. Je však možné, že oba díly stavby, tedy **suterénu** i **věže**, jsou přibližně současné. Po jižní straně věže stál již v nejstarší vývojové fázi „pozdně románský“ trakt, v úrovni jehož přízemí se nacházely přinejmenším vnitřní lehčí konstrukce jako dělicí zdi a podobně. Je možné, že trakt byl celý vystavěn z lehčího materiálu. Tomuto výkladu by odpovídaly stopy požáru na jižní vnější stěně věže v úrovni zachované koruny v dnešní chodbě 2.01, pokud požár ovšem spojíme se způsobem zániku lehčí konstrukce nacházející se nad pozdně románským suterénem. Pokud bylo možné soudit, stopy požáru nenacházíme v interiéru věže (na západní stěně místnosti 1.10 v úrovni přízemí). Připustit je možné i druhou variantu, že trakt byl vybudován v úrovni přízemí již od počátku jako zděný. Jeho obvodové zdi však prošly složitým stavebním vývojem a za raně gotickou můžeme považovat bezpečně jen celou zeď západní, která, jak se zdá, byla vyzdvížena až v další stavební etapě. Bezpečnými fakty tak zůstává, že v koruně zdiva suterénní prostory S.05 byly zjištěny otisky svislých dřevěných sloupků a že na klenbě téhož prostoru se nacházela tenká vrstva propálené mazanice s příměsí keramiky 13. století. Tato vrstva prostupovala pod severní zeď místnosti 1.03, která byla na ní založena. Zdá se, že fragmenty této vrstvy se nalézají rovněž pod západní zdí místnosti.

S opatrností předpokládáme, že výstavba věže probíhala někdy kolem let 1260–1270. K věži byl s velkou pravděpodobností již v této době přiložen jižní trakt – nejisto však, zda již v rozsahu a hmotě, které lze přisoudit níže analyzovanému traktu v půdorysu středního traktu stávajícího východního křídla, vyrůstajícímu na patrně starší substrukci suterénu S.05 + S.06.

Navazující mladší raně gotický jednotrakt nebyl ve sledovaných partiích řádně provázán se zdívem severně situované věže. Mezi oběma stavebními díly probíhala minimálně technologická spára. Nelze vyloučit, že podél jižní stěny věže probíhal průchod nebo spíše průjezd. Ten byl ostatně v této pozici respektován i později, jak naznačuje vjezd z Liliové ulice. Zdá se, že nárožní věž měla dokonce nárožní polohu v uličním bloku. Zda k věži přiléhalo i východozápadní křídlo, nelze bezpečně vyloučit, ale situace je zde prozatím dosti nejasná. Pokud zde nějaký raně gotický objekt stál, vyrůstal rovněž o něco později než věž (k armatuře severozápadního nároží věže v přízemí i patře jsou všechna zdíva přizděna na spáru).

Přerývem ve stavebním vývoji objektu byl požár, který zde vzplál podle keramických nálezů někdy v průběhu 13. století. Pokud jde o jeho stopy, které jsme identifikovali pod podlahou místnosti 1.03 a patrně i na jižní stěně věže, pak lze soudit, že zničil či poškodil starší severojižní jednotrakt, respektive jeho nadzemní konstrukce.

Místnosti 1.02 a 1.04

Po požáru ve 13. století velmi pravděpodobně následovalo vyzdvížení západní zdi stávajícího středního, bývalého **raně gotického jednotraktu** (v rozsahu dnešních místností 1.02, 1.03, a 1.05), jehož existenci zde z dispozičních důvodů předpokládáme. Jeho **západní zeď** byla před příchodem dominikánek současně i zdí vnější. Gotické zdivo této stavby se dokonce zachovalo přibližně do úrovně stropu prvního patra stávajícího objektu (obr. 6). Již dříve se tato gotická západní severojižní zeď projevovala svým nápadně šikmým západním lícem. Zdá se, že byla založena na destrukci výše zmíněné mazanice spočívající na klenbě pozdně románského suterénu (obr. 8), pokud jsou ovšem naše omezená pozorování správná (situace ve spáře nebyla dobře přístupná). Zdivo západní zdi traktu vyzdžené z lomového opukového kamene a hrubě zpracovaných opukových kvádrů (obr. 5: 1.02/bod 1) bylo dokumentováno do přízemní místnosti 1.02. Do tohoto zdíva byla později prolámána nika vstupního otvoru. Rovněž na západním líci východní stěny místnosti 1.04 bylo možné učinit pozorování související s utvářením tohoto traktu.

Při svislém průřezu zdívem západní stěny severního úseku místnosti 1.04 (obr. 5: 1.04/bod 1) bylo možné pozorovat lomové zdivo z opukového kamene spojovaného maltou. V dolní části zdi byl vyzdžen vynášecí pas z hrubě opracovaných kvádrů. Jeho severní strana byla porušena odesáním při úpravě jižní stěny schodiště 1.12. Na jihozápadním nároží nástupu na schodiště 1.12 bylo možné pozorovat plentu ze svisle kladených cihel spojovaných maltou šedožluté barvy. Podstatné je, že zmíněný pas se velmi pravděpodobně „vyhýbal“ koruně severní zdi suterénu S.05, která tvořila severní vymezení nástupu do raně gotické sklepní prostory S.06. Východní zeď místnosti 1.04 byla tedy založena na severní zdi prostory S.05. Nad zmíněným pasem byl zřetelný masivnější kvádr, který byl protesán při vedení instalace. Ve střední části východní stěny místnosti 1.04, jižně od schodiště 1.12, bylo možné pozorovat zdivo z lomové opuky spojované maltou jemné struktury a šedožluté barvy. V horní části byla zřetelná recentní narušení zdíva a jeho vysprávky. Při klenbě bylo možné pozorovat fragmenty souvrství dvou poškozených omítek. Prvá z nich byla pečlivě utažena a měla žlutošedou barvu. V její struktuře bylo možné pozorovat tři vrstvy. První představoval podhoz, případně zatažení zdicí malty. Následovala tmavší vrstva vlastního jádra a na povrchu omítky byla vytažena bílá vrstva „štuku“. K této omítky byla dotažena omítky šedobílé barvy, která byla stratigraficky následná. Starší omítková vrstva je nepochybně ještě středověkého původu. Plocha zdi mezi vyústěním schodiště 1.12 a nástupem do suterénu S.05, pokud porušený líc zdi umožnil pozorovat, byla pokryta omítkou výrazně žluté barvy, patrně ještě středověkého stáří, která byla pokryta omítkou nazelenalé barvy. Jádrové zdivo bylo tvořeno lomovým opukovým zdívem spojovaným maltou žluté barvy.

Problematické je stáří **východní zdi** středního traktu, která byla již v době renesančních adaptací více či méně upravena. Co přesně zůstalo z její středověké podoby, se lze prozatím jen domnívat. Zdá se, že její jižní díl by i v patře mohl být středověkého původu. Jinak je při hodnocení zdi důležitá obezřetnost. Nápadné je například výrazné odsazení jejího západního líce od západního líce východní zdi pozdně románského suterénu S.05 a S.06, které je však možné vysvětlit i jako ústupek „podlažní“.

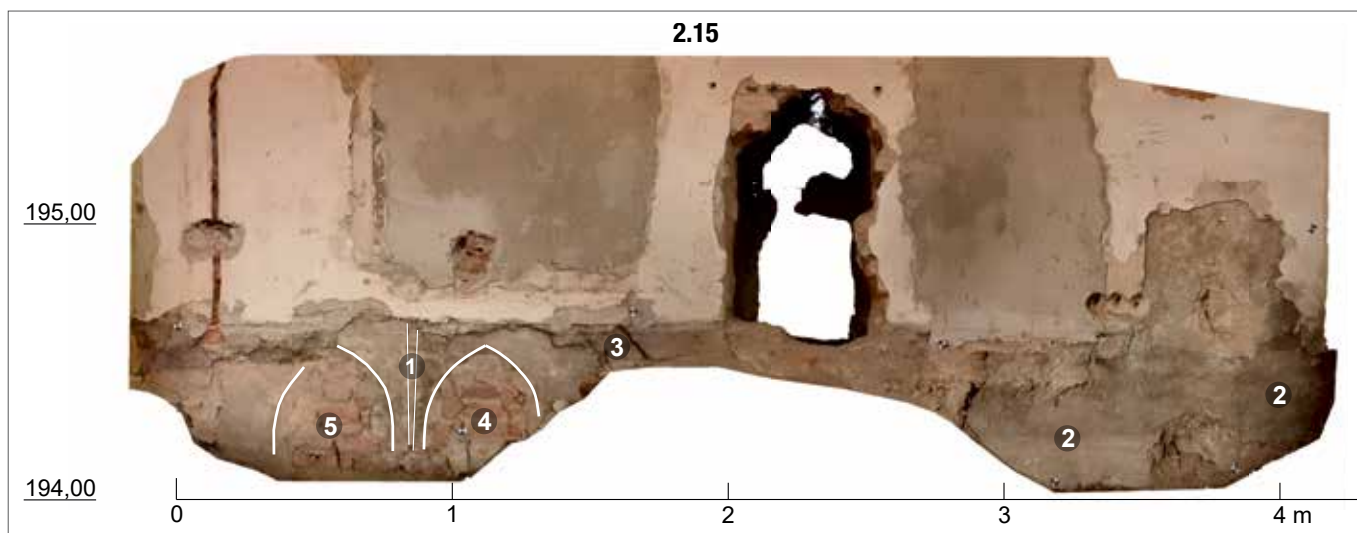
Místnost 2.09

Konstrukce **východní zdi** jednotraktu se zachovala v patře patrně pouze ve fragmentech. Zajímavé doklady ještě přinejmenším pozdně středověkých konstrukcí východní zdi středního traktu, tedy původního jednotraktu, se v úrovni patra zachovaly toliko v jižním dílu středního traktu,

a to v úrovni místnosti 2.09. Situace se nacházela poblíž jižního ostění portálové niky směřující do místnosti 2.07. Po demontáži podlahy a dílčím odstranění klenebního zasypu bylo možné na západním lici východní zdi místnosti 2.09 sledovat fragment(?) gotického opukového prutu, který byl původně patrně součástí ostění. Prvek se však nepochybně nenacházel v původní pozici, neboť jeho jižní konec spočíval na záklenku z cihel v. 80 mm, jejichž rub byl při osazení ostění přisekán. Jemná omítka šedé barvy, u které nelze vyloučit ještě její středověký původ, byla zřetelná při jižním konci prahu dřevěného portálu do místnosti 2.07 na západním lici východní zdi.

Místnost 2.15

Pozoruhodné nálezy ve vztahu k výstavbě středního jednotraktu byly učiněny v objemu **východní zdi** místnosti 2.15, týkající se patra jednotraktu, respektive jeho západní, severojižně vedené obvodové zdi. Zde bylo nalezeno raně gotické opukové ostění sruženého okna (obr. 6: 2.15/ bod 5, 18: 1, 19) osazené v okenní nice, registrované v úrovni podlahy dnešní chodby 2.01. Směřovalo zdánlivě nelogicky do prostoru východního křídla kláštera dominikánek. K ostění přiléhaly omítky, z nichž spodní je středověká a má svou paralelu u omítky zjištěné v interiéru patra věže (dnes na severním konci chodby 2.01; obr. 18: 2, 3). Okno i okenní nika byly upraveny nepochybně v rámci renesanční přestavby objektu (obr. 18: 4, 5).

Obr. 18. Praha 1-Staré Město, čp. 211, 1. patro, místnost 2.15. Fotogrammetrické zaměření východní stěny (zaměření a grafické zpracování J. Hlavatý; analýza a deskripce M. Kovář, 2016).

Legenda: 1 – opukové ostění raně gotického sruženého okna; 2, 3 – omítka středověkého stáří; 4, 5 – novověké zazdívky raně gotického sruženého okna.

Jižně od raně gotické okenní niky se nacházelo novověké opukové ostění s lištou. K ostění byla dotažena pečlivě utažená omítka. Také zde byla odkryta dvojice novověkých portálových nik, z nichž jedna se nacházela v severní části zdi a druhá při jižním konci místnosti.

Severní špaletu okenní niky bylo možné identifikovat 350 mm jižně od špalety vstupního portálu (s opukovým prahem), který směřuje z chodby 2.01 do místnosti 2.15. Okno bylo sestaveno ze dvou dílů, z nichž každý sestával ze dvou částí. Světlost otvorů okének činí 430 mm.

Okenní nika byla dodatečně zazděna až po vnější hranu okosu, takže profilace okna není přístupná (obr. 18: 4, 5). Na povrchu zazdívky se nacházel hrubý omítkový podhoz, na němž byla natažena omítka bílé barvy, která byla současně dotažena k opukovému prahu vstupního otvoru do místnosti 2.15. Špaleta byla omítaná a dosahovala až k úrovni stávajícího prahu vstupní portálové niky a zasahovala nejméně do hloubky cca 230 mm (zde byla skryta stropní konstrukcí). Levá hrana okenního ostění byla vzdálena od hrany portálové niky severního otvoru cca 300 mm. Ostění okna bylo vytesáno z opukového kamene, k němuž byla dotažena na jižní straně omítka nepochybně ještě středověkého stáří (obr. 18: 2, 3). Pečlivě utažená omítka měla jemnou strukturu a žlutobílou barvu, měla odlišnou strukturu než velmi pravděpodobně středověká omítka na západní stěně místnosti, která byla hrubší struktury a bílé barvy. Jižně od okna, přibližně 380 mm pod úroveň podlahy v době rekonstrukce, se ve východní stěně nacházela čtvercová kapsa, porušující omítku jemné struktury a žlutobílé barvy, která byla natažena na hrubším jádře šedé barvy. Zazdívka byla v dolní části – snad kvůli probíhající renesanční klenbě – konkávně prohmata. Severně od okna bylo zřetelné smíšené zdivo sestávající z lomového opukového kamene a cihel v. 57 mm. Nad uvedenou zazdívku raně gotického okna byla v západním lici východní zdi místnosti 2.15 zřetelná zazděná novodobá nika šířky cca 800 mm.

Jednotrakt – datace a analogie

Absolutní dataci jednotrakt je možné opřít o stáří keramiky a některé stratigrafické vztahy konstrukcí, které jsou nám k dispozici. Dataci výstavby přízemí a patra mladšího jednotraktu upřesňuje podoba sduženého okénka (obr. 19), které svou funkci ztratilo nepochybně již při výstavbě východního křídla gotického ambitu dodatečně přiloženého k raně gotickému jednotraktu. Bohužel nevíme, zda bylo okno opatřeno středním prutem nebo nikoli. Spodní část okna vzala zasvě nejspíše s výstavbou renesanční klenby v přízemí. Okno má prostě okosené ostění a lapidární formu. Obecně uplatnění sdužených oken, dělených i sloupkem, lze dokumentovat ze Starého Města nálezem v nedalekém čp. 442 (KOVÁŘ/PODLISKA 2008, 119, 120), k publikaci je připravován i nález z Havelské ulice čp. 510 (průzkum M. Rykl a L. Bartoš).

Obr. 19. Praha 1-Staré Město, čp. 211, místnost 2.15. Detail raně gotického sduženého okénka, světllost vnějších hran otvorů 430 mm (foto J. Hlavatý, 6. 1. 2017).

Z analogií lze nejprve vzpomenout prostě okosená sdužená okénka severního paláce horního hradu Bezděz, tedy z tzv. purkrabství (obr. 20). Křídlo bylo datováno do 70. let 13. století (např. LIBAL 2001, 21). Dosti blízkou, a tedy důležitější analogii lze uvést z komendy johanitů v Horních Kounicích (NEKUDA/UNGER 1981, 129; obr. 95 na s. 130). Sdužené okénko zazděné v objektu sýpky bylo datováno do sklonku 13. století (LIBAL 2001, 103).¹⁹ O tom, že taková forma oken byla ve výbavě profánních objektů běžná, se lze přesvědčit například u pečlivě posbíraných příkladů v Řezně. Zde se mj. na západní fasádě „Baumburger Turm“ nachází sdužené okno s prostě okoseným ostěním, které je však doplněno okulem a výplní pod záklenky (STROBEL 1981, 23).

Domy s věží máme kromě Prahy u nás doloženy v Brně. Zde však z hlediska jejich chronologického a funkčního rozdělení představují heterogenní soubor. Z dodnes dochovaných dvou příkladů je jeden považován za palác s věží (Stará radnice – Radnická 8), druhý za obytnou věž nebo věžový dům (Dominikánské náměstí 2). V prvním případě se jedná o stavbu téměř čtvercového půdorysu s věží v severovýchodním nároží. V druhém případě šlo o stavbu věžového charakteru na obdélném půdoryse (MERTA/PEŠKA 2007, 5, 7, 9, 10).

Obr. 20. Bezděz, hrad (okr. Česká Lípa). Raně gotické okno severního paláce (foto M. Kovář, 2016).

Skladba nárožní věže a připojeného jednotraktu je nápadně podobná řadě raně gotických domů v Praze a uvedená skladba byla využita i při stavbě některých našich raně gotických domů a hradů – brněnského Špilberku a Horšovského Týna (MENCL 1964, 103, 107, 110–113). Podstatné je letité zjištění, že tato dispozice má svůj původ v Řezně, odkud je také odvozována. Pozoruhodné je, že věž s dodatečně připojeným jednotraktem východozápadní orientace, snad z doby po roce 1291, byla již dříve zjištěna ze známého pražského domu čp. 403/I (MUK 1964, 69). Jde tedy

¹⁹ Stojí za zmínku, že v konstrukcích nad prvním patrem západního traktu východního křídla čp. 211, v místnosti 3.12, bylo v rámci skladby podlahy identifikováno druhotně využitě dřevo – konkrétně jedlový trám záklopového stropu nad prvním patrem, který byl skácen někdy po roce 1292 (KYNCL 2017).

o stejný aditivní postup jako v našem případě. Bylo sice nověji prokázáno, že k věži se v prvotní fázi pojilo křídlo severojižní, souběžné s ulicí Na Můstku, obdobně jako u čp. 404/I (VODIČKOVÁ 1986, 135, 136), což ovšem nesnižuje váhu tohoto příkladu, který chápeme jako modelový. Příznačné je, že v čp. 403/I bylo zaklenuto přízemí i patro věže, a to dokonce žebrovými klenbami. Jižní trakt ani věž nebyly podsklepeny.

Pro uvedený architektonický typ je rozhodující jeho výskyt u patricijských domů v Řezně. Schéma zdejšího patricijského domu bylo přeneseno i do českého a moravského prostředí s tím, že někdy bylo využito jako obecný stavební modul u různého druhu staveb (MENCL 1964, 113, 114). Je třeba zdůraznit, že věžové domy se v Praze nacházely i na dalších místech. Byl jím patrně i objekt čp. 27/I, kde sídlil měšťan Vejfl, jehož syn Mikuláš obýval již zmíněný věžový dům čp. 403/I (MUSÍLEK 2013, 2, 4). V Řezně jsou nejstarší obytné věže (Wohntürme), stojící při dvorech, datovány již do 11. století (SCHNIEDERER 1996, 42). Otázkou je, zda dokumentované reliktu věže v čp. 211 lze klasifikovat spíše v rámci skupiny řezenských domů označovaných jako *arces*, které charakterizuje protažený obdélníkový půdorys, nebo je lze chápat v rámci klasifikace věží jako *turris*, jejichž půdorys se blíží čtverci. V druhém případě reprezentační složka hrála dosti podstatnou úlohu (PIEKALSKI 2004, 145–150). Jak lze soudit z přítomnosti okenní niky s ostěním, pohledově aktivní strana průčelí věže identifikované v čp. 211 se obracela k severu. Pozoruhodné doklady koncepce šířkové i hloubkově orientovaných profánních jednotraktových domů však nacházíme i jinde v Evropě. Zajímavé a poučné jsou například jednotraktové pevné zděné sklepy v norman(d)ském Bayonne, které souvisely s jednotným konceptem obnovy města od konce 13. století. Důvodem jejich výstavby a charakteru byly četné předchozí požáry. Zdejší příklady jednotraktových klenutých sklepů zachovaných pod stávajícími domy byly budovány náročně a ve zděné podobě. Byly přístupné z ulice a sloužily patrně pro skladování vína (LAMBERT 1941, 561, 562, 566). Oblibu jednotraktového domu v Praze je možné sledovat i na Starém Městě pražském v průběhu 14. století. Připomenout lze dům čp. 602/I a zajímavý dům čp. 597/I, jež se oba nacházejí v Celetné ulici. Nejstarší příklady byly datovány do 2. poloviny 14. století (LIBAL/VILÍMKOVÁ 1958, 34, 35).

PRVNÍ VRCHOLNĚ GOTICKÁ ETAPA – POČÁTEK VÝSTAVBY KLÁŠTERA DOMINIKÁNEK

Zásadním přerovem ve stavebním vývoji objektu byla výstavba kláštera dominikánek, uvedených sem po roce 1313. Ty kupují v roce 1313 komendu a zahajují výstavbu svého nového konventního kostela. Po tomto roce se rozběhla i výstavba kláštera (nověji MEZIHORÁKOVÁ 2016, 121). Průběh stavebních aktivit dokumentuje i známý odkaz z roku 1339, jímž pražský měšťan Konrád z Litoměřic odkázal sumu 4 kopy grošů na stavbu „sv. Anny“ (viz výše).

Obr. 21. Praha 1-Staré Město, čp. 211. Pohled na konzoly s lůžkem pro osazení vaznice středověkého pultového krovu nad patrem jižního křídla ambitu. Konzoly byly osazeny současně s vyzdíváním severní kostelní zdi. V pozadí je zřetelný otisk skladby středověké střechy (foto M. Kovář, 7. 2. 2017).

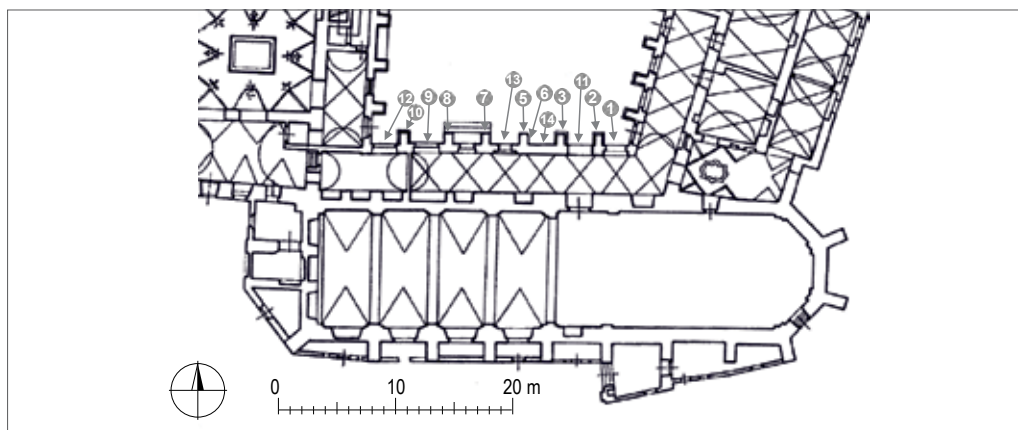
Současně s výstavbou konventního kostela, který vyrůstal od západu, bylo budováno i jižní křídlo ambitu, respektive kláštera. Křídlo bylo od počátku budováno jako patrové. O tom, že se s výstavbou jižního křídla konventu (ambitu) počítalo hned od počátku, svědčí pozoruhodně zachované konzoly vynášející původní vaznici pultové střechy, po níž se dokonce dochoval otisk na severní zdi kostela (obr. 21). Konzoly s lůžkem pro vaznici byly zazděny současně s vyzdíváním stěny kostela.

Jižní křídlo ambitu – přízemí

V přízemí jižního křídla ambitu se otevíraly k severu gotické arkády s okny (obr. 22: 1, 9, 11, 13, 14), v patře pak se křídlo otevíralo k severu okny, pro která byly vyzděny okenní niky překlenuté lomenou archivoltou. Viditelná byla jak ostění okenních nik, tak jejich prahy (viz níže obr. 25: 2). Původní okna ustoupila novověkým oknům, nepochybně již pozdně renesančního stáří, a upraveny byly i špalety okenních nik.

Severní stěna jižního křídla je vyzděna z gotických cihel (obr. 23A; k cihelnému zdivu pilířů VAJDIŠ 1962, 63). Doposud je artikulována jednou odstupněnými opěrnými pilíři gotického původu. Mezi pilíři byla v jednotlivých polích osazena ostění arkád z lomového opukového kamene. Je zajímavé, že jejich ostění nemají vytesanou drážku pro okenní výplň. Jádru zdiva, minimálně opěráků, bylo litého charakteru a obsahovalo i lomový opukový kámen. Tuto skutečnost se podařilo bezpečně sledovat u jednoho z pilířů s poškozeným cihlovým pláštěm. Vazbu cihelného zdiva lze souborně, a poněkud zjednodušeně, označit jako křížovou (obr. 23B). Gotické cihly měly rámcově shodné formáty (270 × 125 × 80; 263 × 130 × 75; 260 × 122 × 75 mm).

Povrchovou úpravu cihelného zdiva představovalo pečlivé zatažení malty ve spárách, při kterém bylo vytlačeno vápenné mléko na povrch malty. Zajímavé je zjištění, že některé pilíře nebyly v dolní části provázány se zdivem stěny ambitu (obr. 22: 2, 3). V několika případech bylo možné v místě odstupnění pilíře registrovat fragment opukové stříšky (obr. 22: 3, 10). Severní stěna jižního křídla vykazovala v polích výrazné reparace jak v soklu, tak v úrovni některých gotických arkád (obr. 22: 1). Na povrchu gotického zdiva se nacházely zbytky novověké omítky (patrně barokního stáří). Na několika místech bylo zjištěno, že vrchol gotických arkád byl přitesán pro lůžko gotického cihelného zdiva. Některé přízemní arkády byly zcela zazděny v průběhu barokní adaptace kláštera (obr. 22: 14). Složitější náleзовá situace se nacházela při západním konci severní fasády.

Obr. 22. Praha 1-Staré Město, čp. 211. Jižní křídlo ambitu, severní fasáda před zahájením prací, přízemí. **Nahore** – pohled ze dvora (foto M. Kovář, 26. 9. 2014); **dole** – pozice registrovaných podstatných náleзовých situací (lokálně oklepaná omítková souvrství), půdorys s pozičními body (podle M. Kováře upravil J. Hlavatý, 2020; podrobně viz KOVÁŘ/STAŇKOVÁ 2021, 21).

Obr. 23. Praha 1-Staré Město, čp. 211. Gotické cihelné zdivo v přízemí jižního křídla ambitu. **A** – první gotický opěrák z východní strany dvora (obr. 22: 2, pohled od severu); **B** – detail bočního zdiva v horní části opěráku (foto M. Kovář, 9. 6. 2017).

Jižní křídlo kvadratury – 1. patro

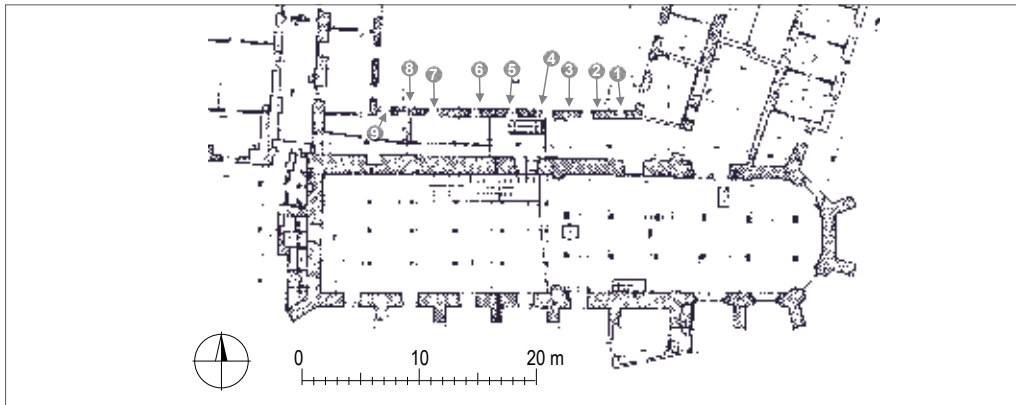
Při vrcholech stávajících oken v prvním patře bylo cca 190 mm nad stávajícími okenními otvory zjištěno ve zdivu rozhraní, které se nacházelo (obr. 24 pod korunní římsou) mezi gotickým cihelným zdivem a novověkou nadezdívkou, kterou lze spojovat s renesanční adaptací objektu.

Nadezdívka byla tvořena smíšeným zdivem z lomového opukového kamene, cihel v. 55 (a 72, resp. 75 mm), druhotně použitých prvků, zlomků dlaždic tl. 45 mm a místy druhotně použitého středověkého materiálu a architektonických článků (obr. 24: 2, 3, 5, 6, 8). Pokud bylo možno pozorovat, tak stratigraficky nejstarší zřetelná vrstva pokrývala již zdivo nadezdívky. V případě nejzápadnějšího pole byla plocha zdiva v úrovni koruny opěráku tvořena smíšeným zdivem, ve kterém byl zjištěn opukový kamenický článek s vrytou linkou (obr. 24: 9). Východněji navazující situace si zaslouží podrobnější rozbor, neboť zde bylo identifikováno gotické ostění v líci zdiva, které ohraničovalo na východní straně otvor dodatečně vyplněný zdivem obsahujícím druhotně použité gotické články (obr. 24: 7).

V úrovni patra druhého okna od západu (obr. 24: 7) bylo zřetelné, že v levém dolním rohu okno koliduje s opěrnou stříškou opěrného pilíře završeného pultem, který je ovšem výsledkem recentní úpravy. Po západní straně koruny opěráku bylo možné pozorovat hranu gotického ostění vyzděného z opukových kvádrů s utaženými spárami. Při východní straně ostění prostupovalo gotické zdivo z cihel v. 70 mm. V ploše ostění byla zřetelná vtesaná kapsa pro vezdění cihelného zdiva, které navazovalo dále k východu. Zdivo dodatečně přilnulo k hmotě ostění. Otvor, který na východní straně ohraničilo opukové ostění, byl dodatečně vyplněn zdivem, které je tvořeno lomovým opukovým kamenem, cihlami v. 55 mm, ale také množstvím druhotně použitých středověkých opukových článků, jejichž profilace byly nezřetelné. V zazdívce staršího, nepochybně okenního otvoru bylo zřízeno okno nové, jehož východní hrana ostění se nacházela ve vzdálenosti cca 310 mm od západní hrany stávajícího druhého okna od západu. Spodní hrana otvoru se nacházela přibližně v úrovni 160 mm od spodní obvodové lišty druhého okna od západu (obr. 24: 8). Východní hrana okenního otvoru, který předcházel stávajícímu okennímu otvoru, vykazovala opravu „opravy“, která spočívala v natažení svislého hrubšího omítkového pásu bílé barvy. Jeho povrch pokrývala četná bílá líčka. Otvor byl následně zazděn smíšeným zdivem s využitím cihel v. 45 mm (patrně úlomek). Na povrchu zazdívky se nacházela omítka šedé barvy, na jejímž povrchu se nacházel nazelenalý nátěr.

Jižní křídlo kvadratury – 1. patro, interiér

Zásadní nálezová situace byla odkryta v severovýchodním koutu místnosti 2.11, při jejím styku s místností 2.14. Zde bylo po odstranění příčky a demontáži podlahy možné pozorovat pateční díl patrně stojky ostění (obr. 6: 2.11/bod 1, 26A). Výškově přibližně korespondovalo s ostatními

Obr. 24. Praha 1-Staré Město, čp. 211. Jižní křídlo ambitu, severní fasáda, 1. patro. **Nahoře** – pohled ze dvora (foto M. Kovář, 26. 9. 2014); **dole** – pozice registrovaných podstatných náleзовých situací (lokálně oklepaná omítková souvrství), půdorys s pozičními body (podle M. Kováře upravil J. Hlavatý, 2020; podrobně viz KOVÁŘ/STÁNKOVÁ 2021, 25).

zjištěnými bankály okenních otvorů jižního a východního křídla. Bylo prostě okoseno a okos byl ve zmíněné bázi zakončen čelním šikmým seříznutím. Profilace se obracela k severu. Ostění se nacházelo v rovině odpovídající východnímu pokračování severní zdi jižního křídla kvadratury, které v úrovni přízemí tvořilo jižní křídlo ambitu. Lze předpokládat, že se zde nacházel otvor, snad okenní, osazený v pokračování severní zdi jižního křídla kláštera. Nelze vyloučit, že po vyzdvižení mladšího východního křídla pozbyl otvor své původní funkce, případně že byl adaptován. Nelze rovněž vyloučit, že ostění náleží až fázi výstavby východního ramene ambitu, neboť i zde nacházíme, byť v úrovni bankálů, opukové prvky. V tomto případě by pak otvor představoval komunikaci mezi jižním a východním ramenem kvadratury. Fragmentárně zachovaná situace však prozatím neumožňuje konkrétnější závěry.

Pozoruhodné doklady středověké výstavby bylo možné pozorovat v objemu **severní zdi** (obr. 25), původně tvořící severní vymezení jižního křídla středověkého ambitu přiléhajícího ke kostelu sv. Anny. Zajímavá náleзовá situace se nacházela již na vnitřním nároží nad místem, kde se v přízemí stýkalo jižní a východní křídlo gotického klášterního ambitu. V místě styku nádvorních křídel byla zjištěna výrazná armatura z tesaných opukových prvků, opatřená na východní straně silnou plentou (obr. 25: 9, 6: 2.11/bod 2). Na ploše opukových prvků bylo možné konstatovat opracování povrchu nástrojem s ozubeným plochým ostřím (obr. 25: 1). Plenta byla vyzděna z cihel formátu $7 \times 160 \times 55$ mm pojených šedobílou maltou. K pečlivě opracovanému lícovému povrchu armatur byla v úrovni severního líce severní zdi jižního křídla, tedy v místech stávající místnosti 2.11, dotažena omítka nepochybně ještě středověkého stáří (obr. 25: 5). Její struktura byla tvořena v podstatě rozetřenou zdicí maltou tvořící jádro. Na jejím povrchu se nacházela cca 5 mm silná vrstva šedobílé omítky, která nebyla nepodobná omítce v interiéru patra raně gotické věže (viz 2.01). Západně od opukové armatury, o jejíž funkci bude ještě řeč, se nalézaly fragmenty prahu gotické okenní niky (obr. 25: 4) vyzděné v severní zdi jižního křídla kvadratury (obr. 6: 2.11/bod 3). I k němu byla dotažena pečlivě utažená gotická omítka. Po obou stranách stávajícího okna byla zjištěna okosená hrana ostění (obr. 25: 2), respektive již armatura archivoly nepochybně gotického okna. Ta byla dodatečně prolámána ve prospěch zřízení menšího okna vyzděného v zazdivce jmenovaného staršího gotického okenního otvoru. Ostění gotického okna (obr. 26B, 32: 1) si v tradici 13. století zachovalo odstupné ostění, jehož nároží však byla výrazně poklasicky pojednána. Byla projmuta výrazným výžlabkem, po stranách lemovaným páskem.

V úrovni klenebního zasypu, v prostoru mezi nárožím a první okenní osou od východu, pokrývala jižní líc severní zdi gotická omítka (obr. 25: 8) sestávající ze dvou vrstev – okrového jádra a horní bílé omítkové vrstvy, lokálně u ostění zakončené šikmým seříznutím (obr. 25: 7). Rovněž v patě západního okenního ostění nacházíme stopy po zařiznutí gotické omítky (obr. 25: 7) a zřetelné rozhraní mezi omítnutou a neomítnutou částí ostění (obr. 25: 6). V současnosti pokrývá povrch stěn hrubá bílá omítka, která patrně náleží až barokní adaptaci objektu (obr. 25: 3). Dále k západu bylo odhaleno další okenní ostění, respektive jeho východní stojka (obr. 25: 11). Gotický meziokenní pilíř v úrovni skryté podlahy pokrývala pečlivě utažená omítka, patrně rovněž ještě středověkého stáří (obr. 25: 10). Stojka posledně uvedeného ostění – druhého gotického okenního otvoru od východu – byla pozůstatkem dalšího okenního otvoru. K ostění okna byla dotažena omítka středověkého a raně novověkého původu (obr. 25: 13, 14, 15). Ty byly následně přehozeny omítkou barokního až klasicistního stáří (obr. 25: 16). Z druhého gotického otvoru se též zachoval kamenný práh (obr. 25: 20). Analogicky formovaný gotický okenní otvor, respektive jeho zbytek, byl částečně odkryt i v západní části místnosti 2.12 (obr. 25: 22). Další gotické okno se nacházelo v místnosti 2.13 (obr. 6: 2.13/bod 6).

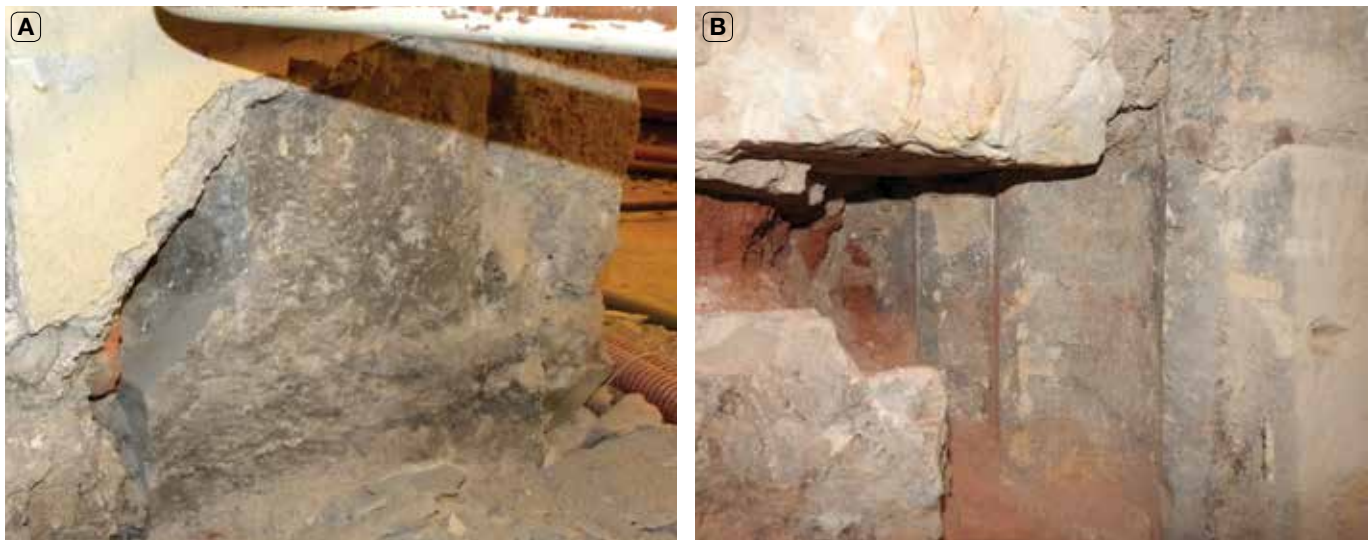

Obr. 25. Praha 1-Staré Město, čp. 211. Fotogrammetrické zaměření vnitřního líce severní zdi jižního křídla v 1. patře (J. Hlavatý, 2016; deskripce M. Kovář).

Legenda: 1 – opuková armatura; 2, 11, 22 – okosená hrana gotického okenního ostění; 3 – barokní omítka; 4 – práh gotické okenní niky; 5 – omítka středověkého stáří; 6 – hranice omítnuté části ostění; 7 – šikmé seříznutí omítky; 8, 10, 24 – gotická omítka; 9 – silná plenta; 13, 14, 15 – omítky (středověk až renesance); 16 – omítky (baroko až klasicismus); 20 – kamenný práh; 21 – podhoz gotické omítky; 26, 27 – novověká omítka; 28 – gotický opukový bankál; 29, 30 – bílá omítka.

Rytmus posledně zmíněných gotických oken odpovídá poloze stávajících okenních otvorů, které vznikly jejich adaptací, a i ty již vykazují recentní zásahy (obr. 25: 12, 18, 19, 23, 26, 27, 31). Výrazně byla odkryta stojka třetího okna (obr. 25: 22), respektive okenní niky. Jednotlivé dílce byly vytesány z opukového kamene a v dolní části je částečně pokrývala gotická omítka, která se, ovšem poškozená, nacházela i po východní straně gotického záklenku (obr. 25: 24). Při stojce ostění byly zřetelné zbytky podhozu gotické omítky (obr. 25: 21). Vrchol třetího okna byl rovněž proláman ve prospěch zřízení menší okenní niky. Zdivo, které následně vyplnilo okenní otvory, sestávalo mimo jiné i z cihel v. 80 mm (recyklovaný starší prvek?), ale vlastní zazdívka byla tvořena také lomovým opukovým kamenem a cihlami v. 50 mm. Prvky byly spojovány maltou nažloutlé až okrové barvy. Omítka pokrývající zazdívku patrně renesančního stáří sestávala z jádra okrové barvy a horní omítkové vrstvy bílé barvy (obr. 25: 26, 27). Meziokenní pilíř mezi druhým a třetím gotickým oknem pokrývala omítka bílé barvy (obr. 25: 29, 30). Z třetího gotického okenního otvoru se zachovala západní stojka, rovněž z části odkrytá. Její vnější hrana byla opět okosená a pokrývaly ji líčky jednotlivých nátěrů, které přetřely jádrový načervenalý odstín povrchu kamene. V bázi zazdívky okna se rovněž nacházel okosený gotický opukový bankál (obr. 25: 28). Plochu okenního pilíře mezi třetím a čtvrtým otvorem pokrývala opět pečlivě utažená, velmi pravděpodobně gotická omítka, zřetelná v úrovni soklu. Její jádro mělo okrovou barvu, vrchní vrstva pak barvu bílou. Jádro zdiva tvořilo lomové opukové zdivo spojované maltou okrové barvy. Také ze čtvrtého gotického okna (obr. 6: 2.13/bod 6) se zachoval kamenný okosený opukový bankál,

přes který z části přecházela zmíněná omítka středověkého stáří. Z ostění čtvrtého okna se dochovala opět východní stojka s okosenou hranou, okos stojky byl olíčen. Zajímavou strukturu měla zazdívká pojednávajícího okna, v jejímž zdivu bylo použito i množství druhotně využitých architektonických detailů opracovaných nástrojem s ozubeným plochým břittem. Pojivem prvků se stala výrazná tmavá šedozelená malta. Plocha zazdívek oken a navazující plochy stěny byly sjednoceny natažením omítky s tmavším jádrem okrové barvy a vrchní vrstvou bílé barvy. Není bez zajímavosti, že analogická omítka, navazující na jádrové gotické zdivo, pokrývala původně v ploše i jižní stěnu místnosti 2.13.

Složitá byla situace u **jižní zdi** místností 2.11–2.13, tedy severní stěny kostelní lodě sv. Anny. Zde se nalézají několikrát zdivo odlišného stáří. Některé niky otvorů lze spojovat snad již s vrcholně gotickou výstavbou kláštera, neboť jejich nároží byla vyvázána z cihel v. 75 mm a z cihel těchto formátů byla vyzděna i vlastní ostění (cihly $? \times 125 \times 75$ mm). Cihly byly spojovány maltou žluté barvy. Nelze však vyloučit, že zde byly druhotně využity gotické cihly, z nichž některé měly v. 80 mm a byly spojovány maltou bílé barvy a hrubé struktury. V ploše navazující stěny se zachovala gotická omítka (obr. 6: 2.12/bod 7). Špalety nik vykazují složitější stavební vývoj.

Pokud shrneme naše pozorování, pak severní zeď jižního křídla ambitu (kvadratury) byla v přízemí prolomena arkádami, jejichž ostění (minimálně zčásti) nebyla určena k osazení okenními výplněmi (vitrajemi). Profilace jejich opukových ostění je tvořena oblounem přecházejícím ve výžlabek. V patře byly vyzděny arkády okenních nik. Ostění oken byla na vnitřní straně odstupněná a probrána výžlabkem. Na vnější straně se zachoval fragment ostění pouze v západním poli.

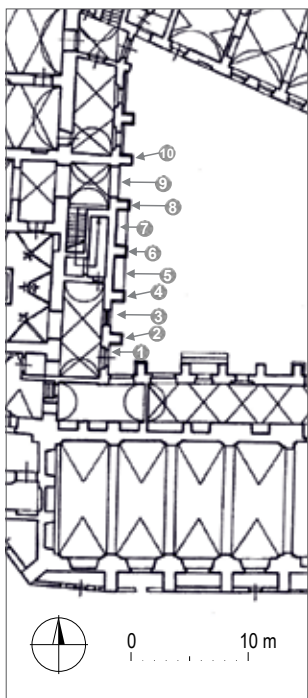
Zmínku si zaslouží skutečnost, že větrací šterbinová okénka suterénního prostoru S.06 svou funkcí kolidují s dodatečně přistavěným východním křídlem gotického ambitu a raně barokním ambitem na straně východní. Totéž platí o východním vstupu do prostoru S.05.

Západní křídlo ambitu – přízemí

Přibližně současně s jižním konventním křídlem vyrůstalo i západní křídlo ambitu, a to rovněž jako patrové. Toto konstatování lze odvodit především z forem okenních ostění, která, s výjimkou jednoho (jižního), odpovídají okenním profilacím oken ve starší části kostela a v jižním křídle (obr. 26B, 30B, C; 32). Rovněž u západního křídla se mezi odstupněnými opěrnými pilíři (obr. 27: 2, 4, 6, 8, 10) ve východní ambitové zdi rozpínaly lomené arkády, které byly následnými úpravami poškozeny a současně byly zazdívány (obr. 27: 1, 7). Je však třeba zdůraznit, že naše výsledky vycházejí z pozorování, která probíhala v průběhu oprav.

Charakter zdiva v přízemí byl srovnatelný se zdivem jižního křídla s tím rozdílem, že v některých partiích byla užitá jako stavební materiál také lomová opuka. Zdivo opěrných pilířů (obr. 27: 2, 4, 6, 8, 10; 29: 7, 12) bylo však tvořeno gotickými cihlami (obr. 28) a rovněž zdivo v polích mezi opěrnými pilíři (27: 3, 5, 7, 9) bylo převážně z gotických cihel (s opravami provedenými z opukového kamene). Byly použity cihly formátu $265 \times 125 \times 78$, $260 \times ? \times 75$, $267 \times 125 \times 73$, $268 \times 128 \times 80$, $265 \times 125 \times 75$, $270 \times 125 \times 75$ mm a spáry mezi nimi byly pečlivě utaženy. Zdá se, že ještě ve středověku byl líc cihelného zdiva pokryt vápennou líčkou.

Obr. 26. Praha 1-Staré Město, čp. 211, místnost 2.11. **A** – fragment východní stojky ostění při bývalém východním konci severní zdi jižního ramene křížové chodby v 1. patře; **B** – okenní ostění v severní zdi jižního ramene kvadratury (viz obr. 25: 2.11/bod 2; foto M. Kovář, 9. 12. 2016).

Obr. 27. Praha 1-Staré Město, čp. 211. Západní křídlo kvadratury, východní fasáda, přízemí. **Nahore** – pohled ze dvora (foto M. Kovář, 26. 9. 2014); **vlevo dole** – pozice registrovaných podstatných nálezo-
vých situací (lokálně oklepaná omítková souvrství), půdorys s pozičními body (podle M. Kováře upravil J. Hlavatý, 2020; podrobně viz KOVÁŘ/STAŇKOVÁ 2021, 28).

U opěrných pilířů někde zbyly fragmenty stříšek (obr. 29: 8, 12). Ostění gotické arkády se dobře zachovalo v třetím poli od jihu (obr. 27: 5) a částečně také ve čtvrtém poli od jihu (obr. 27: 7), kde byla rovněž dobře viditelná vnější hrana ostění arkády. Ve třetím poli byla zakončena prostě okosená profilace arkády prostou trojúhelnou ploškou. Záklenek nad stávajícím průjezdem (obr. 27: 9) byl dodatečně prolámán do gotického cihelného zdiva východní zdi západního ramene ambitu. Na některých místech zachovaných ostění gotických arkád bylo možné ve vrcholu záklenku arkády pozorovat přitesaný rub opukových prvků ostění. V jižním cviklu nad záklenkem průjezdu se zachovala omítka natažená na gotickém cihelném zdivu, jejíž povrch pokrývalo malované kvádrování (v době dokumentace již nebyla situace přístupná).

Západní křídlo kvadratury – 1. patro

Neméně významná byla pozorování v úrovni prvního patra západního křídla kvadratury (obr. 29) s pozůstatky oken (ostění částečně odkryl restaurátorský průzkum; PETR 2016), srovnatelných s okny v patře jižního křídla ambitu. Rovněž bylo registrováno gotické cihelné zdivo horní části opěrných pilířů (již jej evidoval VAJDIŠ 1962, 51), které do patra prostupovaly z přízemí (obr. 29: 12).

Již v pozici prvního okna od jihu (obr. 29: 11) byly zjištěny podstatné nálezo-
vé situace doplňující naše představy o gotické výstavbě kláštera. Stávající okenní otvor byl totiž vytvořen v zazdívkě gotického okna, z něhož byla odkryta část jižního ostění (obr. 30A, 32: 3) a klenák severní archivolty otvoru, který se nacházel ve výšce cca 600 mm nad parapetem stávajícího otvoru. Ostění tohoto okna se jako jediné zjištěné odlišuje od dokumentovaných obdobných prvků v jižním a západním ambitu (obr. 32: 1, 2). Je sice v zásadě stále ústupkové, ale nároží vnějšího ústupku bylo jen prostě okoseno. Na vnitřní ústupek však navázal mělký výžlabek, jehož pokračování bylo zakryto zazdívkou. Ostění bylo osazeno v gotickém cihelném zdivu, které na něj jižním směrem bezprostředně navazovalo. Pod jižní stojkou ostění byla zřetelná výrazná recentní výplň, na niž níže a jižním směrem navazovalo zdivo z cihel v. 50 mm (novověká úprava arkády v přízemí?). Parapet stávajícího okenního otvoru byl osazen na cihelném zdivu z cihel v. 50 a 70 mm (recyklát?). Plochu zdiva pod oknem pokrývala omítka hrubší struktury a bílé barvy. Omítka jižním směrem přecházela v omítku, jejíž strukturu je možné označit jako jemnější a šedé barvy. Těsně pod parapetem byly v omítce zřetelné paralelně probíhající plynule zakřivené zářezy.

Velmi ilustrativní byla nálezo-
vá situace u čtvrtého okna od jihu (obr. 29: 3). Po jižní straně okna bylo v drobné sondě zřetelné gotické zdivo z cihel v. 75 mm spojených nažloutlou maltou. Po

Obr. 28. Praha 1-Staré Město, čp. 211. Detail gotického cihelného zdiva horní (A) a střední (B) části jednoho z opěrných pilířů západního křídla ambitu (foto M. Kovář, 30. 5. 2016).

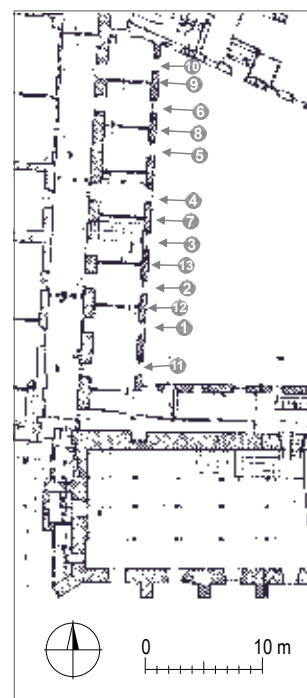
severní straně okenního ostění v úrovni okenního parapetu bylo zjištěno gotické opukové ostění, které nepochybně náleželo staršímu okennímu otvoru. Mezi prvky ostění byly v ložných spárách vloženy zlomky cihel. K dílcům okenního ostění bylo dozděno gotické cihelné zdivo stěny z cihel $273 \times (130) \times 70/80$ mm, které mělo pečlivě zatažené spáry. Z gotického okna se zachovalo v podstatných zbytcích i jeho jižní ostění (obr. 30C), respektive jižní stojka okna. Zde byla částečně zřetelná profilace tvořená směrem do hloubky zdiva páskem, výrazným šikmo položeným výžlabkem a dalším páskem. Gotický otvor byl dodatečně zúžen a v dolní části byl vyplněn zdivem, v němž byly ve značném množství použity zlomky gotických opukových článků, které podle jejich profilace z velké části patrně pocházely z odstraněných částí gotického okenního ostění. Zřetelné profilace gotických prvků byly tvořeny výrazným výžlabkem, který po každé straně doprovázel pásek, jenž se u některých zlomků zachoval pouze na jedné straně. Na povrchu prvků byly místy zřetelné stopy po jejich opracování nástrojem s plochým ozubeným ostrím se zuby širokými 4 mm. V zazdínce obecně smíšeného charakteru byly použity i úlomky opukového kamene. Spojovacím materiálem prvků byla výrazná malta šedobílé barvy. Podstatné je konstatování, že až druhotně byla v této zazdínce v hrubé bílé maltě vytažena pasparta okna (a pro ni vytesané lůžko). Barokní, případně i mladší úpravy starší zazdívky charakterizuje užití cihel v. 50, ale i 70 mm spojovaných hrubší maltou bílé barvy. Pod levým, tedy jižním, dolním okrajem stávajícího otvoru byly zřetelné recentní opravy, pod parapetem byl nalezen gotický opukový článek.

Také při třetím opěrném pilíři od jihu (obr. 29: 13) bylo nalezeno v gotickém cihelném zdivu gotické opukové ostění severní stojky původního okenního otvoru, který se nacházel v patře mezi druhým a třetím opěrákem od jihu. V pátém poli od jihu (nad průjezdem) bylo rovněž zjištěno ostění gotického okna (obr. 30B).

Z nálezové situace v okolí druhého okna od severu (obr. 29: 6) jen připomeneme, že po jižní straně stávajícího otvoru se zachovala část záklenku gotického ostění, které lze patrně přisoudit gotickému oknu. Rovněž jižně od zmíněného okna bylo v úrovni prvního patra možné pozorovat například zazdítku okenního otvoru velmi pravděpodobně barokního stáří. Zachovala se zde i jednoduše olištovaná kamenná stojka ostění. Ve zdivu nad oknem byly druhotně využity starší gotické prvky, fragment jednoho gotického článku byl zjištěn i při levém horním okraji okna.

Složitě proměny objektu v novověku dokládá i stav zdiva v úrovni nad horním překladem prvního okna od severu (obr. 29: 10). Zde bylo možné v úrovni patra pozorovat nadezdívku tvořenou patrně smíšeným zdivem, v němž se uplatnily cihly v. 50 mm. Těsně nad překladem okna byl zřetelný záklenek vyzděný z cihel v. 55 mm pojených maltou šedobílé barvy. Pod tímto záklenkem a při jižní stojce ostění byla zřetelná vyzdívka nové špalety realizované do prostoru pod uvedeným starším záklenkem. Nakonec lze vzpomenout zazděnou kapsu mezi prvním a druhým oknem od severu (obr. 29: 9).

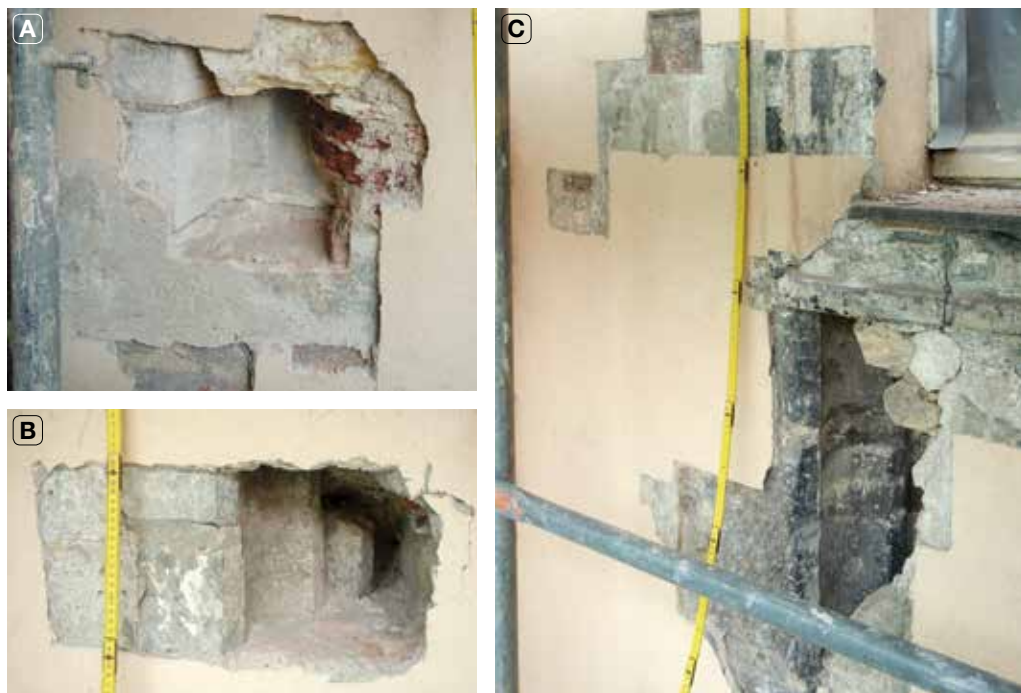
Gotické zdivo v patře západního křídla ambitu bylo dodatečně nadezděno, jak bylo možné pozorovat přinejmenším od třetího okenního otvoru (obr. 29: 2), náznakem však již u druhého okna (obr. 29: 1), dále u pátého okna (obr. 29: 4) v patře směrem k severu. Nad úrovní okna zde bylo dobře zřetelné smíšené zdivo z lomového opukového kamene, cihel v. 50 mm a 55 mm, ale i fragmentů dlaždic tl. 35 mm. Obdobná situace byla zjištěna například také v meziokenním pilíři mezi šestým a sedmým oknem od jihu (obr. 29: 8). Rovněž bylo dobře zřetelné, jak byly stávající okenní otvory dodatečně vlámány do gotického zdiva. Zvláštní letmou zmínku si zaslouží situace u druhého opěrného pilíře od severu (obr. 29: 8). Po jižní straně koruny opěrného pilíře bylo zřetelné gotické zdivo z cihel, mezi kterými byly pečlivě zatřené spáry. Přímo nad pultem opěrného pilíře se nacházela zazdíčka okna. Špaleta zazděného otvoru byla zřetelná po severní straně opěrného pilíře, byla dodatečně prolomena do gotického zdiva. V dolní části severní špalety zazděného otvoru byla zřetelná omítka hrubší struktury a bílé barvy, dotažená ke špaletě

Obr. 29. Praha 1-Staré Město, čp. 211. Západní křídlo kvadratury, východní fasáda, 1. patro. **Nahoře** – pohled ze dvora (foto M. Kovář, 26. 9. 2014); **vpravo dole** – pozice registrovaných podstatných nálezových situací (lokálně oklepaná omítková souvrství), půdorys s pozičními body (podle M. Kováře upraven J. Hlavatý, 2020; podrobně viz KOVÁŘ/STAŇKOVÁ 2021, 32).

Obr. 30. Praha 1-Staré Město, čp. 211. Detail okenního bankálu a ostění ve východní zdi západního ramene v patře kvadratury; dvorní fasáda (foto M. Kovář, 2016).

A – styk ostění a bankálu prvního okna od jihu; **B** – ostění pátého okna od jihu; **C** – ostění čtvrtého okna od jihu.

otvoru a současně natažená k starší omítkové vrstvě nacházející se mezi jmenovaným opěrným pilířem a druhým oknem od severu. Na severní ostění zaslepeného okna byla natažena omítková pasparta, po níž se zachoval negativ, která byla ovšem vytažena na starší omítce žluté barvy. Po severní straně pultu opěráku se nacházela zazděná kapsa vyplněná zazdívkou s uplatněnou cihlou na hrubší šedobílou maltu. Pod touto kapsou byla zjištěna lokální oprava provedená hrubou bílou omítkou, na jejímž povrchu se nacházel nátěr červenou barvou. Ta byla natažena na gotické cihelné zdivo s pečlivě utaženými spárami.

Datace

Skutečnosti, že jižní křídlo ambitu bylo budováno současně s kostelem, nasvědčují i výsledky staršího archeologického průzkumu vedeného Z. DRAGONEM (2006a, 342). V jižním křídle zachytil fragment opukového náhrobku ze 13. nebo poloviny 14. století osazeného ve starší terakotové podlaze. Autor proto předpokládá přednostní výstavbu konventního křídla s ambitem (DRAGON 2006b, 280). Pohřby byly ve středověkých ambitech běžné a měly, vedle reliéfů, memoriální význam (KLEIN 2004, 21). Jižní křídlo ambitu vyrůstalo současně s počáteční etapou výstavby konventního kostela, která je nyní datována do 2. a 3. desetiletí 14. století (MEZIHOŘÁKOVÁ 2016, 129). Je nepochybné, že jižní rameno ambitu vznikalo současně s výstavbou severní zdi kostela v polovině 14. století. Podstatné je, že toto konstatování se týká i jejího patra, které bylo budováno již v této etapě (gotický původ patra tušil již VAJDIŠ 1962, 64). Oporou jsou zde již zmíněné zazděné vysazené konzoly (krakorce) s lůžkem pro vaznici a otisk pultové střechy (obr. 21), po které se zachoval pás neomítaného zdiva. Zásadní je, že konstrukce střechy, doložená otiskem, probíhala až pod původními šikmými parapety oken lodi klášterního kostela. Částečné zazdívkové oken lodi, spočívající již na koruně parapetu, které se nacházejí nad uvedenou úrovní střechy patra jižního křídla, tedy náležejí jiné stavební (mezi)etapě, než ve které vyrůstalo patrové křídlo jižního ambitu. Pro fakt, že jižní křídlo ambitu vyrůstalo již od počátku jako patrové, svědčí i původní gotické cihelné opěráky, které prostupují až do patra jižního křídla ambitu. Zde využití konstrukční řešení vynášení vaznice má svou analogii například u pultového zastřešení (dnes zaniklého) gotické předsíně konventního kostela cisterciáků ve Zlaté Koruně (obr. 31), která je s průčelím datována před polovinu 14. století (např. LÍBAL 2001, 576). Je třeba připomenout, že někdy jsou doklady takových krakorců spojovány s existencí dřevěného ambitu, ale to není náš případ.

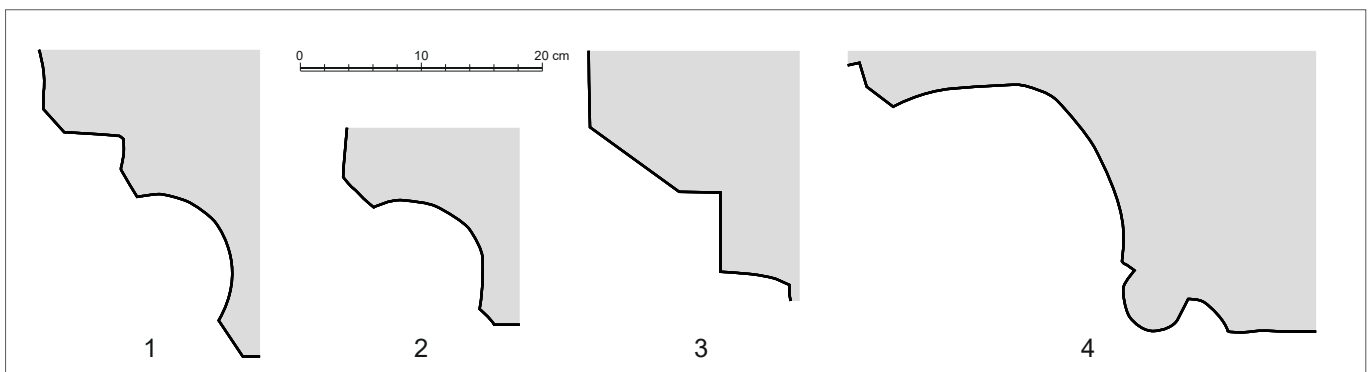
Současně, nebo v nedlouhém odstupu, bylo budováno i západní křídlo s přilehlým ambitem (k němu již VAJDIŠ 1962, 54). Západní křídlo bylo opět patrové. Zde zjištěné okenní profilace (obr. 32: 2; 30), s výjimkou okna jižního (obr. 32: 3), se shodují s profilací oken jižního křídla a starší partie kostela. Typické je užití cihel jako zdicího materiálu, jež se rovněž uplatnily u štítu a podstřešních okének západního křídla (LÍBAL ET AL. 1965, 90).

Profilace dokumentovaných okenních ostění severní zdi jižního ramene ambitu (obr. 32: 1; 26B) mají svůj protějšek u oken ve starší, tedy západní, části konventního kostela. Ostění jsou v principu stále ústupková, ale jejich hrany byly probrány výžlabkem mezi dvěma stezkami. Profilace okenních ostění mají těsnou a málo známou analogii v západní části gotické lodi, ještě nedávno považované za barokní, v kostele Všech svatých v Litoměřicích (obr. 33A). Tamější kostel prošel složitým stavebním vývojem, který byl patrně zakončen výstavbou západní části lodě, která, jak se zdá, vyrůstala ve dvou etapách. Dolní hranici datace výstavby kostela Všech svatých poskytuje severní zeď presbytáře, která je raně gotického původu a bývá datována do 3. čtvrtiny 13. století, případně do doby kolem roku 1280 (např. POCHÉ 1978, 279). Nelze vyloučit, že stavba, k níž tato zeď náležela, se nacházela na severní straně. V předpokládané další fázi byl přestavován protažený presbytář, respektive východní část střední části kostela. K presbytáři, dodatečně (?) zaklenutému hruškovými žebry, přiléhal na severní straně starší objekt (asi trakt se sakristií) a na jihu boční loď. Nelze vyloučit, že na západě chóru se nacházel transept. Krátká kostelní loď, z níž se zachovalo i monumentální gotické okno západního průčelí, sestávala z hlavní lodi a jižní lodi o třech klenebních polích. Vázala se na původně volně stojící věž, jejíž vznik byl datován do poloviny 14. století, ale nověji se připouští její výstavba až na sklonku 14. století (ke stavebnímu vývoji zatím asi nejpodrobněji KOTYZA/MACEK/TOMAS 1997, 116). Loď byla zaklenuta klínovými žebry, ojediněle žebry hruškovými. V diskusi o stavebních dějinách kostela prozatím zůstal opomíjen fakt, že jižní stěna věže byla na jižní straně v nižších partiích přizděna k východozápadně orientované zdi, která byla dodatečně částečně odtěžena a zanechala na jižní stěně věže negativ. Při východní stěně věže se dokonce zachoval fragment jejího nároží. Zdá se, že sled západních klenebních polí lodi se spíše bezprostředně vázal k této starší zdi, která může

Obr. 31. Zlatá Koruna, cisterciácký klášter (okr. Český Krumlov). Pohled na konzolu zastřešení předsíně konventního kostela (foto M. Kovář, 2014).

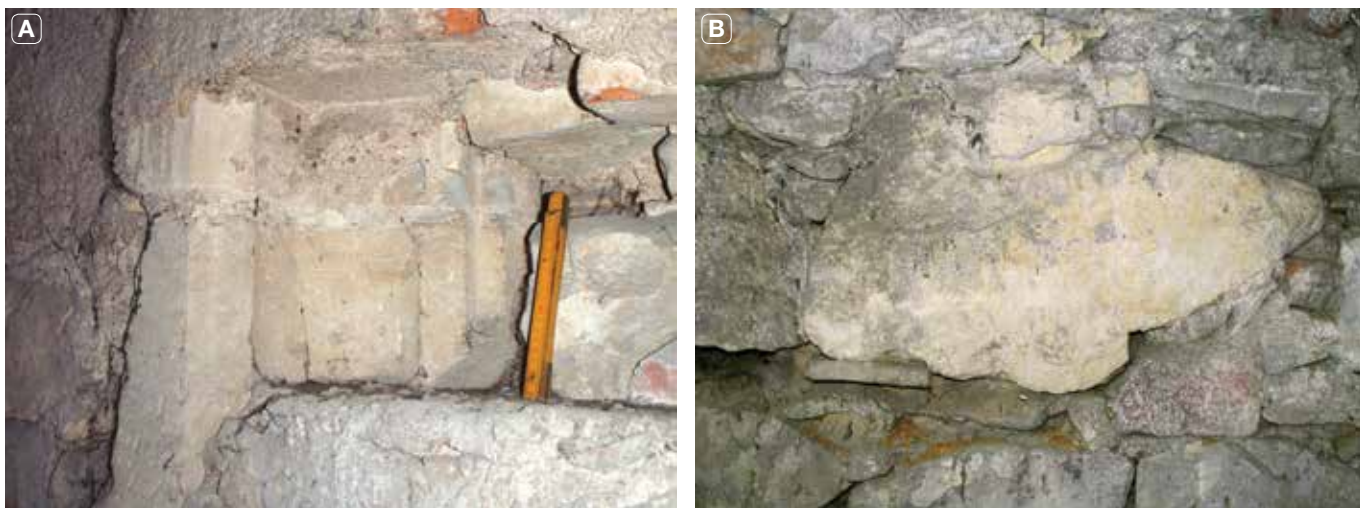

být pozůstatkem původního konceptu nejstarší lodi. Nelze vyloučit, že okna v jižní zdi kostelní lodi mohla vzniknout skutečně již v polovině 14. století, což jejich forma, i vzhledem k analogii z anenského kláštera, podporuje. V každém případě výstavbu v kostele v polovině 14. století dokládají poklasicky protažená klínová žebra, druhotně zazděná v koruně zdív v krovu (obr. 33B). Jejich forma je zcela shodná se žebry nalezenými v městském hradu, jehož počátky je nutné spojit s jeho translací v době vlády krále Václava II. a jehož výstavba byla dokončena v polovině 14. století. Zde nalezené klínové žebro pochází ze zánikového horizontu stavby hradu první stavební etapy (KOTYZA/SÝKORA 2012, 120, 123, 124).

Počátky výstavby kostela sv. Anny můžeme upřesnit i pomocí výsledků doplňujícího dendrochronologického průzkumu dřevěných prvků autenticky zazděných v západní věži (M. Kovář a T. Kyncl; KYNCL 2017). Konkrétně se jedná o pozůstatky zazděného dřevěného podlahového roštu, pro který bylo řezivo skáceno na přelomu let 1324/1325. Stejná data jsme získali i ze stropní konstrukce z dolní části věže. Tento výsledek konvenuje dataci dřeva využitého pro západní část krovu kostela sv. Anny, které bylo skáceno na přelomu let 1322/1323 a 1324/1325 (MEZIHORÁKOVÁ 2016, 122). Uvedenému předpokladu dobře odpovídá i datování západního křídla. Výsledek staršího dendrochronologického průzkumu krovu západního křídla, provedený T. Kynclem, prokázal, že pro něj bylo dříví skáceno na přelomu let 1330/1331 (KYNCL 2017).

Patrová výstavba křídel ambitu nemusí být překvapující. U ženských klášterů jde o běžný jev (MOHN 2006, 77). V jejich případě jsou patrové chodby v materiálu doložitelné od pokročilého 12. století (SIART 2008, 11). Je zajímavé, že v počátečním stadiu byly například u studovaných příkladů cisterciáček obvyklé jejich dřevěné konstrukce (MOHN 2006, 77). Vícepodlažní plochostropé ambity vznikaly zpravidla od sklonku vrcholného středověku, převážně jako nástavby původně

Obr. 32. Praha 1-Staré Město, čp. 211. Srovnávací tabulka částečně odkrytých profilací okenních ostění. 1 – jižní křídlo ambitu, část vnitřní profilace ostění gotického okna z východního pole patra; 2 – západní křídlo ambitu, vnější profilace ostění oken (vyjma prvního jižního pole); 3 – západní křídlo ambitu, vnější profilace ostění jižního okna; 4 – východní křídlo ambitu, část vnitřní profilace ostění gotického okna z jižního pole (záměření M. Kovář, 2016, zobrazení J. Hlavatý, 2020).

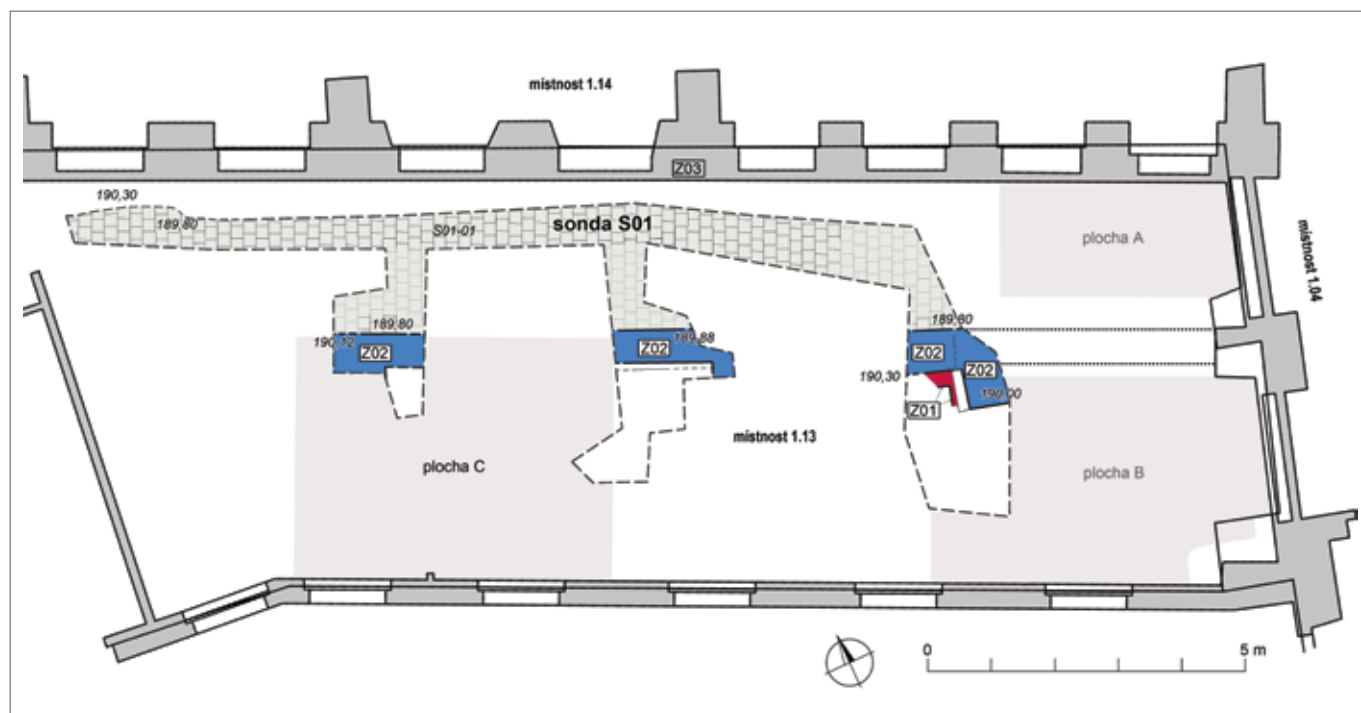
Obr. 33. Litoměřice. Kostel Všechných svatých. **A** – ostění osazené na západním konci jižní zdi střední lodi; **B** – detail poklasicky klínového žebra (?) druhotně osazeného v koruně zdiva presbytáře (foto M. Kovář, 2019).

jednopodlažní galerie (LEGLER 1989, 257). V průběhu vrcholné gotiky lze i u nás doložit řadu příkladů patrových ambitů. Připomínáme alespoň relikty patrového ambitu kláštera augustiniánů kanovníků ve východočeském Lanškrounu (počátek 15. století). Překvapující je, že u jižního křídla se nepočítalo se zasklením kružbových oken, tedy způsobem, který se prosazoval od poloviny 13. století (LEGLER 1989, 282–283). Ambity plnily řadu funkcí. Především spojovaly důležité prostory vnitřní klausury s kostelem. Konaly se v nich také důležité liturgické úkony a procesí, byly místem pro četbu, kontemplaci a také byly prostorem pro pohřby a kult mrtvých (MOHN 2006, 77–79).

Severní křídlo kvadratury

Otázkou je, kdy bylo přesně budováno severní křídlo. Dokumentace narušených situací zde zachytila nádvorní stěnu ambitu i s opěrnými pilíři (FLEK/KOVÁŘ/PODLISKA 2014, 9, 10, 12; informativní výstup FLEK/PODLISKA 2015, 601), u kterých se však jako armatura uplatnil pískovec šedivý (!) barvy (obr. 34). Zdivo bylo smíšeného charakteru, z lomového opukového kamene, ale i dlaždic. Podstatné je zjištění, že pod nádvorní zdí ambitu, která mohla být v odkryté torzální podobě výsledkem až renesanční adaptace, se nacházelo starší zdivo. To jsme již dříve opatrně spojovali s gotickými konstrukcemi severního křídla kvadratury, snad rovněž ambitu.

Obr. 34. Praha 1-Staré Město, čp. 211, místnost 1.13. Fragmenty severního ramene ambitu (viz obr. 5), které vyrůstalo ve dvou stavebních fázích (podle FLEK/KOVÁŘ/PODLISKA 2014, obr. 5).

gotika I
(okolo 1260–1270, i hypoteticky)

renesance
(20. léta 17. století, i hypoteticky)

archeologicky zkoumané plochy A, B, C

DRUHÁ VRCHOLNĚ GOTICKÁ ETAPA – VÝSTAVBA VÝCHODNÍHO KŘÍDLA AMBITU KLÁŠTERA DOMINIKÁNEK

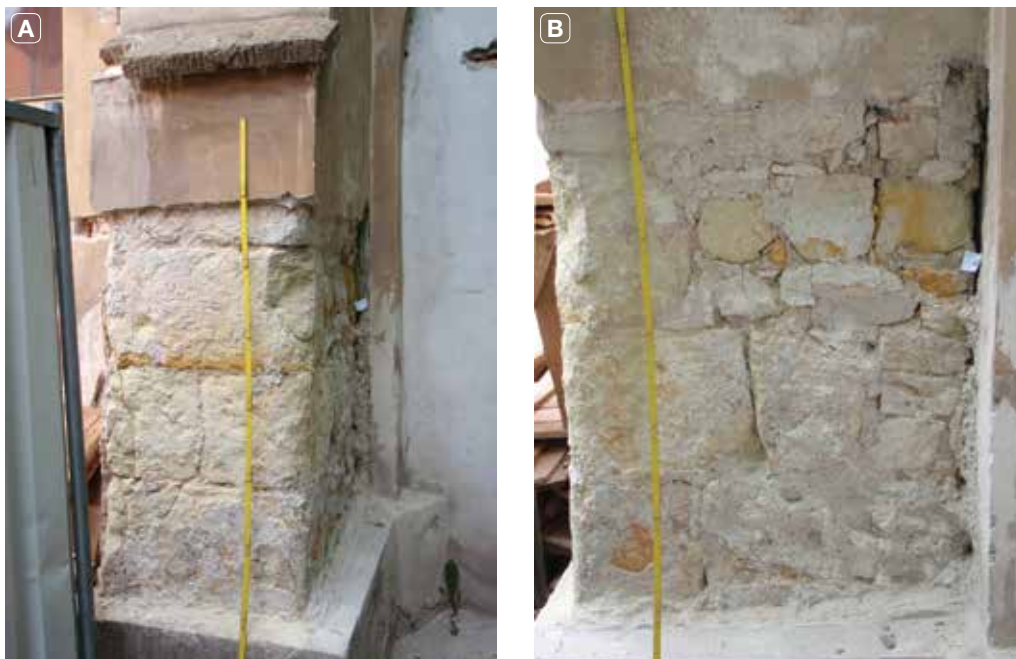
Chronologicky následovala výstavba východního křídla křížové chodby (obr. 3, 5). Je pravděpodobné, že toto rameno ambitu, i vzhledem k existenci staršího raně gotického traktu, které zpočátku fixovalo rozsah kvadratury, vyrůstalo jako poslední. Mezi výstavbou jižního a východního křídla ambitu existuje zřetelný přerýv. Křídlo bylo opět patrové, avšak zbytky dvoudílných oken v patře, i opěrných pilířů, mají zcela jiný charakter. Ostění oken i arkád, včetně pilířů, byla vyzděna z nazelenalého pískovce. Zdá se dokonce, že východní křídlo na své jižní straně překrylo starší otvor v severní zdi křídla jižního. Pro poznání architektury východního křídla byly rozhodující nálezy v přízemní místnosti 1.01 a v místnostech 2.14–2.17 v patře (obr. 5, 6). Nálezové situace jsou zde natolik závažné, že vyžadují podrobnější rozbor.

Východní křídlo ambitu – přízemí

Při dílčí opravě špalet okenních nik v západní stěně místnosti 1.01 byla nalezena torza ostění lomených arkád (obr. 5: 1.01/body 5, 6; cf. VAJDIŠ 1962, 58), jejichž archivoly byly při výstavbě nik prosekány (obr. 39: 1.01/bod 2).

Fragment ostění arkády byl zaregistrován jak v jižní okenní nise (obr. 39: 1.01/bod 1), tak v nise střední. Okenní niky byly recentně upraveny a profilace arkád byla na vnitřní straně odsekána (obr. 39: 1.01/bod 2). Zjištěná ostění byla vytesána z jemného pískovce zelené barvy. Jedná se tedy o shodný materiál, jaký byl využit při vyzdívání opěrných meziokenních pilířů vně přiložených k nádvoří (západní) stěně místnosti 1.01. Prostor pod arkádou, vymezený druhým a třetím pilířem od jihu, byl dodatečně zazděn a vyplněn zazdívkou z cihel $273 \times ? \times 55$ mm spojených hrubou vápennou maltou. V této zazdívkě byla zřízena okenní nika, v níž byl následně osazen rám recentního okna. Po severní a jižní straně (obr. 5: dvůr/body 2, 4; obr. 36) třetího pilíře od jihu byla zaregistrována okosená hrana další arkády. Pískovcové ostění arkády bylo osazeno v lomovém opukovém zdivu spojeném výraznou žlutošedou maltou. Po severní straně k ní bylo přizděno cihelné zdivo ($? \times 125 \times 70/65/50$ mm), jehož spojovacím materiálem je malta šedobílé barvy. Zdivo vyplňovalo kapsu pro osazení stojky barokního ostění.

Po otlučení omítek v dolní části opěrných pilířů přiložených k západní zdi místnosti 1.01 bylo možné postřehnout jejich původní strukturu. Odstupněné pilíře, spočívající na předstupujícím soklu, byly vyzděny z lomového opukového kamene a jejich čela byla armována pečlivě otesanými kvádry z pískovce zelené barvy (obr. 35). Zajímavé je, že zdivo pilířů bylo provázáno se stěnou pouze prostřednictvím ojedinělých šmorců (třetí pilíř od jihu). Sokly pilířů byly v důsledku poškození opravovány, důsledkem je přezdění části hmoty opěrných pilířů v jejich bázích.

Obr. 35. Praha 1-Staré Město, čp. 211. Gotický opěrný pilíř v přízemí východního křídla bývalého ambitu (A), pohled od jihozápadu; a bok téhož pilíře (B), pohled od jihu. Situování pilíře viz obr. 5: dvůr/bod 1 (foto M. Kovář, 2016).

Obr. 36. Praha 1-Staré Město, čp. 211. **A** – fragment pískovcové gotické arkády v přízemí východního křídla ambitu; **B** – styk arkády s opětným pilířem (obr. 5: dvůr/bod 2) (foto M. Kovář, 2015).

První až třetí pilíř od jihu (obr. 5: 1, 3) je vyzděn z kvádrů vytesaných ze žlutozeleňého pískovce (obr. 35). Na povrchu se zachovaly černé stopy (oxidace?). Sokly pilířů vykazují opravy z cihel v. 50, 55, 65 a 70 mm spojených šedobílou maltou. Ve zdivu byly uplatněny i druhotně použité gotické prvky.

Evidované gotické konstrukce je možné interpretovat jako dodatečně přiložené východní křídlo gotického klášterního ambitu domini-

kánek k staršímu, raně gotickému traktu (obr. 3, 5). Křídlo probíhalo od jihovýchodního koutu nádvoří až k jižnímu klenebnímu poli v místnosti 1.04. Vzhledem k použití odlišného stavebního materiálu a formám detailů lze předpokládat, že toto křídlo ambitu není stejného stáří jako křídla jižní a západní. Nelze vyloučit, že naopak vyrůstalo ve stejné době jako zaniklé křídlo severní, kde se v konstrukcích pilířů rovněž uplatnil pískovec.

Pozorování v rámci rozsahu nadzemních zdív doplnila i lokální sondáž v bývalém východním ambitu. V sondě v místnosti 1.01 byl odkryt základ zdi východní stěny východního ramene gotického ambitu (zeď Z33). Zdivo bylo spojováno maltou žluté barvy. Na zdi bylo zřetelné rozhraní mezi základovou partií zdi a nadzemním zdivem. Základové a nadzemní zdivo oddělovala zřetelná linie, nad níž se zachoval fragment bíle líčené omítky.

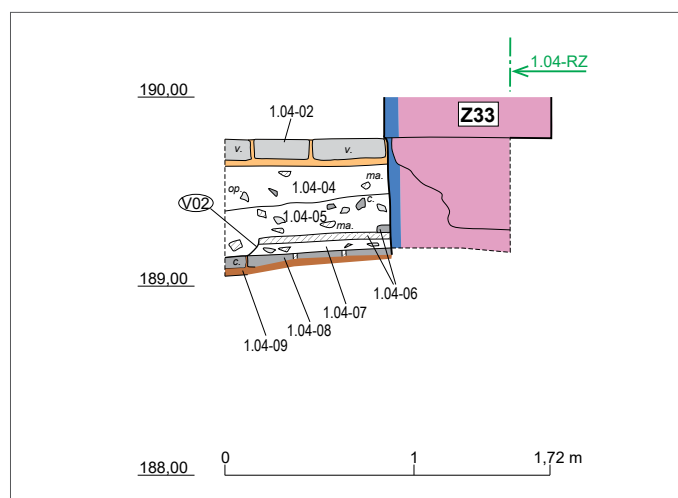
Místnost 1.04

V severním úseku bývalého východního ramene gotické křížové chodby (dnes místnosti 1.04) byla učiněna dílčí zjištění, která je možné vztáhnout ke stavebnímu vývoji východního křídla ambitu.

Na rozhraní pátého a šestého stávajícího klenebního travé od jihu (obr. 5: 2) bylo možné pozorovat základové zdivo příložky, tvořené lomovým opukovým kamenem pojeným šedou maltou. Severovýchodní nároží příložky bylo vyzděno z cihel v. 55 mm. V severní stěně místnosti bylo osazeno kamenné ostění, jehož kamenný práh byl založen na cihlách v. 65/70 mm. Pod tímto

ložem, do něhož byl práh osazen, se nacházelo zdivo pokryté pečlivě utaženou omítkou, nejspíše ještě renesančního původu. Východozápadně probíhající zeď pod kamenným ostěním však byla narušena nepochybně v souvislosti s osazením stávajícího ostění a ve východní části spodní části ostění byl nově vyzděn úsek zdiva, ve kterém byl osazen fragment kamenného ostění.

K poznání utváření této části přispěla rovněž archeolo-

Obr. 37. Praha 1-Staré Město, čp. 211, místnost 1.04. Jižní řez 1.04-RZ v sondě u západní stěny, viz obr. 4B; 5: 1.04/bod 2 (analýza V. Staňková; zaměření J. Švach; kresba E. Ditmar, 2016; grafická uprava J. Hlavatý, 2020).

- gotika IV
(3. čtvrtina 14. století, i hypoteticky;
v kostele zahrnuje předpokládanou
starší metastázi)
- renesance
(20. léta 17. století, i hypoteticky)
- baroko I+II
(2. polovina 17. a počátek 18. století,
i hypoteticky)
- pozdní klasicismus a období
historických slohů
(2. polovina 19. století, i hypoteticky)

gie. V místě západního pilíře, v místě plánovaných zásahů, byla položena sonda (obr. 5), která se dotýkala severovýchodního nároží pilíře Z33. Na řezu stěnou sondy bylo možné pozorovat v dolní části černou hlinitou vrstvu (obr. 37: vrstva 1.04-09), na niž, v hloubce cca 580 mm od

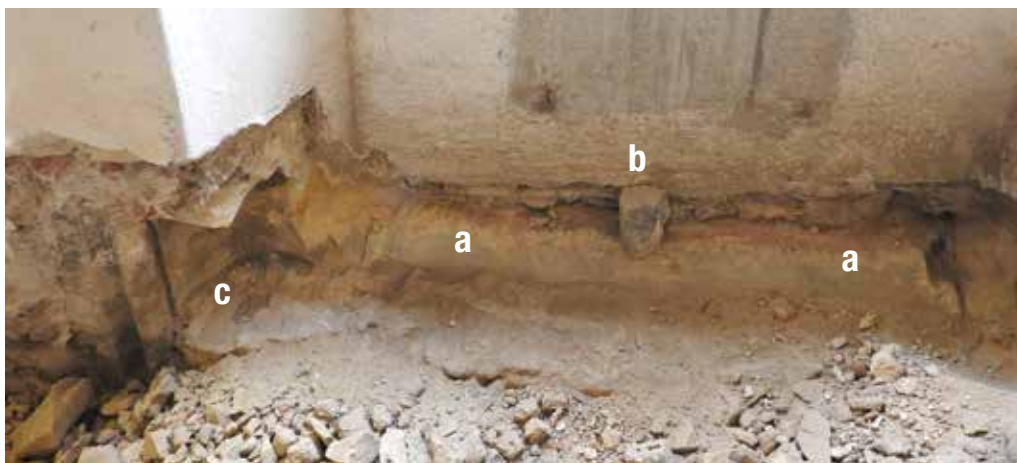
povrchu místnosti, nasedala dlažba z cihel formátu 255 × 155 × 60 mm spojovaných žlutou maltou (obr. 37: vrstva 1.04-08). V ploše byla dlažba výrazně konkávně prohnutá. Výše, nad vrstvou destrukce, se nacházela vrstva další dlažby, cca 470 mm pod rozebíranou podlahou, vyzděná z dlaždic 190 × 190 × 45 mm. Dlažba lokálně zasahovala pod opukovou armaturu pilíře, ke které byla jinak přisazena. K této dlažbě byla na západní straně dotažena omítka nacházející se na boku pilíře (obr. 37). V nadzemní části bylo možné pozorovat nárožní opukovou armaturu pilíře.

Východní křídlo ambitu – 1. patro

Velmi výmluvná situace se nachází v patře, které dispozičně navazuje na východní rameno křížové chodby v přízemí.

Místnost 2.14

Sledování stavebních zásahů v místnosti, především pak na západní zdi s dvojicí okenních nik (obr. 6: 2.14/body 1, 2), přineslo poznatky o stavebním utváření východního ramene ambitu. Po obou stranách jižní okenní niky vyzděné v západní zdi místnosti (obr. 6: 2.14/bod 1) byly odkryty zbytky gotických okenních ostění (obr. 39: 1), které však nebyly vytesány z opuky jako v křídle jižním (dnes místnost 2.11), ale z jemného pískovce nazelenalé barvy. Dolní část jižní stojky ostění mírně z líce ustupovala. Rovněž profilace se zde proměnila – je tvořena výrazným a hlubokým výžlabkem, na který směrem do interiéru plynule navazuje obloun oddělený od plochy líce ostění pravouhlým zářezem (obr. 32: 4). V dolní části stávající okenní niky byly zjištěny zbytky sešíkmeného okenního bankálu (obr. 39: 2; 38), který byl naopak vytesán z opuky. V jeho ose, jako bezpečně v jediném případě, bylo možné pozorovat stopy po středním okenním prutu, z něhož se zde zachovala ložná plocha (obr. 38: b; 39: 3). Okno tedy bylo původně patrně dvoudráhové, ovšem v případě, že zde nebyl využit prvek ze starší stavební etapy. Původní gotické okno bylo zrušeno a byla zde vyzděna současná okenní nika. Zdivo jejích špalet zakrylo zbytky ostění (obr. 39: 6). Okno bylo zazděno smíšeným zdivem pojeným výraznou hrubou bílou vápennou maltou.

Obr. 38. Praha 1-Staré Město, čp. 211, místnost 2.14 (cf. obr. 6). Detail okenního bankálu nejjížnějšího gotického okna v patře východního ramene původního ambitu (foto, analýza a deskripce M. Kovář, 9. 12. 2016).
Legenda: **a** – bankál (parapet); **b** – fragment středního prutu; **c** – ostění.

Složitá situace se nalézala na jižním konci nádvorní zdi místnosti 2.14. V úrovni podlahy zde byla identifikována výrazná přízdívka (obr. 39: 4) ke staršímu jádru gotického zdiva a nad úroveň podlahy masivní plenta (obr. 39: 5) přiložená k nárožní armatuře (či ostění) v nároží nádvorní zdi ambitu, tedy ve styku místnosti 2.11 a 2.14. Úpravy v úrovni klenebního zásypu zde patrně souvisí s renesančním zaklenutím východního křídla ambitu (místnost 1.01). Jižní odstraněná příčka byla vyzděna až v 19. století.

Místnost 2.15

Zdivo západní zdi v místnosti 2.15 bylo v úrovni nad podlahou rovněž v jádru gotického stáří. Je tvořeno lomovým opukovým kamenem spojovaným maltou žluté barvy. Po severní straně vstupního otvoru do místnosti 2.15 se nacházelo ostění příkladacího otvoru.

I v místnosti 2.15 se v případě západní zdi nacházela situace analogická předchozí místnosti 2.14. Dvojici západních okenních otvorů také zde odděloval meziokenní pilíř (obr. 6: 2.15/bod 3). Po stranách jižní a severní okenní niky (obr. 6: 2.15/body 2, 4) byla zjištěna poškozená

a deskripce M. Kovář.)

2.15

pokračování

2.16

2.17

S

pokračování

okenní ostění (obr. 39: 1), která překrývalo zdivo stávající okenní niky (obr. 39: 6). Ostění byla vytesána z jemného pískovce nažloutlé barvy a osazena v gotickém zdivu vyzdřeném z lomového opukového kamene (obr. 39: 2), pokrytém hrubě zatřenou omítkou. Z profilace oken byla zřetelná čela ostění, pravoúhlý zářez a drobný obloun, profilace tedy odpovídala situaci v místnosti 2.14. Pod podlahou jižní okenní niky byl ve fragmentech zjištěn gotický opukový bankál středověkého okna (obr. 39: 3). Při novověké úpravě gotického okna byl jeho záklenek proláman a vyzdřena stávající okenní nika, její boční špalety vznikly přizdřením bočních stěn gotického ostění. Přizdívka je tvořena cihlami v. 55 mm. Současně byl jednou řádkou zdiva nadezděn i původní gotický okenní práh (obr. 39: 4) a založena na něj dřevěná obložka (obr. 39: 5). Plocha zdi byla následně omítnuta omítkou hrubší struktury a bílé barvy. Analogická situace posledně uvedená byla zjištěna i u okna severního (obr. 6: 2.15/bod 4). Zde rovněž po boční straně severní špalety byl v úrovni podlahy odkryt úsek gotického okenního ostění shodné profilace jako u jižního gotického okna. Ostění bylo rovněž vytesáno z pískovce a bylo osazeno v gotickém zdivu z lomového opukového kamene. Ve fragmentu se zachovalo i jižní ostění gotického okna. V podlaze stávající okenní niky se zachovala část gotického opukového prahu středověkého okna (obr. 39: 3).

Zajímavé je, že v jihovýchodním koutu místnosti, kde byl zčásti vybrán násyp nad dodatečnou renesanční klenbou přízemí (obr. 6: 2.15/bod 1; 39), nebyly pozorovány případné stopy po zaklenutí východního křídla křížové chodby (místnosti 1.01 a 1.04). Evidováno zde bylo gotické zdivo v zásadě režného charakteru, jehož východní líc předstupoval k východu o cca 100 mm. Tento ústupek snad indikuje úroveň středověké podlahy východního křídla ambitu. Pod zmíněným ústupkem se nalézalo opět gotické zdivo, jehož povrch byl pokryt výraznou omítkou bílé barvy, která byla přehnuta v místě ústupku. Bezprostředně pod úrovní ústupku se nacházelo v zásadě režné zdivo bez zřetelné povrchové úpravy. Výše, přibližně od úrovně gotických okenních bankálů, stoupalo lomové zdivo pouze s hrubě zatřenou maltou na svém povrchu. Pouze při styku s okenním ostěním zde byla zřetelná jemnější malta dotažená jak k této omítce, tak k okennímu ostění. Teprve v úrovni gotického okna nad bankálem bylo možné zaregistrovat hrubší a tmavší omítku dotaženou k líci ostění gotického okna. Na ni byla natažena hrubá omítka šedobílé barvy přecházející přes ostění okna. Posledně jmenovanou omítku překryla další omítková vrstva v době, kdy již gotické okno ve stávající podobě přestalo plnit svou funkci. Omítka měla tmavou barvu a byla pečlivě utažená. Nelze tedy vyloučit, že výběhy žeber se mohly nacházet níže, je to však méně pravděpodobné. Je tedy možné, že východní křídlo ambitu bylo až do renesanční přestavby plochostropé (pokud se nezachovaly stopy klenby níže).

Místnost 2.16

Zcela shodná nálezová situace se nacházela i v navazující místnosti 2.16. Po pravé i levé straně špalety dodatečně vyzdřené okenní niky v západní zdi místnosti (obr. 39: 2) byly v úrovni podlahy zjištěny stopy gotických pískovcových okenních ostění (obr. 39: 1). V případě pozůstatku severní stojky je možné konstatovat, že byla vyzdřena z pískovce nazelenalé a žluté barvy. Zachovaná profilace, tedy zářez přecházející v drobný oblounek, odpovídá i zjištěným fragmentům oken v místnostech 2.14 a 2.15. Levé ostění bylo osazeno v gotickém zdivu z lomového opukového kamene (obr. 39: 4). Po odstranění příčky mezi místnostmi 2.16 a 2.17 byl na východním líci západní zdi odkryt svislý pás zdiva z lomových opukových kamenů a zlomků pískovců zelené barvy (obr. 39: 9). Na povrchu zdiva se zachovala hrubě zatřená malta. Na severu byla místnost oddělena příčkou vyzdřenou z cihel formátu 297 × ? × 65 mm od místnosti 2.17. Výstavbu příčky je možné spojit s úpravami objektu v 19. století. Při styku příčky se západní zdí bylo možné opět konstatovat, že zdivo západní stěny je gotické, jak bylo uvedeno výše.

Místnost 2.17

Situace jako v předchozích místnostech se původně velmi pravděpodobně opakovala i u západní zdi místnosti 2.17, zde však byla patrně téměř odstraněna při mladších úpravách. Pouze v jižním meziokenním pilíři, vyzdřeném v západní zdi, byl v úrovni podlahy identifikován masivní gotický opukový kvádr (obr. 39: 5). Pod ním se nacházel mírně vystupující opukový prvek. V prostoru pod stávající okenní nikou byla zřetelná dodatečná nadezdívka, respektive přezdění situace. Ve zdivu byla použita cihla v. 70 mm a zdivo charakterizovala malta okrové až žluté barvy (obr. 39: 6, 7). K západní stěně byla dodatečně, tak jako v jižněji navazujících místnostech, přizdřena severní příčka z cihel v. 55 mm (obr. 39: 8; 6: 2.17/bod 1). V každém případě západní

zeď místnosti je v jádře gotického původu. Jižní dělicí příčka, nyní odstraněná, zakryla při svém východním konci niku, nepochybně barokního původu, která byla vyzděna ve východní stěně.

Při schodišti do druhého patra (2.21) byl osazen opukový portál ve zdivu z cihel v. 55 mm. Cihly byly spojovány maltou bílé barvy a jemné struktury. Vedle portálu se nacházel obslužný prostor vytápění s opukovým ostěním.

Pokud shrneme naše pozorování, pak lze konstatovat, že mezi opěrnými pilíři se nacházely gotické arkády, které jsou dnes zazděné. Opěrné pilíře mají armaturu provedenou ze zeleného pískovce. Z téhož druhu kamene byla vytesána ostění arkády východního ramene ambitu a ostění oken v patře křídla, jejich bankály byly však opukové. Ostění oken jsou probrána hlubokým výžlabkem, který směrem dovnitř přechází v obloun (obr. 32: 4). Zdá se, že obdobný charakter měly i detaily severního křídla, kde jsme již dříve zaregistrovali nepatrné fragmenty opěrných pilířů ambitu vytesaných z pískovce, avšak šedé barvy (FLEK/KOVÁŘ/PODLISKA 2014, 10). Nelze tedy vyloučit, že výstavba křížové chodby byla zakončena výstavbou východního a severního ramene. Obě ramena křížové chodby byla opět patrová (minimálně v případě křídla východního). V patře se zachovaly fragmenty oken, z nichž minimálně jižní bylo řešeno jako dvoudílné. Dataci lze opřít o charakter profilace oken a také o fakt, že výstavba křídla nápadně koresponduje s dostavbou konventního kostela. Pozice východního křídla ambitu se nápadně shoduje s polohou šestého klenebního pole kostela od západu, kde je předpokládán stavební přerýv, respektive mikrofáze, jejíž počátek je spatřován ve 40. letech 14. století (MEZIHORÁKOVÁ 2016, 127, 128). Ostění oken uvedené fáze

Obr. 40. Vrapice (okr. Kladno), rotunda sv. Mikuláše. Detail ostění okna a kružby s rotujícími plaménky (foto M. Kovář, 2021).

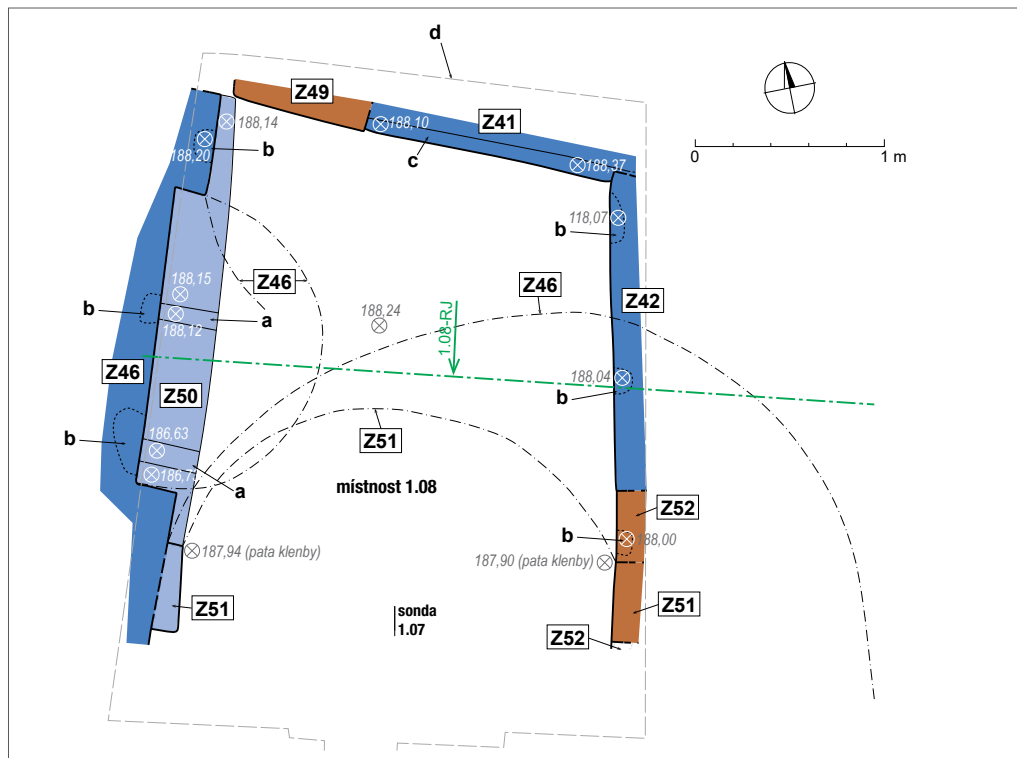
jsou již vytesána z pískovce, ovšem jiného charakteru, než který byl využit u ostění arkád a oken východního křídla křížové chodby. Dokumentované části okenních ostění východního ramene ambitu mají svou analogii například v severním dvoulodí kostela sv. Haštala (MENCL 1960, 231, obr. 243: 7), které vyrůstalo v roce 1375 (nověji KALINA/KOTÁTKO 2004, 31). Ostění jsou tedy formována v kontextu dobové snahy po jeho optickém zhodnocení, ale vnější prut ještě nesplynul zcela s profilací ostění (MENCL 1960, 211). Připomenout lze i méně známé ostění okna, které bylo osazeno v rotundě sv. Mikuláše ve Vrapici (okr. Kladno; obr. 40). Okno nepochybně souvisí s úpravami, které jsou datovány až do doby kolem roku 1400 (POCHE 1982, 270). Vlastní detail lze však zařadit především na základě kružby s rotujícími plaménky. V celkovém pojetí nejsou uvedeným oknům východního křídla ambitu zcela vzdálena okna v nejmladší části kostela sv. Anny (MEZIHORÁKOVÁ 2016, 128, 129). Dospíváme k logickému závěru, že výstavba východního křídla ambitu, a snad i jeho křídla severního, se vážala k nejmladší předhusitské stavební etapě kláštera. S touto mladší etapou velmi pravděpodobně souvisel i cenný fragment hruškového klenebního žebra z kostela, který jsme registrovali ještě v polovině 90. let 20. století. Žebro bylo zakončeno jemným ostruhovitým projmutím. Analogické zakončení žebrov v této podobě známe například z kaple sv. Kateřiny na Karlštejně a z desetiletí následujících (do roku 1357; MENCL 1948, 86). Tato etapa výstavby kláštera byla zahájena ve 2. polovině 14. století (asi po roce 1355; VÍTOVSKÝ 1976, 514) a byla finalizována ve 2. polovině 17. století (MEZIHORÁKOVÁ 2016, 129). V této fázi byl upravován i krov západního křídla, kam byly vloženy ondřejské kříže, pro něž bylo dříví skáceno v letech 1373–1374 (MEZIHORÁKOVÁ 2016, 123, 129).

K NOVOVĚKÝM ÚPRAVÁM VÝCHODNÍHO KŘÍDLA OBJEKTU ČP. 211

Pohusitské úpravy objektu nám v podrobnostech unikají, ale nelze vyloučit, že v této době byly upravovány interiéry východního křídla. Následovala masivní přestavba kláštera v době kolem roku 1600. K vně pozdně renesančních úprav lze nově přiřadit severní sklípek – patrně jímku zjištěnou pod podlahou v místnosti 1.08 (obr. 41, 42). Hlavním argumentem pro interpretaci je kolize tohoto prostoru s následně vystavěným barokním arkádovým traktem v přízemí.

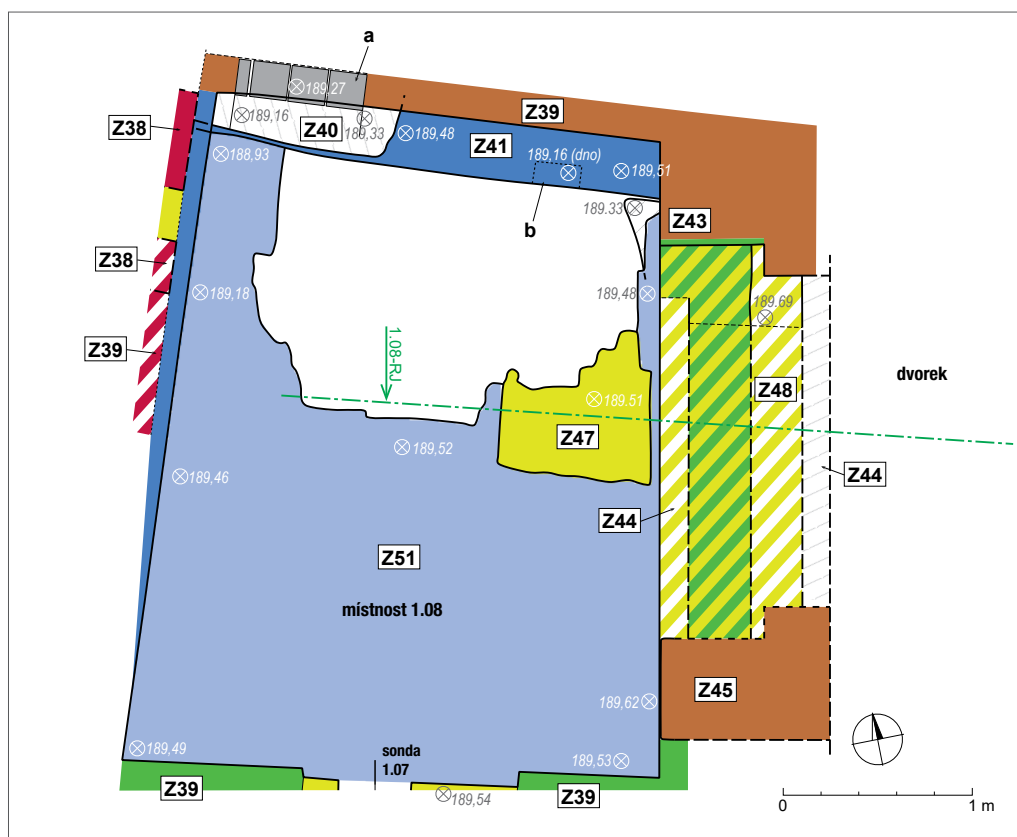
Obr. 41. Praha 1-Staré Město, čp. 211, místnost 1.08. Půdorys pravděpodobně pozdně renesanční jímky (**modře**) pod podlahou (analýza a deskripce M. Kovář; zaměření J. Švach; kresba E. Ditmar, 2016; grafická úprava J. Hlavatý, 2020). Legenda: **a** – otisk po trámu; **b** – kapsa; **c** – předzáklad; **d** – obvod místnosti 1.08 v přízemí.

- renesance
(20. léta 17. století, i hypoteticky)
- baroko I+II
(2. polovina 17. a počátek 18. století, i hypoteticky)

Obr. 42. Praha 1-Staré Město, čp. 211, místnost 1.08. Situace zdív na rubu klenby (Z51) patrně pozdně renesanční jímky (Z41, Z50 – sokl). (Analýza a deskripce M. Kovář; zaměření J. Švach; kresba E. Ditmar, 2016; grafická úprava J. Hlavatý, 2020.) Legenda: **a** – cihlová dlažba 19 × 19 × 3,5–5 cm; **b** – kapsa.

- gotika I
(okolo 1260–1270, i hypoteticky)
- renesance
(20. léta 17. století, i hypoteticky)
- baroko I+II
(2. polovina 17. a počátek 18. století, i hypoteticky)
- klasicismus
(i hypoteticky)
- novodobé a recentní
(i hypoteticky)

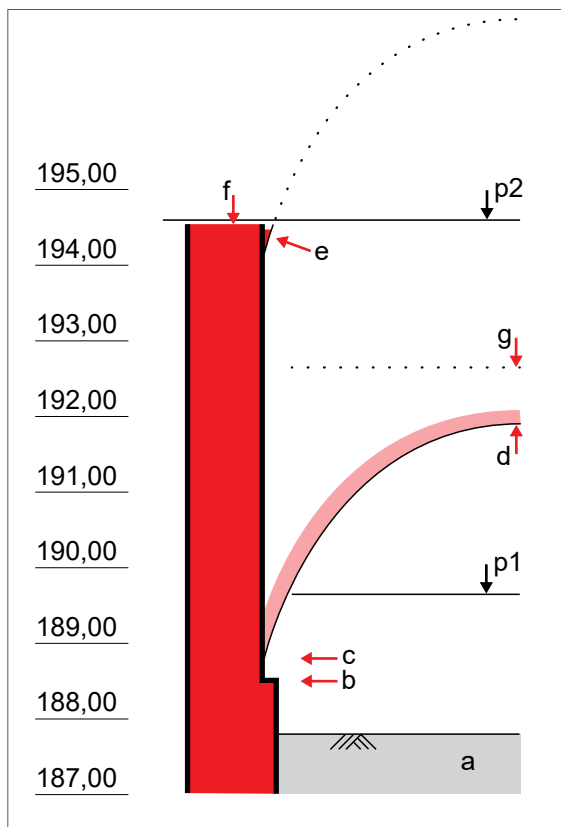

Předpokládáme, že prostor souvisel se sanitárním provozem konventu v raném novověku a byl respektován i při barokní přestavbě kláštera. Nově byly zaklenuty ambity a jižní část středního traktu východního křídla. Na tuto starší zástavbu navázala výstavba východního barokního traktu v 17. století. Po západní straně raně gotické věže vyrůstalo již v průběhu renesance na starších základech severní křídlo konventních budov. Blíže viz nálezovou zprávu (KOVÁŘ/STAŇKOVÁ 2021).

Translokované původní založení kláštera dominikánek na Újezdě z let 1293–1296, které bylo po roce 1313 nově umístěno při templářské komendě se starším kostelem sv. Vavřince, mělo podporu jak královské rodiny, tak šlechtických donátorů (nověji MEZIHORÁKOVÁ/DIENTSBIER/PANUŠKOVÁ 2019, 110). Výstavba kostela a kláštera dominikánek navázala na starší stavební strukturu, kterou reprezentuje rotunda sv. Vavřince s „templářskou“ přístavbou – imitující snad rotundu jeruzalémského Božího hrobu (ULIČNÝ 2014, 32) –, a na raně gotickou zástavbu obsaženou ve východním traktu čp. 211, která je tradičně spojována s templáři (již PIŠA 1966, 64). Stavební vývoj konventu je úzce spojen s výstavbou konventního kostela. Ten vyrůstal po roce 1313 od západu a v počátečních fázích jeho výstavby po nějakou dobu ještě plnil svoji funkci templářský kostel, respektive templáři adaptovaná starší rotunda sv. Vavřince, která posloužila jako presbytář nedokončené stavby (nověji např. JÁGGI 2006, 30). Modelovou situací známe z kláštera dominikánek v Lambrechtu ve Falci, kde malý otónský kostel benediktinek byl v časném 14. století krok za krokem nahrazován novostavbou (JÁGGI 2006, 29, 131, 132). Zmíněný klášterní kostel je ostatně dobrou, a v této době v Německu nečetnou analogií k vlastnímu kostelu sv. Anny (reflektuje KALINA/KOŤÁTKO 2004, 45). Zdejší kostel, datovaný do 2. čtvrtiny 14. století, vyrůstal ve třech stavebních etapách. Jedná se rovněž o sálový kostel se stejně širokým chórem, tedy typ v záalpském prostoru široce rozšířený u ženských klášterů již ve 2. polovině 13. století (JÁGGI 2006, 64, 130, 132, 133). Další výstavba kláštera sv. Anny je dokumentována výše zmíněným odkazem Konráda Litoměřického z roku 1339. Na počátku 40. let došlo patrně k technologickému (?) přerušení prací. S postupnou výstavbou klášterního kostela pokračovala u sv. Anny i výstavba kvadratury. Dílčí nová zjištění v místě vlastní kvadratury dominikánek však poukazují na složitý stavební vývoj.

Výše zmíněná raně gotická výstavba zahrnuje stavbu raně gotické věže v patře zaklenuté žebrovou klenbou (obr. 43). K ní se na jižní straně připojoval severojižně orientovaný raně gotický jednotrakt, snad vyrůstající na starší substrukci tvořené dvojicí suterénních prostor S5 + S6. Vazba věže na pozdně románsky vyhlížející suterénní prostor pod středním traktem východního křídla, navazující na dispozici pražských románských domů, není bezpečně prokazatelná. Nelze však vyloučit, že obě stavební struktury mohou být přibližně současné. Při této představě bychom v přízemí předpokládali lehčí konstrukce, doložené dílem i v nálezové situaci (pokud nejde o vnitřní dělicí konstrukce), zbudované nad zmíněným suterénem a dosahující až k jižní stěně věže. Při severním konci pozdějšího východního křídla kláštera dominikánek byla tedy vybudována věž s armovanými nárožími, kterou lze datovat do 2. poloviny, pravděpodobně již do 3. čtvrtiny 13. století (obr. 3, 5, 15, 16). K jižní straně věže se, ve smyslu stratigrafické následnosti dodatečně, přiložilo jednotraktové křídlo ve své mladší fázi z pokročilého 13. století (obr. 5, 6, 18, 19). Oba stavební díly tvoří dnes střední trakt východního křídla kláštera dominikánek (obr. 6, 7). Otázkou je, zda po příchodu konventu, tedy v jeho prvotní době, nesloužilo

Obr. 43. Praha 1-Staré Město, čp. 211. Výškové vztahy jednotlivých nalezených fragmentů příslušejících k raně gotické věži. Legenda: **a** – geologický podklad (187,80/Bpv); **b** – předzáklad, tj. úroveň terénu v době stavby (188,40–188,60); **c** – pata klenby přízemí (188,78–188,83); **d** – vrchol klenby (191,93); **e** – žebro klenby patra (194,47); **f** – nejvyšší kóta sekundární koruny obvodové zdi věže po ubourání na úroveň podlahy patra (194,53); **g** – jen symbolické znázornění podlahy 1. patra v době výstavby věže; **p1** – rekonstruovaná podlaha přízemí před zahájením stavebních prací v roce 2016 (odvozeno z obr. 12, 194,6); **p2** – podlaha patra v době rekonstrukce (194,6). Základová spára věže nebyla odkryta.

Obr. 44. Praha 1-Staré Město, čp. 211. Schéma patrového ambitu dominikánek, jihovýchodní roh rajskeho dvora. Patro na základě fotogrammetrie vnitřních stěn ambitu v jižním a východním křídle (viz obr. 25, 39). (Schéma S. Babušková)

toto starší východní křídlo jako *pars pro toto* (pokud jím ovšem nebylo křídlo západní; cf. již VILÍMKOVÁ 1962, 73), tedy křídlo s kumulací funkcí potřebných pro zabezpečení chodu kláštera.

Výstavba gotické kvadratury kláštera dominikánek probíhala ve dvou základních etapách. Počátky první souvisejí bezprostředně s konventním kostelem a jsou dobře dokumentovány jak písemnými prameny, tak absolutními daty. K roku 1320 máme doloženu konfirmaci určenou pro výstavbu horního chóru jeptišek. V plné shodě jsou i výsledky dendrochronologického průzkumu – dřevo pro konstrukční prvky v západní části chrámu bylo skáceno na přelomu let 1322/1323 a 1324/1325. S tím volně souzní i absolutní datování západního křídla. Dřevo na jeho krov bylo skáceno na přelomu let 1330/1331. Jižní křídlo ambitu (kvadratury; obr. 3, 6, 25, 26B) vyrůstalo již jako patrové tedy v pozdních 20. a dále snad i v 30. letech 14. století (obr. 44). A to současně s počáteční etapou výstavby konventního kostela, která je, ve shodě s našimi závěry, kladena novější literaturou do 2. a 3. desetiletí 14. století. Současně, nebo v nedlouhém odstupu, bylo v 1. polovině 30. let 14. století budováno i západní křídlo včetně patrového křídla ambitu, v západním křídle se nacházel i dormitář. Profilace gotických oken s výjimkou okna jižního (obr. 32: 3) se shodují s profilací oken jižního křídla ambitu a starší partie kostela. Podstatný je jev, že západní křídlo předstupuje před západní průčelí kostela dominikánek, známý i z jiných klášterů sester (např. Cronschwitz). Bylo důležité, aby západní konventní křídlo zůstalo ve styku s kostelem, neboť odtud mohla být obsluhována tribuna. Ve druhé etapě proběhla výstavba východního křídla ambitu a snad i jeho křídla severního (obr. 3). Tato druhá fáze se vážala k nejmladší předhusitské stavební výstavbě kláštera, byla zahájena po polovině 14. století a byla finalizována ve 2. polovině 70. let 14. století.

Z následujících stavebních proměn kláštera jsou významné pozdně renesanční a raně i vrcholně barokní adaptace objektu. Zaklenuty byly ambity a jižní část středního traktu východního křídla. Na tuto starší raně novověkou fázi navázala výstavba východního barokního traktu v 17. století. Klasicistní úpravy přinesly změnu dispozic, především ve východním trojtraktovém křídle, a současně byly zazdívány arkády západního a patrně i jižního ambitu. Současně asi došlo k opravám gotických opěrných pilířů. Úpravy ve 2. polovině 19. století jsou spíše utilitárního rázu. Klášter dominikánek, byť později adaptovaný, vykazuje v pozoruhodné míře přítomnost původních středověkých zdí a konstrukcí. Je vynikajícím příkladem zachovaného památkového fondu se značným uměleckohistorickým potenciálem. K objektu bývalého kláštera je třeba přistupovat s pietou a pochopením.

PRAMENY

AČ 4 — František PALACKÝ (ed.): Zápisy pražské obecní, od roku 1401 do 1430 : Zbírka druhá. Archiv český 4, Praha 1846, 341–385.

AČ 28 — Josef TEIGE (ed.): Zprávy o statcích a přech venkovských z archivu města Prahy, L–Z. Archiv český 28, Praha 1912.

AICP V — Ferdinand TADRA (ed.): Soudní akta konsistoře pražské = Acta judiciaria consistorii Pragensis V (1406–1407). Praha 1899.

- FLEK/KOVÁŘ/PODLISKA 2014 — František FLEK / Miroslav KOVÁŘ / Jaroslav PODLIŠKA: Nálezová zpráva : Záchranný archeologický výzkum NPÚ ú. o. p. v hl. m. Praze č. 2013/14 : Praha 1-Staré Město, Anenské náměstí 2, čp. 2, ppč. 171/1 („bývalý Anenský klášter“). Praha 2014, rukopis. Uloženo: NPÚ v Praze, odbor archeologie.
- FRB II — Josef EMLER (ed.), překlad V. V. TOMEK: Příběhy krále Václava I. In: *Fontes rerum Bohemicarum II : Cosmae Chronicon Boemorum cum continuatoribus*. Pragae 1874, 303–308.
- KOVÁŘ/STAŇKOVÁ 2021 — Miroslav KOVÁŘ / Veronika STAŇKOVÁ: Nálezová zpráva : Záchranný archeologický výzkum NPÚ ú. o. p. v Praze č. 2016/20 : Praha 1-Staré Město, čp. 211, Anenské nám. 2, Lilová 9, parc. č. 171/1. Praha 2021, rukopis. Uloženo: NPÚ v Praze, odbor archeologie.
- KYNCL 2017 — Tomáš KYNCL: Praha-Staré Město, Liliová 9, čp. 211 : Předběžné výsledky dendrochronologického datování dřevěných konstrukcí. Brno 2017, rukopis. Uloženo: archiv autora příspěvku.
- LC III–IV — Josef EMLER (ed.): *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesium III–IV*. (1373–1390). Pragae 1879.
- LC V — František Antonín TINGL (ed.): *Libri quinti confirmationum ad beneficia ecclesiastica per archidioecesium Pragenam nunc prima vice in vulgus prolati V*. (1390). Pragae 1865.
- LC VI — Josef EMLER (ed.): *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesium VI*. (1399–1410). Pragae 1883.
- LE I — Klement BOROVÝ (ed.): *Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. I*. (1358–1376). Pragae 1873.
- LE VII — Josef PELIKÁN / Hana PÁTKOVÁ (eds): *Libri erectionum archidioecesis Pragensis VII*. = Erekcční knihy pražské arcidiecéze, kniha VII. Praha 2002.
- MUK 1992 — Jan MUK: Kostel sv. Anny, Staré Město – Praha I : Nálezová zpráva hloubkového průzkumu. Praha 1992, rukopis. Uloženo: NPÚ v Praze, dokumentační fondy.
- RBM II — Josef EMLER (ed.): *Regesta diplomatica nec non Epistolaria Bohemiae et Moraviae II*. (1253–1310). Pragae 1882.
- RBM III — Josef EMLER (ed.): *Regesta diplomatica nec non Epistolaria Bohemiae et Moraviae III*. (1311–1333). Pragae 1890.
- RBM IV — Josef EMLER (ed.): *Regesta diplomatica nec non Epistolaria Bohemiae et Moraviae IV*. (1334–1346). Pragae 1892.
- RBM V — Jiří SPĚVÁČEK / Blažena RYNEŠOVÁ / Jana ZACHOVÁ (eds): *Regesta diplomatica nec non Epistolaria Bohemiae et Moraviae V*. Fasciculus 1–5 (1346–1355). Pragae [1958], 1960, Dolní Břežany 2000, 2004, 2005.
- RBM VI — Bedřich MENDEL / Milena LINHARTOVÁ / Eleonora MENDLOVÁ (eds): *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae VI*. Fasciculus 1–3, Indices (1355–1358). Pragae 1928, 1929, 1954, 1979.
- RBM VII/4 — Bedřich MENDEL / Milena LINHARTOVÁ (eds): *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae VII*. (1358–1363). Fasciculus 4 (1361–1362). Pragae 1961.
- RBM VIII/1 — Lenka BLECHOVÁ (ed.): *Regesta diplomatica nec non Epistolaria Bohemiae et Moraviae VIII/1*. (1364–1378). Pragae 2014.
- RBMV II — Vladimír VAVŘÍNEK (ed.): *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV*. (1378 dec. – 1419 aug. 16.) II. : *Fontes Archivi capituli ecclesiae Wissegradensis*. Pragae 1968.
- RBMV V-1/1 — Karel BERÁNEK / Věra BERÁNKOVÁ (eds): *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV*. (1378 dec. – 1419 aug. 16.) V. : *Fontes Archivi nationalis : Pars I. : Litterae monasteriorum : Fasciculus 1* (1378–1397). Pragae 2006.
- RBMV V-1/2 — Karel BERÁNEK / Věra BERÁNKOVÁ (eds): *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV*. (1378 dec. – 1419 aug. 16.) V. : *Fontes Archivi nationalis : Pars I. : Litterae monasteriorum : Fasciculus 2* (1398–1419). Pragae 2007.
- RTT I — Josef EMLER (ed.): *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum : Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých I*. Pragae 1870.
- RTT II — Josef EMLER (ed.): *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum : Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých II*. Pragae 1872.

LITERATURA

- BÍLEK 1893 — Tomáš BÍLEK: Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených. Praha 1893.
- BORKOVSKÝ 1957a — Ivan BORKOVSKÝ: Objev templářského kostela v Praze – Die Entdeckung einer Templerkirche in Prag. *Archeologické rozhledy* 9, 1957, 500–507.
- BORKOVSKÝ 1957b — Ivan BORKOVSKÝ: Objev rotundy a templářského kostela sv. Vavřince – Découverte de la rotonde et de l'église st. Laurent fouilles de l'église ste. Anne à Prague I. *Časopis Národního muzea, oddíl věd společenských* 126, 1957/1, 7–35.
- BORKOVSKÝ 1959 — Ivan BORKOVSKÝ: Kostel řádu templářů v Praze na Starém Městě. In: *Kniha o Praze – 1959*. G. Stočesová (ed), Praha 1959, 35–46.
- ČORNEJ 2019 — Petr ČORNEJ: Jan Žižka : Život a doba husitského válečníka – Jan Žižka : A life and time of hussite warrior. Praha 2019.

- DENKSTEIN 1959 — Vladimír DENKSTEIN: K archeologickému výzkumu kláštera sv. Anny na Starém Městě pražském. In: *Kniha o Praze 1959*. G. Stočesová (ed.), Praha 1959, 47–53.
- DRAGOUN 2002 — Zdeněk DRAGOUN: Praha 883–1310 : Kapitoly o románské a raně gotické architektuře – Prag 885–1310 : Kapitel über romanische und frühgotische Architektur. Praha 2002.
- DRAGOUN 2006a — Zdeněk DRAGOUN: Praha 1-Staré Město, Anenský klášter. In: *Zd. Dragoun a kol., Archeologický výzkum v Praze v letech 2003–2004. Pražský sborník historický* 34, 2006, 342–344.
- DRAGOUN 2006b — Zdeněk DRAGOUN: Středověká podlaha v kostele sv. Anny v areálu kláštera dominikánek na Starém Městě pražském – Mittelalterlicher Fußboden in der St.-Anna Kirche im Klosterareal der Dominikanerinnen auf der Prager Altstadt. *Archaeologia historica* 31, 2006/1, 273–281.
- DRAGOUN/ŠKABRADA/TRYML 2002 — Zdeněk DRAGOUN / Jiří ŠKABRADA / Michal TRYML: Románské domy v Praze – Romanesque houses in Prague. Praha–Litomyšl 2002.
- EKERT 1878 — František EKERT: Zrušené a zaniklé chrámy v Praze : 2. Chrám sv. Vavřince se sídlem Templářů, později s klášteřem Dominikánek u sv. Anny na Starém městě. *Blahověst : Hlasy katolické* 28, 1978/8, (15. března), 115–119.
- EKERT 1884 — František EKERT: Posvátná místa král. hl. města Prahy : Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého II. Praha 1884.
- EMLER 1879 — Josef EMLER (ed.): O nekrologiu kláštera sv. Anny v Praze. *Sitzungsberichte der königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften in Prag*, Jahrgang 1878, Prag 1879, 69–79.
- ENGL ET AL. 1962 — A. ENGL / Jindřich VAJDIŠ / Milada VILÍMKOVÁ / Osvald RULC: Staré Město : čp. 211/I. (= Stavebně historický průzkum Prahy; pasportizace SÚRPMO). Praha 1962. Strojopis, uloženo: NPÚ v Praze, dokumentační fondy.
- FLEK/KOVÁŘ/PODLISKA 2014 — viz Prameny
- FLEK/PODLISKA 2015 — František FLEK / Jaroslav PODLIŠKA 2015: Praha 1-Staré Město : Anenské náměstí čp. 211/I – Anenský klášter. In: *Zd. Dragoun a kol., Archeologický výzkum v Praze v letech 2013–2014. Pražský sborník historický* 43, 2015, 601.
- HAMMERSCHMID 1723 — Joannes Florianus HAMMERSCHMID: *Prodromus Glorae Pragenae, Continens Urbium Pragenarum Foundationes* [...]. Vetro-Pragae 1723.
- JÄGGI 2006 — Carola JÄGGI: Frauenklöster im Spätmittelalter : Die Kirchen der Klarissen und Dominikanerinnen im 13. und 14. Jahrhundert. (= Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte, Bd. 34), Petersberg 2006.
- JAN 1987 — Libor JAN: Pečetí rytířských duchovních řádů v Čechách a na Moravě 1189–1310 (s přihlédnutím k dalšímu vývoji) – Die Siegel der geistlichen Ritterorden in Böhmen und Mähren in den Jahren 1189–1310 (unter Berücksichtigung der weiteren Entwicklung). *Zprávy Krajského vlastivědného muzea v Olomouci* 246, 1987, 1–27.
- JAN 2011 — Libor JAN: Die Templer in Böhmen und Mähren. In: *Die geistlichen Ritterorden in Mitteleuropa : Mittelalter*. K. Borchart / L. Jan (eds), Brno 2011, 171–182.
- KALINA/KOTÁTKO 2004 — Pavel KALINA / Jiří KOTÁTKO: Praha 1310–1419 : Kapitoly o vrcholné gotice – Prag 1310–1419 : Prager Architektur und Urbanismus vorhussitischer Zeit. Praha 2004.
- KLEIN 2004 — Peter K. KLEIN: Zur Einführung: Der mittelalterliche Kreuzgang : Architektur – Funktion – Programm. In: *Der mittelalterliche Kreuzgang = The medieval Cloister = Le cloître au Moyen Âge : Architektur, Funktion und Programm*. K. P. Klein (ed.), Regensburg 2004, 9–21.
- KLUTSCHAK 1887 — Franz KLUTSCHAK: *Chronik des Annaklosters in Prag*. Praha 1887.
- KOTYZA/MACEK/TOMAS 1997 — Oldřich KOTYZA / Petr MACEK / Jindřich TOMAS: „Dal obezdit město“ : Městské opevnění. In: *Dějiny města Litoměřic*. O. Kotyza / J. Smetana / J. Tomas (eds), Litoměřice 1997, 113–117.
- KOTYZA/SÝKORA 2012 — Oldřich KOTYZA / Milan SÝKORA: Litoměřický hrad a jeho počátky (Poznámky k hradní politice Jana Lucemburského v severozápadních Čechách) – Die Burg in Leitmeritz (Litoměřice) und ihre Anfänge (Bemerkungen zur Burgpolitik Johannis von Luxemburg in Nordwestböhmen). In: *Hrady českého severozápadu : Sborník k životnímu jubileu Tomáše Durdíka = Burgen in Nordwestböhmen : Festschrift für Tomáš Durdík zu seinem Lebensjubiläum*. J. Kuljavceva Hlavová / O. Kotyza / M. Sýkora (eds), Most 2012, 87–148.
- KOVÁŘ/DRAGOUN 2012 — Miroslav KOVÁŘ / Zdeněk DRAGOUN: Příspěvek k poznání komendy templářů v Praze na Starém Městě – Contribution to the Knowledge of the Knights Templars' Commandry in Prague Old Town. *Staletá Praha* 28, 2012/2, 13–31.
- KOVÁŘ/PODLISKA 2008 — Miroslav KOVÁŘ / Jaroslav PODLIŠKA: Nález pozůstatků neznámé raně gotické zástavby ve Vejvodově ulici na Starém Městě pražském – Fund eines Überrestes der unbekannten frühgotischen Bebauung in der Vejvodova Gasse in der Altstadt Prag. *Průzkumy památek* 15, 2008/2, 119–126.
- KOVÁŘ/STAŇKOVÁ 2021 — viz Prameny
- KRATOCHVÍL 1891–1892 — Josef V. KRATOCHVÍL: Bývalý klášter dominikánek u sv. Anny v Praze. *Růže dominikánská* 5, 1891–1892, stránky 6–12, 56–63, 120–125, 160–163, 197–202, 317–321.
- KYNCL 2017 — viz Prameny
- LAMBERT 1941 — Élie LAMBERT: Bayonne (Enceintes et châteaux, Cathédrale et cloître, Maisons et caves anciennes). *Congrès archéologique de France* 102 (1939), Bordeaux et Bayonne. Paris 1941, 507–570.
- LEGLER 1989 — Rolf LEGLER: *Der Kreuzgang : Ein Bautypus des Mittelalters*. Frankfurt am Main–Bern–New York–Paris 1989.

- LÍBAL 2001 — Dobroslav LÍBAL: Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek. Praha 2001.
- LÍBAL ET AL. 1965 — Dobroslav LÍBAL / Marie HEROUTOVÁ / František KAŠIČKA / Jan MUK ml. / Milan PAVLIK / Jaroslav VAJDIŠ / Milada VILÍMKOVÁ: Nové poznatky o stavebním vývoji Prahy : (Románské domy na Starém Městě, Dům Jana Velvara, Dům U supa, Kostel a klášter sv. Havla, Bývalý klášter sv. Anny, Dva úseky v Dlouhé ulici, Skupina domů v Jilské ulici) – Vor Beendigung der Baugeschichtlichen Untersuchung der Altstadt. Staletá Praha 1, 1965, 74–105.
- LÍBAL/MUK 1996 — Dobroslav LÍBAL / Jan MUK: Staré Město pražské : Architektonický a urbanistický vývoj. Praha 1996.
- LÍBAL/VILÍMKOVÁ 1958 — Dobroslav LÍBAL / Milada VILÍMKOVÁ: Jednotraktové gotické domy na Starém městě Pražském. Ochrana památek [32] : Sborník Klubu Za starou Prahu na rok 1958, 1958/2, 34–36.
- LÜSSNER 1884 — Moric LÜSSNER: Upomínka na zrušený pannenský klášter sv. Anny v Praze. Method 10, 1884/9 (30. 9. 1884), 97–98.
- MENCL 1948 — Václav MENCL: Česká architektura doby Lucemburské. Praha 1948.
- MENCL 1952 — Václav MENCL: Tvar klenebních žebér v české gotické architektuře. Zprávy památkové péče 11–12, 1951–1952/9–10, 268–281.
- MENCL 1960 — Václav MENCL: Vývoj okna v architektuře českého středověku. Zprávy památkové péče 20, 1960/5–6, 181–232.
- MENCL 1964 — Václav MENCL: Hrad Špilberk a jeho stavební typ – Der Spielberg in Brünn und sein Bautypus. Památková péče 24, 1964/4, 102–114.
- MENCL 1969 — Václav MENCL: Praha. Praha 1969.
- MERHAUTOVÁ 1971 — Anežka MERHAUTOVÁ: Raně středověká architektura v Čechách – Die frühmittelalterliche Architektur in Böhmen. Praha 1971.
- MERTA/PEŠKA 2007 — David MERTA / Marek PEŠKA: Brněnské domy s věží – Brünner Turmhäuser. In: Dějiny staveb 2007 : Sborník příspěvků z konference Dějiny staveb, J. Anderle et al. (eds), Plzeň 2007, 205–216.
- MEZIHORÁKOVÁ 2016 — Klára MEZIHORÁKOVÁ: Architektura středověkých klášterů dominikánek v Čechách a na Moravě – Die Architektur der gotischen Klöster der Dominikanerinnen in Böhmen und Mähren. Praha 2016.
- MEZIHORÁKOVÁ/DIENTSBIER/PANUŠKOVÁ 2019 — Klára MEZIHORÁKOVÁ / Jan DIENTSBIER / Lenka PANUŠKOVÁ: Ženské kláštery a jejich obrazy. In: Imago, imagines : Výtvarné dílo a proměny jeho funkcí v českých zemích od 10. do první třetiny 16. století, díl I. – Imago, imagines : The Artwork and the Metamorphoses of its functions in the Czech Lands from the 10th century to the first third of the 16th century. K. Kubínová / K. Benešová (eds), Praha 2019, 104–141.
- MOHN 2006 — Claudia MOHN: Mittelalterliche Klosteranlagen der Zisterzienserinnen : Architektur der Frauenklöster im mitteldeutschen Raum. (= Berliner Beiträge zur Bauforschung und Denkmalpflege, Bd. 4), Petersberg 2006.
- MUK 1964 — Jan MUK: Příspěvek k poznání památkové hodnoty Havelského města v Praze – Ein Beitrag zur Erkenntnis des Denkmalwertes der Gallstadt in Prag. Památková péče 24, 1964/3, 65–72.
- MUK 1992 — viz Prameny
- MUSÍLEK 2013 — Martin MUSÍLEK: Příběh tří Mikulášů od Věže : Příspěvek k otázce jejich totožnosti – Die Geschichte der drei „Mikuláš od Věže“ (Nikolaus vom Turm) : Ein Beitrag zur Frage ihrer Identität. Staletá Praha 29, 2013/1, 2–15.
- NEKUDA/UNGER 1981 — Vladimír NEKUDA / Josef UNGER: Hrádky a tvrze na Moravě – Hausberge und Festen in Mähren. Brno 1981.
- PATRNÝ 2004 — Michal PATRNÝ: Bývalý klášter dominikánek u sv. Anny : Standardní stavebně-historický průzkum. Praha 2004. Strojopis, uloženo: NPÚ v Praze, dokumentační fondy, inv. č. 42/06/1.
- PAVALA 2004 — Martin PAVALA: Kostel svatého Vavřince bývalého kláštera sv. Anny na Starém Městě. Technologia artis, 2004. Dostupné na <<http://www.techartis.cz>> [vid. 2020-09-02].
- PETR 2016 — Josef PETR: Restaurátorský průzkum : Průzkum omítkových vrstev západní fasády a skrytých kamenných prvků bývalého rajskeho dvora kláštera dominikánek v ulici Liliová č. p. 211/9. Praha 2016. Strojopis, uloženo: archiv společnosti Klement, a. s.
- PIEKALSKI 2004 — Jerzy PIEKALSKI: Wczesne domy mieszczen w Europie Środkowej : Geneza – Funkcja – Forma. Wrocław 2004.
- PIŠA 1956 — Vladimír PIŠA: Dva pražské historicko-archeologické nálezy. Ochrana památek [30] : Sborník Klubu Za starou Prahu na rok 1956, 47–53.
- PIŠA 1965 — Vladimír PIŠA: O vývoji Prahy v raném feudalismu – Prager Stadtentwicklung unter dem Frühfeudalismus – Development of Prague during early feudalism. Staletá Praha 1, 1965, 19–65.
- PIŠA 1966 — Vladimír PIŠA: Stavebně archeologický výzkum Prahy a jeho výsledky – Die bau-archeologische Forschung und ihre wichtigste Resultate. Staletá Praha 2, 1966, 56–65.
- POCHE 1978 — Emanuel POCHE ET AL.: Umělecké památky Čech : K/O. Praha 1978.
- POCHE 1982 — Emanuel POCHE ET AL.: Umělecké památky Čech : T/Ž. Praha 1982.
- PROCHÁZKA 1954 — Václav PROCHÁZKA: K dějinám stavebního vývoje kostela sv. Anny, sv. Vavřince a kláštera dominikánek na Starém Městě pražském – A short summary history of the building of the Dominican nun's convent in Prague I. Umění 2, 1954/2, 167–168.

- RUTH 1995 — František RUTH: Kronika královské Prahy a obcí sousedních I (Ulice Anenská – Karlov). Praha 1995 (reprint).
- SEDLÁČEK 1927 — August SEDLÁČEK: Hrad, zámky a tvrze království Českého 15 : Kouřimsko, Vltavsko a J.–Z. Bolešlavsko. Praha 1927.
- SCHNIEDER 1996 — Karl SCHNIEDER: Romanische Profanarchitektur in Regensburg : Bürgerlicher Wohnbau. In: Romanik in Regensburg : Kunst, Geschichte, Denkmalpflege. (= Beiträge des Regensburger Herbstsymposiums zur Kunstgeschichte und Denkmalpflege, vom 18. bis 20. November 1994, Bd. 2), H.-E. Paulus / H. Reidel / P. W. Winkler (eds), Regensburg 1996, 41–49.
- SCHUBERT 1901 — Anton SCHUBERT: Urkunden-Regesten aus den ehemaligen Archiven der von Kaiser Joseph II. aufgehobenen Klöster Böhmens. Innsbruck 1901.
- SIART 2008 — Olaf SIART: Kreuzgänge mittelalterlicher Frauenklöster : Bildprogramme und Funktionen. Petersberg 2008.
- SKŘIVÁNEK 2003 — František SKŘIVÁNEK: Templáři v zemích Koruny české ve světle našich archivních pramenů. Praha 2003.
- SOUKUPOVÁ 2011 — Helena SOUKUPOVÁ: Anežský klášter v Praze – Kloster der Klarissinnen und der Minderbrüder in der Prager Altstadt. Praha 2011.
- STROBEL 1981 — Richard STROBEL: Mittelalterliche Bauplastik am Bürgerhaus in Regensburg. (= Das Deutsche Bürgerhaus, Bd. 30), Tübingen 1981.
- TOMEK 1865 — Václav Vladivoj TOMÉK (ed.): Základy starého místopisu Pražského I/1 : Staré město Pražské. Praha 1865.
- TOMEK 1875 — Václav Vladivoj TOMÉK: Dějepis města Prahy 3. Praha 1875.
- TOMEK 1881 — Václav Vladivoj TOMÉK: Dějepis města Prahy 5. Praha 1881.
- ULIČNÝ 2014 — Petr ULIČNÝ: Kristův hrob a jeho pražští ochránci : Z topografie kláštera božehrobců na Zderaze – The tomb of Christ and its Prague protectors : From the topography of the Monastery of the Canons Regular of the Holy Sepulchre in Zderaz. Staletá Praha 30, 2014/2, 18–47.
- VAJDIŠ 1962 — Jaroslav VAJDIŠ: Architektonický rozbor. In: ENGL ET AL. 1962, 40–68.
- VILÍMKOVÁ 1962 — Milada VILÍMKOVÁ: Stručné dějiny budovy, Stavební historie. In: ENGL ET AL. 1962, 1–39, 72–77.
- VÍTOVSKÝ 1976 — Jakub VÍTOVSKÝ: Nástěnné malby v bývalém klášterním kostele sv. Anny na Starém Městě v Praze – Die Wandmalereien in der ehemaligen Klosterkirche St. Anna in der Prager Altstadt. Památky a příroda 36 (1), 1976/9, 513–525.
- VÍTOVSKÝ 1980 — Jakub VÍTOVSKÝ: Nástěnné malby v bývalém klášterním kostele sv. Anny a některé otázky ikonografie českého monumentálního malířství předhusitské doby – Die Wandgemälde in der St.-Annen-Kirche zu Prag. Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica : Příspěvky k dějinám umění III, 1980/4, 75–106.
- VLČEK 1996 — Pavel VLČEK ET AL.: Umělecké památky Prahy : Staré Město, Josefov. Praha 1996.
- VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997 — Pavel VLČEK / Petr SOMMER / Dušan FOLTÝN: Encyklopedie českých klášterů. Praha 1997.
- VODIČKOVÁ 1986 — Jana VODIČKOVÁ: Rekonstrukce ulice Na můstku a výsledky stavebně historického průzkumu přilehlých domů – Die Rekonstruktion der Gasse Na můstku (Brücke) und die Ergebnisse der bauhistorischen Untersuchung der benachbarten Häuser. Staletá Praha 16, 1986, 131–146.
- ZIMMERMANN 1831 — Johann Nepomuk ZIMMERMANN: Historisches Verzeichniss aller, in der k. Hauptstadt Prag aufgehobenen Klöster, Kirchen u. Kapellen. Prag 1831.
- ZIMMERMANN 1837 — Johann Nepomuk ZIMMERMANN (hrsg. durch Legis-Glückselig): Diplomatische Geschichte der aufgehobenen Klöster, Kirchen und Kapellen in der königl. Hauptstadt Prag. Prag–Leitmeritz–Teplitz 1837.

ZUSAMMENFASSUNG

AUS DER ÄLTEREN BAUGESCHICHTE DES KLOSTERS DER DOMINIKANERINNEN IN DER PRAGER ALTSTADT

Der Beitrag kommt aus der durchgeführten archäologischen Rettungsforschung vom kleineren Ausmaß und der operativen bauhistorischen Dokumentierung der Autoren während der Generalrekonstruktion des östlichen Teils des ehemaligen Dominikanerinnenklosters heraus. Die Untersuchungen registrierten im wesentlichen Maß neu freigelegte Konstruktionen. Durch Verknüpfen der Ergebnisse beider Untersuchungen konnte man die bisherigen Kenntnisse von der Bauentwicklung des Klosters ergänzen und die Vorstellung von seiner Gestalt im Mittelalter erweitern. Die Erkenntnisse beschränkten sich auf die Partie vom ehemaligen Kreuzgang. Die baulichen Anfänge sind bis ins Frühmittelalter zu verfolgen, da an dieser Stelle ein Gehöft mit der romanischen St. Laurenzrotunde vermutet wird. Wohl in den 1230er Jahren kamen an diesen Ort die Templer, die die ältere Kirche adaptierten und ihre Kommende wohl wieder in Gestalt eines Gehöfts erbauten. Es ist nicht auszuschließen, dass mit der Kommende auch die Spuren nach dem ältesten Ausbau an der Stelle des heutigen Klosters der Dominikanerinnen zusammenhängen, die die verwaiste Niederlassung der Templer 1313 erworben haben.

Ein Fragment von einem (wohl) Eintraktbau aus der ursprünglichen Bebauung des Gehöfts ist im Ostflügel des Klosters erhalten, der mindestens zum Teil aus den leichteren Baustoffen erbaut war (Abb. 6). Es ist

nicht auszuschließen, dass schon in jener Zeit sich der frühgotische Turm an der Nordseite befand, von dessen Bau man aber überlegt, er sei erst in der nachfolgenden Bauphase errichtet worden. Der ältere Eintraktbau, den die Tempel in Verwendung hatten, wurde vielleicht gegen Mitte des 13. Jahrhunderts vom Brand beschädigt. Der nachfolgende Bau, wieder von einem Trakt, im Grundriss annähernd den älteren Bau berücksichtigend, stellte einen minimal einstöckigen, an der Südseite an den Turm anliegenden Eintrakt dar (Abb. 6–8, 25). Der Turmbau wird ungefähr in das Jahrzehnt 1260–1270 gelegt, das anliegende Eintraktgebäude wurde wohl in der fortgeschrittenen 2. Hälfte der 13. Jahrhunderts erbaut. Diese Datierung lässt sich der Gestalt des gekoppelten, in der Westmauer des Gebäudes gefundenen Fensters (Abb. 28) gemäß festsetzen. Die Eintraktanlagen mit Eckturm haben ihre Analogien im Prager Galli-Viertel und ihre Genese wird hier von den Regensburger Häusern hergeleitet.

Nach der Ankunft der Ordensschwester im Jahre 1313 erfolgte der Ausbau der neuen Klosterkirche. Zusammen mit ihr wuchs auch der südliche Kreuzgangsarm auf, und gleich damit oder nicht lange danach auch der Nordflügel des Konventsgebäudes. Diese Etappe lässt sich in die 1320er bis 1330er Jahre einordnen. Danach folgte die Adaptierung des älteren frühgotischen Eintraktgebäudes, das in den neuen Kreuzgangsflügel der Dominikanerinnen einbezogen wurde. An die westliche frühgotische Hausfront baute man den Kreuzgangsstflügeltrakt zu und wohl erst in dieser Zeit wuchs der Kreuzgangsnordflügel auf oder er wurde adaptiert. Diese Etappe lässt sich in das dritte Viertel des 14. Jahrhunderts datieren (Abb. 6, 7).

Weitere massive Bauänderungen lassen sich erst mit der Spätrenaissance des Anfangs des 17. Jahrhunderts verbinden (die Jahre 1606, 1616). Man stockte den Nordflügel der Konventsgebäude auf, der Ost- und Nordflügel wurden adaptiert. Ihre Innenräume wurden räumlich umgestaltet und gewölbt. Der Ostflügel wurde nachfolgend frühbarockzeitlich umgebaut (Umbau zum Jahr 1667 belegt). Der Flügel wurde um den einstöckigen östlichen Trakt mit Zellen in die Liliová (Lilien-) Gasse erweitert, wodurch die gewöhnlich bei den barockzeitlichen Konventsgebäuden der Dominikaner vorhandene typische Dreitrakanlage entstanden ist.

Der Hochbarockausbau in den Kreuzgangsgebäuden mit Aufstockung des Ostflügels verlief seit Beginn des 18. Jahrhunderts. Neben der erwähnten Ostflügelauflage wurden auch die Innenräume adaptiert. Das Kloster dauerte weiter in der hochbarocken Gestalt bis zu seiner Aufhebung im Jahre 1782. Danach folgte die Errichtung einer Druckerei in den Klostergebäuden mit Änderungen der inneren Gliederung der ursprünglichen Kreuzgangsgebäude. Heute dient der Klosterkomplex den Serviceräumen des Nationaltheaters. Im Fall des ehemaligen Dominikanerinnenklosters handelt es sich um ein hervorragendes Beispiel eines erhaltenen Denkmals mit hohem kunsthistorischem Potenzial.

Abb. 1. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Platz Anenské náměstí (Anna Platz) 2. Plan des Prager Denkmalreservats, Ausschnitt mit der Lage des geforschten Objekts.

Abb. 2. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Östlicher Hof (ehemaliger Kreuzgang): **A** – Ostflügel; **B** – Westflügel; **C** – Südflügel mit der St. Annenkirche im Hintergrund; **D** – Durchblick durch die Zlatá ulička (Goldenes Gässchen) in der östlichen Richtung zur St. Annenkirche (Foto 2021).

Abb. 3. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Grundriss des Kreuzgangs vom ehemaligen Kloster der Dominikanerinnen mit schematischem Baualtersplan. Der Nordflügel nur hypothetisch ausgewertet – die nicht geforschten Konstruktionen laut ENGEL U. KOLL. 1962 eingezeichnet. Vom Süd- und Westflügel wurde nur die Hofwand ausgewertet (Analytik M. Kovář, Grafik J. Hlavatý, 2020; zum Teil die Auswertung aus dem J. 1962 ausgenutzt).

Abb. 4. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Ostflügel des Annenklosters, Identifikation der Räume: **A** – Untergeschosse (1. Untergeschoss); **B** – Erdgeschoss; **C** – Obergeschoss. **grau** – archäologisch geforschte Flächen; **grün** – Situierung der Profile und ihre Bezeichnung. In die Unterlage (Rekonstruktionsprojekt des Areals, 2015), der Felddokumentierung der Forschung gemäß von S. Babuškova dargestellt.

Abb. 5. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Ostflügel, analytischer **Erdgeschossgrundriss**, Arbeitsauswertung unter Verwendung von neuen Erkenntnissen und Befund: Raum 1.10 – Turm; Räume 1.05 + 1.03 + 1.02 – Eintrakt; Räume 1.04 + 1.01 – Ambitus (Analytik M. Kovář, Grafik J. Hlavatý, 2020).

Abb. 6. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Ostflügel, analytischer **Obergeschossgrundriss**, Arbeitsauswertung unter Verwendung von neuen Erkenntnissen und Befund (Analytik M. Kovář, Grafik J. Hlavatý, 2020; zum Teil die Auswertung aus dem J. 1962 ausgenutzt). Legende: **a** – Mauerwerk aus kleinen Quadern der Erweiterung der Rotunde des hl. Laurentius unter den Templern; **b (rote punktierte Linie)** – der äußere Umriss des frühgotischen Turms.

Abb. 7. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Erdgeschoss, Raum 1.03. Freigelegte Rückseite vom westlichen Teil des Gewölbes vom Eingangsraum (Hals) S.05. Grundrisslokalisierung s. Abb. 5; Raum 1.03: graue Fläche in der Nordwestecke des Raums (Aufnahme J. Švach, Zeichnung E. Ditmar, 2017, Gestaltung J. Hlavatý, 2020).

Abb. 8. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Raum 1.03. Östlicher Schnitt 1.03-RV über dem Gewölbe des Kellerraums (Halses) S.05, mit Asche (Schicht 1.03-02) und verbranntem Estrich (Schicht 1.03-01) überdeckt (Aufnahme J. Švach, Zeichnung E. Ditmar, 2017, Gestaltung J. Hlavatý, 2020).

Abb. 9. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I., frühgotischer Turm, Grundriss des Innenraums im Erdgeschoss, Raum 1.10; Analyse seiner Wände mit ersichtlich gemachten verblendeten Portalnischen (Aufnahme J. Švach, Zeichnung E. Ditmar, 2016, grafische Gestaltung J. Hlavatý, 2020).

Abb. 10. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Raum 1.10. Grundriss der neuzeitlichen Abfallgrube aus der 2. Hälfte des 17. oder dem 18. Jahrhundert unter dem Fußboden des heutigen Raums. Aufnahme der Innenwände, der äußere Umriss hypothetisch (Aufnahme J. Švach, Zeichnung E. Ditmar, 2016, grafische Gestaltung J. Hlavatý, 2020). Legende: **a** – Einstiegsöffnung in den gewölbten Raum im Laufe der Arbeiten, 2016; **b** – Gewölbebeschädigung; **c** – ursprüngliche rechteckige Öffnung; **d** – obere Kant der Fußbodeneinsenkung; **e** – Zuflusskanal; **f** – Lagerlöcher; **Z12a+b** – Seitenwände des Zuflusskanals (**e**) von Osten; das Mauerwerk **Z12c** liegt über der Gewölberückseite; **Z13** – ältere Phase der Kanäle.

Abb. 11. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Raum 1.07. Grundrissituation der Mauerwerke. Die Südostecke des frühgotischen Turms Z54 ist gut deutlich. Die Richtungen der kleinen **schwarzen Pfeile** zeigen die

Legende der Bauphasen:

	Spätromanik (2. Viertel 13. Jahrhunderts)
	Romanik-gotik (vor oder um die Mitte des 13. Jahrhunderts)
	Gotik I (vielleicht gegen 1260/1270)
	Gotik II (wohl letztes Drittel des 13. Jahrhunderts)
	Gotik III (2.–3. Jahrzehnt des 14. Jahrhunderts)
	Gotik IV (drittes Viertel des 14. Jahrhunderts oder 1370er Jahre)
	spätrenaissancezeitliche Adaptierungen (Anfang des 17. Jahrhunderts)
	Frühbarockumbau + hochbarocke Konstruktionen (wohl die 1660er Jahre und frühes 18. Jahrhundert)
	klassizistische Adaptierungen
	Adaptierungen (2. Hälfte des 19. Jahrhunderts)
	rezente und neuzeitliche Eingriffe (20. und 21. Jahrhundert)
	archäologisch erforschte Flächen

stratigrafisch nachfolgenden Mauerwerke gegen jenem, zu dem sie gerichtet sind; **a** – Eintraktmauerwerk (?) (Aufnahme J. Švach, Zeichnung E. Ditmar, 2016, grafische Gestaltung J. Hlavatý, 2020).

Abb. 12. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Raum 1.07. Schnitt 1.07-RJ: **a** – Vorgrundmauerwerk der Mauer Z54; **b** – Eingang in den Raum (Aufnahme J. Švach, Zeichnung E. Ditmar, 2016).

Abb. 13. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Raum 1.11, nordöstliche Raumecke. Detail der nordwestlichen Eckarmierung des frühgotischen Turms in der Erdgeschosseshöhe (Foto M. Kovář, 17. 11. 2016).

Abb. 14. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Raum 2.22. Detail der nordwestlichen Eckarmierung des frühgotischen Turms in der Obergeschosseshöhe (Foto M. Kovář, 2016). Legende: **a** – armierte Turmecke; **b** – verputztes Pläner-Bruchsteinmauerwerk; **c** – Ziegelmauer; **d** – Putzschicht; **e** – Abstufung; **f** – Brandspuren (Foto und Legende M. Kovář, 7. 12. 2017).

Abb. 15. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Raum 2.01. **A** – Obergeschoss, freigelegte nördliche Turmmauer unter dem Fußboden; **B** – Fragment vom frühgotischen Rippengewölbe (Pfeil) im Turmobergeschoss (Foto M. Kovář, 27. 10. 2016).

Abb. 16. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Flur, Raum 2.01. Mauerkrone des erhaltenen nördlichen frühgotischen Turms mit der westlichen Laibung der nördlichen Fensternische und mit einem freigelegten Rippenfragment vom frühgotischen Kreuzgewölbe bei der südlichen Turmmauer. Im südlichen Teil des Flurs sind überwiegend neuzeitliche Mauerwerke eingezeichnet, die man im Fußbodengefüge des Obergeschosses registriert hat, Fußbodenhöhenlage im der Zeit der Rekonstruktion ca. 194,60 (alle Seehöhen – Kronstädter Pegel; Aufnahme J. Švach, Zeichnung E. Ditmar, 2016, Gestaltung J. Hlavatý, 2020). Legende: **a** – Plänergewände; **b** – eiserner Bandhaken; **c** – westliche Laibung der Fensternische; **d** – eiserner Bandhaken; **e** – Riegelscheide; **f** – wahrscheinlich renaissancezeitliches Mauerwerk; **g** – Rippennegativ; **h** – Gewölberippe (Pläner, Abb. 17: 1); **j** – Stiege.

Abb. 17. Vergleichstabelle der frühgotischen Rippenprofile: **1** – Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Ostflügel, Wölbung des Turms (s. Abb. 5); **2** – Prag 1-Altstadt, Kloster der hl. Agnes – Depot der Nationalgalerie (NG-AK 35), Gewölberippe, wahrscheinlich aus der Kapelle der hl. Barbora; **3** – Prag 1-Altstadt, Jilská (Ágidiengasse) Nr.-Konskr. 446, frühgotische Gewölberippe vom Turm; **4** – Prag 1-Altstadt, Nr.-Konskr. 2 „zum Hahn“ – frühgotische Gewölberippe vom Hausflur; **5** – Oleška (Wolešetz, Bez. Prag-Ost), Allerheiligenkirche; **6** – Burg Vížmburk (Havlovice, Bez. Trutnov [Trautenu]) – Gewölberippe, z. Z. im Museum in Úpice deponiert (Aufnahme M. Kovář, 2008–2020, Zeichnung J. Hlavatý, 2020).

Abb. 18. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Obergeschoss, Raum 2.15. Ostwand, fotogrammetrische Aufnahme (Aufnahme und grafische Gestaltung J. Hlavatý, Deskription M. Kovář). Legende: **1** – Gewände vom frühgotischen Zwillingsfenster aus Pläner; **2, 3** – Verputz vom mittelalterlichen Alter; **4, 5** – neuzeitliche Verblendungen des frühgotischen Zwillingsfensters.

Abb. 19. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Raum 2.15. Frühgotisches Zwillingsfenster, Detail, Innenweite der Öffnungen 430 mm (Foto M. Kovář, 6. 1. 2017).

Abb. 20. Bezděz (Bösig, Bez. Česká Lípa [Böhmisch-Leipa]). Frühgotisches Zwillingsfenster vom nördlichen Palas (Foto M. Kovář, 2016).

Abb. 21. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Konsolen mit Lagern für die Pultdachpfette des mittelalterlichen Dachstuhls über dem Obergeschoss des südlichen Kreuzgangsarms. Die Konsolen wurden beim Kirchen-nordmauerbau eingebaut. Im Hintergrund deutlicher Abdruck des mittelalterlichen Dachwerks (Foto M. Kovář, 7. 2. 2017).

Abb. 22. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Südlicher Kreuzgangsarm, Nordfassade vor Beginn der Arbeiten, Erdgeschoss. Oben – Hofansicht (Foto M. Kovář, 26. 9. 2014); unten – Lage des registrierten wesentlichen Befunds (lokal abgekloppte Putzschichtengefüge), Grundriss mit Positionspunkten (Gestaltung J. Hlavatý, 2020 nach M. Kovář, ausführlich s. KOVÁŘ/STAŇKOVÁ 2020, S. 21).

Abb. 23. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, südlicher Kreuzgangsarm, Erdgeschoss, gotisches Ziegelmauerwerk. **A** – der erste gotische Strebepfeiler von Osten (Abb. 22: 2), Ansicht von Norden; **B** – Mauerwerkdetail am Oberteil des Strebepfeilers (Foto M. Kovář, 9. 6. 2017).

Abb. 24. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Südlicher Kreuzgangsarm, Nordfassade vor Beginn der Arbeiten, Obergeschoss. **Oben** – Hofansicht (Foto M. Kovář, 26. 9. 2014); **unten** – Lage des registrierten wesentlichen Befunds (lokal abgekloppte Putzschichtengefüge), Grundriss mit Positionspunkten (Gestaltung J. Hlavatý, 2020 nach M. Kovář, ausführlich s. KOVÁŘ/STAŇKOVÁ 2020, S. 25).

Abb. 25. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Räume 2.11 und 2.12, Südflügel, Obergeschoss. Fotogrammetrische Aufnahme des inneren Mauerhaupts der Nordmauer (Aufnahme und grafische Bearbeitung J. Hlavatý, Deskription M. Kovář). Legende: **1** – Pläner-Armierung; **2, 11, 22** – gotisches Fenstergewände, Abfasung; **3, 10** – Barockputz; **4** – Schwelle der gotischen Fensternische; **5** – Putz vom mittelalterlichen Alter; **6** – Grenze des verputzten Gewändeteils; **7** – schräg abgeschnittener Putz; **8, 24** – gotischer Putz; **9** – starke Blende; **13, 14, 15** – Putzflächen (Mittelalter bis Renaissance); **16** – Putzflächen (Barock bis Klassizismus); **20** – Steinschwelle; **21** – gotischer Anwurf; **26, 27** – Renaissanceputz; **28** – gotische Fensterbank (Pläner); **29, 30** – weißer Putz.

Abb. 26. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Raum 2.11. **A** – südlicher Kreuzgangsarm im Obergeschoss, Fragment des östlichen Gewändepfostens beim ehemaligen Nordmauerabschluss; **B** – Nordmauer des Süddarms vom Kreuzgangsgebäude, s. Abb. 25: 2.11/Punkt 2 (Foto M. Kovář, 9. 12. 2016).

Abb. 27. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Kreuzgangsgebäude, Westflügel, Ostfassade, Erdgeschoss. **Oben** – Blick aus dem Hofraum nach Westen (Foto M. Kovář, 26. 9. 2014); **links unten** – Lage des registrierten wesentlichen Befunds (lokal abgekloppte Putzschichtengefüge), Grundriss mit Positionspunkten (Gestaltung J. Hlavatý 2020 nach M. Kovář, ausführlich s. KOVÁŘ/STAŇKOVÁ 2020, S. 28).

Abb. 28. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Kreuzgang, Westflügel, einer der Strebepfeiler, Detail des gotischen Ziegelmauerwerks seiner oberen (**A**) und mittleren (**B**) Partie (Foto M. Kovář, 30. 5. 2016).

Abb. 29. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Kreuzgangsgebäude, Westflügel, Ostfassade, Obergeschoss. **Oben** – Blick vom Hofraum (Foto M. Kovář, 26. 9. 2014); **rechts unten** – Lage des registrierten wesentlichen

Befunds (lokal abgeklopfte Putzschichtengefüge), Grundriss mit Positionspunkten (Gestaltung J. Hlavatý 2020 nach M. Kovář, ausführlich s. KOVÁŘ/STAŇKOVÁ 2020, S. 32).

Abb. 30. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Kreuzgangsgebäude, Westflügel, Obergeschoss, östliche Mauer, Detail von Fensterbank und -gewände (Foto M. Kovář, 2016). **A** – Berührung der Fensterbank und des Gewändes; **B, C** – Gewände.

Abb. 31. Zlatá Koruna (Goldenkron, Bez. Český Krumlov [Krumau]), Zisterzienserstift. Konventskirche, Vorhof, Konsolen der Überdachung (Foto M. Kovář, 2014).

Abb. 32. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Vergleichstabelle der teilweise freigelegten Fenstergewände-profile: **1** – Kreuzgang, Südmarm, Obergeschoss, Teil der inneren Profilierung des Gewändes vom gotischen Fenster aus dem östlichen Joch; **2** – Kreuzgang, Westarm, Außenprofil der Fenstergewände (außer dem ersten südlichen Joch); **3** – Kreuzgang, Westarm, südliches Fenster, äußeres Gewändeprofil; **4** – östlicher Kreuzgangsarm, südliches Joch, Teil der inneren Profilierung des gotischen Fenstergewändes (Aufnahme M. Kovář, 2016, Darstellung J. Hlavatý, 2020).

Abb. 33. Litoměřice (Leitmeritz), Allerheiligenkirche: **A** – Mittelschiff, Südmauer, das am westlichen Ende eingebaute Gewände; **B** – Detail einer nachklassischen Keilrippe(?), in der Chormauerkrone sekundär eingebracht (Foto M. Kovář, 2019).

Abb. 34. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Raum 1.13. Fragmente vom nördlichen Kreuzgangsarm (s. Abb. 5), der in zwei Bauphasen entstanden ist (nach FLEK/KOVÁŘ/PODLISKA 2014, Abb. 5).

Abb. 35. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Erdgeschoss, Ostflügel des ehemaligen Kreuzgangs, gotischer Strebepfeiler und seine Seite (Abb. 5: Hof/Punkt 1): **A** – Ansicht von Westen; **B** – Ansicht von Süden (Foto M. Kovář, 2016).

Abb. 36. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Erdgeschoss, östlicher Kreuzgangsarm, gotische Arkade, Detail (Foto M. Kovář, 2015).

Abb. 37. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Raum 1.04, südlicher Schnitt 1.04-RZ in der Sonde bei der Westwand, s. Abb. 4B; **5:** 1.04/Punkt 2 (Aufnahme J. Švach, Zeichnung E. Ditmar, 2016, grafische Gestaltung J. Hlavatý, 2020).

Abb. 38. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Raum 2.14, östlicher Arm des ursprünglichen Kreuzgangs, Obergeschoss. Fensterbank des äußeren südlichen Fensters (Foto M. Kovář, 9. 12. 2016). Legende: **a** – Fensterbank; **b** – Fragment des mittleren Fensterstabs; **c** – Gewände.

Abb. 39. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Fotogrammetrische Aufnahme des inneren Mauerhaupts der Westmauer im Obergeschoss des Ostflügels vom zweigeschossigen Kreuzgang. Der heutige Raum 1.01 im Erdgeschoss (**links unten**) und Räume 2.15, 2.15, 2.16, 2.17 im Obergeschoss (**oben und rechts unten**). Die Zahlen beziehen sich zum Text (Aufnahme und grafische Gestaltung J. Hlavatý, Deskription M. Kovář).

Abb. 40. Vrapice (Hrapitz, Teil von Kladno), Rotunde des hl. Nikolaus. Fenstergewände- und Maßwerkdetaill mit wirbelnden Fischblasen (Foto M. Kovář, 2021).

Abb. 41. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Raum 1.08. Grundriss einer wohl spätrenaissancezeitlichen Abfallgrube (Aufnahme J. Švach, Zeichnung E. Ditmar, 2016, grafische Gestaltung J. Hlavatý, 2020). Legende: **a** – Abdruck nach einem Balken; **b** – Balkenlager; **c** – Vorgrund; **d** – Umriss des Raumes 1.08 im Erdgeschoss.

Abb. 42. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I, Raum 1.08. Die Mauerwerke in der Höhenebene der Gewölberückseite der wahrscheinlich spätrenaissancezeitlichen Abfallgrube (Z41, Z50 – Aufnahme J. Švach, Zeichnung E. Ditmar, grafische Gestaltung J. Hlavatý, 2020). Legende: **a** – Ziegelpflasterung 19 × 19 × 3,5–5 cm; **b** – (Balken-) Lager.

Abb. 43. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Höhenbeziehungen einzelner zum frühgotischen Turm angehörigen Fragmente. Legende: **a** – geologischer Untergrund (187,80); **b** – Vorgrund (188,40–188,36(?); **c** – Gewölbefuß im Erdgeschoss (188,78–188,83); **d** – Gewölbescheitel (191,93); **e** – Rippe vom Obergeschossgewölbe (194,47); **f** – die höchste Kote der Turmumfassungsmauerkrone (194,53); **g** – symbolische Darstellung des Obergeschossfußbodens während des Turmbaus; **p1** – rekonstruierter Erdgeschossfußboden vor Beginn der Bauarbeiten im J. 2016 (aus der Abb. 12 hergeleitet; 194,6); **p2** – Obergeschossfußboden während der Rekonstruktion (194,6).

Abb. 44. Prag 1-Altstadt Nr.-Konskr. 211/I. Hypothetische Rekonstruktion des zweigeschossigen Kreuzgangs der Dominikanerinnen am Beispiel der Südostecke des Klosterhofs. Das Obergeschoss anhand der Fotogrammetrie der Kreuzgangsinnenwände im Süd- und Ostflügel rekonstruiert (s. Abb. 25, 39).

Übersetzung von Jindřich Noll

Príspevok vznikl v rámci dlhšieho cieľa I.1 Zpracování a vyhodnocení záchranných archeologických výzkumů NPÚ na vybraných nemovitých kulturních památkách, městských rezervacích, zónách a územích České republiky s dosud nechráněným archeologickým potenciálem výzkumné oblasti VO I. Archeologie financované z institucionální podpory Ministerstva kultury na dlouhodobý koncepční rozvoj (IP DKRVO) a z rozpočtu NPÚ.

Mgr. Miroslav KOVÁŘ, Ph.D., historik architektury, kovar.miroslav@npu.cz
Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Praze, Na Perštýně 356/12, CZ-110 00 Praha 1

Mgr. Veronika STAŇKOVÁ, archeolog, stankova.veronika@npu.cz
Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Praze, Na Perštýně 356/12, CZ-110 00 Praha 1